

ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΠΕΛΟΠΟΝΝΗΣΟΥ
ΣΧΟΛΗ ΚΟΙΝΩΝΙΚΩΝ ΕΠΙΣΤΗΜΩΝ
ΤΜΗΜΑ ΚΟΙΝΩΝΙΚΗΣ & ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΗΣ ΠΟΛΙΤΙΚΗΣ
ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ ΜΕΤΑΠΤΥΧΙΑΚΩΝ ΣΠΟΥΔΩΝ
ΚΑΤΕΥΘΥΝΣΗ: ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΗ ΠΟΛΙΤΙΚΗ & ΔΙΟΙΚΗΣΗ

ΜΕΤΑΠΤΥΧΙΑΚΗ ΔΙΠΛΩΜΑΤΙΚΗ ΕΡΓΑΣΙΑ

**«Γονεϊκές στρατηγικές επιλογής σχολείου και συμπεριληπτικές
σχολικές παρεμβάσεις μετασχηματισμού των γονεϊκών προτιμήσεων»**

Τριμελής εξεταστική επιτροπή:

Τσατσαρώνη Άννα, Καθηγήτρια, Επιβλέπουσα
Τσακίρη Δέσποινα, Αναπληρώτρια Καθηγήτρια
Νικολακάκη Μαρία, Αναπληρώτρια Καθηγήτρια

Επικουρικό έργο επίβλεψης: Σιφακάκης Πολυχρόνης (Σύμβουλος
Πρωτοβάθμιας Εκπαίδευσης, εξωτερικός συνεργάτης)

Μεταπτυχιακή Φοιτήτρια: Χρυσικού Αθανασία (Α.Μ. 3032201601625)

Κόρινθος, 2018

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

Περίληψη.....	5
Abstract.....	6
Εισαγωγή.....	7
Κεφ.1 Πολιτική της Γονεϊκής Επιλογής Σχολείου.....	9
1.1 Εισαγωγή.....	9
1.2 Σχολική επιλογή και ευρωπαϊκά εκπαιδευτικά συστήματα.....	9
1.3 Νομοθετικό πλαίσιο εγγραφών και μετεγγραφών στην Ελλάδα.....	10
1.4 Σύνοψη.....	10
Κεφ. 2 Βιβλιογραφική Επισκόπηση.....	11
2.1 Εισαγωγή.....	11
2.2 Γονείς με διαφορετικά κοινωνικά χαρακτηριστικά και επιλογή σχολείου: ανάγκες, αναπαραστάσεις, στρατηγικές και κριτήρια επιλογής.....	11
2.3 Σχολικές παρεμβάσεις συμπερίληψης με στόχο τον μετασχηματισμό των γονεϊκών προτιμήσεων και την αποφυγή γκετοποίησης ορισμένων σχολείων.....	17
2.4 Συμπεράσματα.....	20
Κεφ. 3 Θεωρητικό Πλαίσιο.....	22
3.1 Εισαγωγή.....	22
3.2 Γονεϊκή εμπλοκή στην επιλογή σχολείου.....	22
3.3 Προοπτικές μετασχηματισμού προς την κατεύθυνση της συμπερίληψης.....	24
3.3.1 Δυνατότητα μετασχηματισμού του “habitus”.....	24
3.3.2 Σχολικές παρεμβάσεις μετασχηματισμού του “habitus”.....	25
3.4 Σύνοψη.....	28
Κεφ. 4 Μεθοδολογία Έρευνας.....	29
4.1 Εισαγωγή.....	29
4.2 Σκοπός της έρευνας – ερευνητικά ερωτήματα.....	29
4.3 Επιλογή της ερευνητικής μεθόδου.....	30
4.4 Ερευνητικό εργαλείο της ποιοτικής έρευνας.....	31
4.5 Περιγραφή του δείγματος.....	32
4.6 Διεξαγωγή της έρευνας.....	34
4.7 Εγκυρότητα, αξιοπιστία και ζητήματα δεοντολογίας.....	34
4.8 Σύνοψη.....	35
Κεφ.5 Παρουσίαση Δεδομένων.....	36
5.1 Εισαγωγή.....	36
5.2 Ταυτότητα σχολείων.....	36
5.3 Τυπικές ή μη τυπικές γονεϊκές στρατηγικές επιλογής σχολείου.....	37
5.4 Συνέπειες γονεϊκών προτιμήσεων για τη σχολική κοινότητα.....	40
5.5 Τρόποι διαχείρισης του ζητήματος των εγγραφών/ μετεγγραφών από τα σχολεία.....	41
5.6 Συμπεριληπτικές σχολικές παρεμβάσεις μετασχηματισμού των γονεϊκών προτιμήσεων.....	43
5.7 Σύνοψη.....	44
Κεφ.6 Συζήτηση Δεδομένων.....	45
6.1 Εισαγωγή.....	45
6.2 Τυπικές ή μη τυπικές γονεϊκές στρατηγικές επιλογής σχολείου.....	45
6.2.1 Στρατηγικές και κοινωνικά χαρακτηριστικά γονέων.....	45
6.2.2 Κριτήρια επιλογής σχολείου και λόγοι απόρριψης ορισμένων σχολείων.....	46
6.3 Συνέπειες γονεϊκών προτιμήσεων για τη σχολική κοινότητα.....	48

6.4 Τρόποι διαχείρισης του ζητήματος των εγγραφών/μετεγγραφών.....	49
6.4.1 “Δημοφιλές” Σχολείο.....	49
6.4.2 “Μη Δημοφιλές” Σχολείο.....	50
6.5 Συμπεριληπτικές σχολικές παρεμβάσεις μετασχηματισμού των γονεϊκών προτιμήσεων.....	50
6.5.1 “Δημοφιλές” Σχολείο.....	50
6.5.2 “Μη Δημοφιλές” Σχολείο.....	51
6.6 Σύνοψη.....	53
Κεφ.7 Συμπεράσματα-Προτάσεις	54
7.1 Εισαγωγή.....	54
7.2 Βασικά Συμπεράσματα.....	54
7.3 Προτάσεις μελλοντικών ερευνών.....	58
7.4 Σύνοψη.....	59
Ξενόγλωσση Βιβλιογραφία	60
Ελληνόγλωσση Βιβλιογραφία	63
Προεδρικό Διάταγμα	64
Παράρτημα 1:Ερευνητικό Εργαλείο	65
Παράρτημα 2: Δείγματα συνεντεύξεων	71

ΕΥΧΑΡΙΣΤΙΕΣ

Η εκπόνηση της διπλωματικής μου εργασίας ήταν ένα ευχάριστο αλλά παράλληλα απαιτητικό ταξίδι με πολλές δυσκολίες. Στο σημείο αυτό θα ήθελα να εκφράσω την ευγνωμοσύνη μου σε όλους εκείνους που στάθηκαν αρωγοί στην προσπάθεια αυτή. Ευχαριστώ θερμά την επιβλέπουσα καθηγήτρια Κ. Τσατσαρώνη Άννα αλλά και τον διδάκτορα Κ. Σιφακάκη Πολυχρόνη, Σχολικό Σύμβουλο Πρωτοβάθμιας Εκπαίδευσης, για την πολύτιμη βοήθεια που μου προσέφεραν, το χρόνο που διέθεσαν, καθώς και για την εμπιστοσύνη που μου έδειξαν καθ' όλη τη διάρκεια της συνεργασίας μας. Επίσης, ευχαριστώ τον Κ. Δελέγκο Νικόλαο, επίσης, Σύμβουλο Πρωτοβάθμιας Εκπαίδευσης, ο οποίος ανταποκρίθηκε άμεσα στην προσπάθεια αναζήτησης των ερευνητικών υποκειμένων. Φυσικά, δε θα μπορούσα να παραλείψω από τις ευχαριστίες μου τους γονείς, τους εκπαιδευτικούς και τους Διευθυντές των σχολείων που οικειοθελώς συμμετείχαν στην έρευνά μου και συντέλεσαν στη συλλογή του εμπειρικού υλικού. Τέλος, θέλω να πω ένα μεγάλο ευχαριστώ στην οικογένειά μου και τους φίλους μου που ο καθένας με το δικό του τρόπο υποστήριξε την προσπάθεια αυτή.

ΠΕΡΙΛΗΨΗ

Σκοπός της παρούσας έρευνας είναι η μελέτη του φαινομένου της εφαρμογής τυπικών ή μη τυπικών γονεϊκών στρατηγικών επιλογής σχολείου. Οι επιμέρους στόχοι της έρευνάς μας περιλαμβάνουν τη διερεύνηση : α) Των τυπικών ή μη τυπικών γονεϊκών στρατηγικών επιλογής σχολείου, των λόγων αποφυγής του σχολείου της γειτονιάς και των κριτηρίων επιλογής του σχολείου που οι γονείς θεωρούν κατάλληλο για τα παιδιά τους. β) Των συνεπειών των γονεϊκών προτιμήσεων για τα σχολεία και τα εμπλεκόμενα μέλη της σχολικής κοινότητας (μαθητές, γονείς, εκπαιδευτικούς). γ) Των συμπεριληπτικών σχολικών παρεμβάσεων μετασχηματισμού των γονεϊκών προτιμήσεων.

Πρόκειται για μια εμπειρική έρευνα η οποία πραγματοποιήθηκε το Φεβρουάριο του 2018 σε μία από τις μεγαλύτερες πόλεις της Ελλάδας. Το δείγμα μας αποτέλεσαν δύο δημόσια σχολεία πρωτοβάθμιας εκπαίδευσης του κέντρου της πόλης. Πιο συγκεκριμένα, μας παραχώρησαν συνεντεύξεις ημιδομημένου τύπου 3 γονείς, ο/η Πρόεδρος του Συλλόγου Γονέων, 2 εκπαιδευτικοί και ο/η Διευθυντής/Διευθύντρια από κάθε σχολείο. Στην έρευνά μας αξιοποιήθηκαν οι θεωρητικές παραδοχές του Bourdieu, οι οποίες ερμηνεύουν τη γονεϊκή εμπλοκή στην επιλογή σχολείου και υποδεικνύουν τον τρόπο μετασχηματισμού των γονεϊκών προτιμήσεων μέσω σχολικών παρεμβάσεων μετασχηματισμού του “habitus” των μαθητών.

Τα ευρήματα που προέκυψαν από την έρευνά μας δείχνουν ότι οι μισοί από τους γονείς του δείγματός μας έχουν υιοθετήσει μία μη τυπική στρατηγική επιλογής σχολείου, που είναι η δήλωση ψευδούς διεύθυνσης κατοικίας. Οι γονείς αυτοί είναι μεσοαστοί με υψηλό επίπεδο εκπαίδευσης και τα επικρατέστερα κριτήρια επιλογής σχολείου που αξιοποίησαν συνδέονται με το “habitus”. Επίσης, διαπιστώθηκε ότι οι γονεϊκές προτιμήσεις επιφέρουν αρνητικές συνέπειες τόσο για το “Δημοφιλές” Σχολείο ,εξαιτίας του μαθητικού συνωστισμού, αλλά και για το “Μη Δημοφιλές” λόγω της μαθητικής διαρροής. Πιο συγκεκριμένα, οι συνέπειες αυτές αφορούν στις διαδικασίες κοινωνικοποίησης και κοινωνικής ενσωμάτωσης των μαθητών από διαφορετικά κοινωνικοπολιτισμικά περιβάλλοντα. Τέλος, η έρευνά μας έδειξε ότι το “Μη Δημοφιλές” Σχολείο εφαρμόζει μία ποικιλία συμπεριληπτικών σχολικών παρεμβάσεων ώστε να παρέχει ίσες ευκαιρίες σε όλους τους μαθητές με απώτερο στόχο την ανάδειξή του και την ανατροπή των γονεϊκών προτιμήσεων. Από την άλλη πλευρά, το “Δημοφιλές” Σχολείο δεν έχει προβεί σε κάποιου είδους παρεμβατική ενέργεια αντιμετώπισης του φαινομένου και η υιοθέτηση της συμπεριληπτικής ιδέας δε φαίνεται να είναι προτεραιότητα των εμπλεκόμενων σε αυτό.

Αξιολογώντας τη συνεισφορά της εργασίας μας, πιστεύουμε ότι αποτελεί ένα ερέθισμα για μελλοντικούς διερευνητικούς προβληματισμούς, καθώς εστιάζει σε δύο λιγότερο μελετώμενες πτυχές του φαινομένου των γονεϊκών προτιμήσεων, που είναι οι συνέπειες του φαινομένου αυτού και η συσχέτισή του με την εφαρμογή σχολικών συμπεριληπτικών παρεμβάσεων.

ABSTRACT

The main purpose of this study is the investigation of the parental choice of school. The research questions guiding this study are: a) Do parents adopt formal or informal strategies of choosing school for their children? Which are their selection criteria and the reasons why they avoid neighborhood schools? b) What are the consequences of parental preferences for the members of school community? c) Are there any inclusive practices being implemented by schools for the transformation of parental preferences?

Our qualitative research took place in February 2018. The research sample consisted of two public primary schools situated in one of the biggest cities of Greece. Semi-structured interviews were carried out with three parents, two teachers, the President of the Parents' Association and the Head of each of the two primary schools. Bourdieu's theoretical framework for parental choice of school and the transformation of students' "habitus" was used in this study.

The findings indicated that half of the parents of the sample used a false home address to enroll their children in the school of their choice. These parents are middle-class, highly educated and their selection criteria are strongly related to their "habitus". In addition, it was found that parental preferences affect negatively both the "Popular" and the "non-Popular" School, the former due to overcrowding and the latter because of the reduction in the number of pupils and the consequent risk of the school being closed down. Furthermore, in both schools, parental school choice has consequences on processes of socialisation and the social integration of pupils from different socio-cultural backgrounds. Finally, our research showed that the "non-Popular" School attempts to implement inclusive practices in order to transform parental preferences. On the other hand, the "Popular" School has not implemented any kind of interventional action for the altering of parental preferences inclusion does not seem to be a priority among its agents and stakeholders.

Our exploratory study provides an incentive for future larger and more systematic research since it focuses on two less studied aspects of the phenomenon of parental preferences, which are its consequences and the way it relates to the implementation of inclusive school practices.

ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Τις τελευταίες δύο δεκαετίες η εφαρμογή της σχολικής επιλογής έγινε πραγματικότητα σε πολλές ευρωπαϊκές χώρες, παρέχοντας στους γονείς το δικαίωμα να μπορούν να επιλέξουν ένα άλλο σχολείο, εκτός από αυτό που βρίσκεται κοντά στην περιοχή κατοικίας τους (Sliwka & Istance, 2006). Στην Ελλάδα δεν ισχύει κάτι τέτοιο αφού, σύμφωνα με το ΠΔ 393/90, άρθρο 14 οι μαθητές όλων των βαθμίδων της σχολικής εκπαίδευσης φοιτούν στη σχολική περιφέρεια στην οποία ανήκει ο δρόμος και ο αριθμός κατοικίας τους, ενώ η μετεγγραφή τους πραγματοποιείται μόνο υπό συγκεκριμένες προϋποθέσεις. Παρόλ' αυτά, οι Θεριανός & Φωτόπουλος (2014), μέσω της έρευνάς τους, κατέδειξαν ότι πολλοί γονείς στην ελληνική κοινωνία προσπαθούν να υπερβούν τους χωροταξικούς καθορισμούς που ορίζει ο νόμος και να εγγράψουν το παιδί τους στο σχολείο της επιλογής τους με νόμιμο ή μη τρόπο υιοθετώντας κάποιες στρατηγικές οι οποίες είναι : α) η δήλωση ψευδούς διεύθυνσης κατοικίας β) η επιλογή πειραματικού σχολείου γ) η επιλογή ιδιωτικού σχολείου. Με αφορμή τα παραπάνω ευρήματα, θέσαμε ως γενικό σκοπό της έρευνάς μας τη διεξοδική και σφαιρική μελέτη του φαινομένου της εφαρμογής των τυπικών κανόνων ή της υιοθέτησης μη τυπικών γονεϊκών στρατηγικών επιλογής σχολείου.

Στο διεθνή χώρο έχουν πραγματοποιηθεί πάρα πολλές έρευνες με αντικείμενο μελέτης τα κριτήρια επιλογής σχολείου που χρησιμοποιούν οι μεσοαστοί γονείς. Μία από αυτές τις έρευνες είναι αυτή του Reinoso (2008) η οποία κατέληξε στο συμπέρασμα ότι βασικό κριτήριο επιλογής σχολείου για τους μεσοαστούς γονείς είναι η σύσταση του μαθητικού πληθυσμού. Πιο συγκεκριμένα, οι γονείς αυτοί επιλέγουν σχολεία όπου φοιτούν μαθητές από υψηλά κοινωνικοοικονομικά στρώματα, οι οποίοι θα έχουν θετική επιρροή στα παιδιά τους ως προς την κατασκευή του "habitus" τους (εσωτερικευμένο πολιτιστικό κεφάλαιο). Επίσης, οι Θεριανός & Φωτόπουλος (2014), ανέδειξαν, μέσω της έρευνάς τους, τα κριτήρια επιλογής σχολείου που χρησιμοποιούν οι Έλληνες γονείς, τα οποία είναι: η κοινωνική σύσταση και η ομοιογένεια του μαθητικού πληθυσμού, ο μειωμένος αριθμός αλλοδαπών μαθητών, οι υψηλές ακαδημαϊκές επιδόσεις των μαθητών του σχολείου, η ύπαρξη ικανών εκπαιδευτικών, οι επαρκείς και ασφαλείς κτιριακές εγκαταστάσεις και η συνεργασία με τους γονείς. Λαμβάνοντας υπόψη τα παραπάνω ερευνητικά αποτελέσματα, αποφασίσαμε να διερευνήσουμε, εκτός από τις στρατηγικές, και τα κριτήρια επιλογής σχολείου που αξιοποιούν οι γονείς ώστε να δούμε αν τελικά αυτά τα κριτήρια συνδέονται με το "habitus" που επιθυμούν οι γονείς να διατηρήσουν ή να αποκτήσουν τα παιδιά τους ή αν πρόκειται για πιο ορθολογικά κριτήρια.

Η εξέταση των λόγων για τους οποίους οι γονείς επιλέγουν για τα παιδιά τους ένα σχολείο διαφορετικό από το κοντινότερο στην κατοικία τους αποτέλεσε έναν από τους επιμέρους στόχους της έρευνάς μας που προέκυψε έπειτα από τη μελέτη σχετικών ερευνών. Για παράδειγμα, η έρευνα του Batterham (2003, όπ. αναφ στους Sliwka & Istance, 2006) έδειξε ότι οι συνηθέστεροι λόγοι αποφυγής του σχολείου της γειτονιάς είναι η έλλειψη πειθαρχίας, οι φήμες σχολικού εκφοβισμού και τα χαμηλά ακαδημαϊκά αποτελέσματα.

Μία βασική παράμετρος του φαινομένου άσκησης γονεϊκών προτιμήσεων στην τοποθέτηση των μαθητών στο σχολείο είναι οι συνέπειες που ενδέχεται να έχουν για τα σχολεία και τα εμπλεκόμενα μέλη της σχολικής κοινότητας (μαθητές, γονείς, εκπαιδευτικούς). Αυτή η παράμετρος δεν έχει αποτελέσει αντικείμενο συστηματικής μελέτης σε διεθνείς και ελληνικές έρευνες, ενώ είναι τόσο σημαντική, αφού το

φαινόμενο των γονεϊκών προτιμήσεων μπορεί να οδηγήσει μέχρι και στο κλείσιμο των λιγότερο “δημοφιλών” σχολείων. Ως εκ τούτου, αποφασίσαμε να θέσουμε ως επιμέρους στόχο της δικής μας έρευνας τη μελέτη των συνεπειών αυτών, η επισήμανση των οποίων θα αποτελέσει κίνητρο εφαρμογής παρεμβατικών ενεργειών αντιμετώπισης του φαινομένου.

Στο διεθνή χώρο έχουν πραγματοποιηθεί πολλές έρευνες οι οποίες εστιάζουν στο πώς οι διευθυντές των λιγότερο “δημοφιλών” σχολείων, σχολείων αγροτικών περιοχών με μαθητές χαμηλού κοινωνικοοικονομικού επιπέδου και αλλοδαπούς μαθητές, προσπαθούν να παρέχουν ίσες ευκαιρίες σε όλους τους μαθητές και ταυτόχρονα να αναδείξουν τα σχολεία τους μέσω της εφαρμογής συμπεριληπτικών παρεμβάσεων. Για παράδειγμα, η έρευνα των McHenry-Sorber & Provinzano (2016) έδειξε ότι οι διευθυντές πρωτοβάθμιας εκπαίδευσης σε μια αγροτική περιοχή των Η.Π.Α. εφαρμόζουν συμπεριληπτικές σχολικές παρεμβάσεις, όπως παροχή ενισχυτικής διδασκαλίας από εθελοντές εκπαιδευτικούς, κάλυψη των βιοποριστικών αναγκών των μειονεκτούντων μαθητών και συνεργασία με κοινωνικούς φορείς και μη κερδοσκοπικούς οργανισμούς, με στόχο την παροχή ίσων ευκαιριών στους περιθωριοποιημένους μαθητές. Λαμβάνοντας υπόψη τα παραπάνω ευρήματα που αποδεικνύουν τη θετική επιρροή της εφαρμογής συμπεριληπτικών παρεμβάσεων στην ανάδειξη των τοπικών σχολείων και με αφορμή το γεγονός ότι δεν υπάρχουν έρευνες που να συσχετίζουν τη συμπερίληψη με το φαινόμενο των γονεϊκών προτιμήσεων σκεφτήκαμε πως ίσως η εφαρμογή της συμπερίληψης μπορεί να λειτουργήσει ευεργετικά για τα “μη δημοφιλή” σχολεία και να αποτρέψει τη γκετοποίησή τους. Έτσι, θέσαμε ως τελευταίο στόχο της έρευνάς μας τη διερεύνηση της ύπαρξης συμπεριληπτικών παρεμβάσεων μετασχηματισμού των γονεϊκών προτιμήσεων.

Ως προς τη δομή της εργασίας μας, αρχικά, υπάρχει η Περίληψη όπου γίνεται μία συνοπτική παρουσίαση της έρευνάς μας και η παρούσα Εισαγωγή όπου περιγράφονται τα ερευνητικά ερεθίσματα που μας οδήγησαν στη μελέτη του υπό εξέταση θέματος. Στη συνέχεια, παρουσιάζεται η Πολιτική της Γονεϊκής Επιλογής Σχολείου στα ευρωπαϊκά εκπαιδευτικά συστήματα και το Νομοθετικό Πλαίσιο των εγγράφων/μετεγγράφων στην Ελλάδα. Ακολουθεί η Βιβλιογραφική Επισκόπηση που περιλαμβάνει διεθνείς έρευνες που έχουν ως αντικείμενο μελέτης τις γονεϊκές στρατηγικές και τα κριτήρια επιλογής σχολείου καθώς και τις συμπεριληπτικές σχολικές παρεμβάσεις μετασχηματισμού των γονεϊκών προτιμήσεων. Το Θεωρητικό Πλαίσιο έπεται της Βιβλιογραφικής Επισκόπησης και περιέχει θεωρητικές παραδοχές που ερμηνεύουν τη γονεϊκή εμπλοκή στην επιλογή σχολείου και υποδεικνύουν τον τρόπο μετασχηματισμού των γονεϊκών προτιμήσεων μέσω σχολικών παρεμβάσεων μετασχηματισμού του “habitus” των μαθητών. Στη συνέχεια, ακολουθούν με τη σειρά το Μεθοδολογικό Πλαίσιο της έρευνάς μας, η Παρουσίαση των Δεδομένων που περιλαμβάνει και στοιχεία της ταυτότητας των δύο σχολείων, η Συζήτηση των Δεδομένων τα οποία αναλύονται με βάση τη Βιβλιογραφική Επισκόπηση και το Θεωρητικό Πλαίσιο, τα κυριότερα Συμπεράσματα της έρευνάς μας με προτάσεις διεξαγωγής μελλοντικών ερευνών, η Βιβλιογραφία και τα Παραρτήματα με το ερευνητικό μας εργαλείο και τα τέσσερα αντιπροσωπευτικά δείγματα συνεντεύξεων.

ΚΕΦ.1 ΠΟΛΙΤΙΚΗ ΤΗΣ ΓΟΝΕΪΚΗΣ ΕΠΙΛΟΓΗΣ ΣΧΟΛΕΙΟΥ

1.1 Εισαγωγή

Παρακάτω ακολουθεί μία σύντομη αναφορά στις πολιτικές της σχολικής επιλογής, οι οποίες έχουν εδραιωθεί σε αρκετά ευρωπαϊκά εκπαιδευτικά συστήματα, έχουν οδηγήσει στη διαφοροποίηση των εκπαιδευτικών ιδρυμάτων και βασίζονται σε μια νεοφιλελεύθερη ιδεολογική αντίληψη. Επίσης, γίνεται μια παρουσίαση του νομοθετικού πλαισίου εγγραφών και μετεγγραφών στην Ελλάδα.

1.2 Σχολική επιλογή και ευρωπαϊκά εκπαιδευτικά συστήματα

Παραδοσιακά, τα περισσότερα εκπαιδευτικά συστήματα απαιτούσαν οι γονείς να στέλνουν τα παιδιά τους στο σχολείο που βρίσκεται κοντά στη περιοχή κατοικίας, ενώ παράλληλα λειτουργούσε και ένα σύστημα ιδιωτικών σχολείων. Τα τελευταία όμως χρόνια, η εφαρμογή της σχολικής επιλογής έγινε πραγματικότητα σε πολλές χώρες, θεωρούμενη ως ένα μέσο βελτίωσης της ποιότητας της εκπαίδευσης. Παρόλα αυτά, κάποιοι κριτικοί των πολιτικών που προωθούν τη σχολική επιλογή υποστηρίζουν ότι μερικά παιδιά θα λαμβάνουν καλύτερη εκπαίδευση από κάποια άλλα (Sliwka & Istance, 2006).

Όσον αφορά στις πολιτικές της σχολικής επιλογής, αυτό που ισχύει στις περισσότερες χώρες, όπως Δανία, Φινλανδία, Αυστρία, Ουγγαρία, Ισπανία, Αγγλία κ.α., είναι ότι οι γονείς έχουν το δικαίωμα να επιλέξουν ένα άλλο σχολείο, εκτός από αυτό που είναι κοντά στη περιοχή κατοικίας τους. Συγκεκριμένα, σε αρκετά εκπαιδευτικά συστήματα, οι μαθητές κάνουν αίτηση για το σχολείο της προτίμησής τους αλλά, αν υπάρχει αυξημένη ζήτηση για το συγκεκριμένο σχολείο, τότε εφαρμόζονται κριτήρια επιλογής μαθητών από το σχολείο (Sliwka & Istance, 2006).

Η εφαρμογή της σχολικής επιλογής, ως μέτρου πολιτικής, δημιούργησε την ανάγκη για διαφοροποιημένα σχολεία, τα οποία θα ανταποκρίνονται στις διαφορετικές απαιτήσεις των γονέων, αλλά θα εφαρμόζουν κριτήρια επιλογής. Για παράδειγμα, στην Αγγλία και στην Ουγγαρία υπάρχουν δημόσια σχολεία εξειδικευμένα ως προς συγκεκριμένους τομείς του Εθνικού Αναλυτικού Προγράμματος όπως: ανθρωπιστικές επιστήμες, γλώσσα, μαθηματικά, μουσική, τεχνολογία, αθλητισμός, θρησκευτικά κ.α. Επίσης, στη Τσεχία και την Πολωνία υπάρχουν επιλεκτικά δημόσια σχολεία, τα οποία δίνουν έμφαση στην ακαδημαϊκή επίδοση και την εισαγωγή στη τριτοβάθμια, εφαρμόζουν εξετάσεις εισαγωγής και είναι δημόσια χρηματοδοτούμενα. Ακόμη, στην Ισπανία και τη Φινλανδία υπάρχουν ιδιωτικά σχολεία δημόσιας χρηματοδότησης, τα οποία εφαρμόζουν κριτήρια επιλογής και είναι εξειδικευμένα ως προς συγκεκριμένες θεματικές (Sliwka & Istance, 2006).

Η πολιτική της σχολικής επιλογής βασίζεται σε μια σχετικά σύγχρονη ιδεολογία, η οποία συχνά αναφέρεται ως νεοφιλελεύθερη. Σύμφωνα με αυτή την ιδεολογία, η εκπαίδευση είναι αυτή που παράγει τους γνωστικούς πόρους που απαιτούνται στην αγορά εργασίας και είναι το μέσο προώθησης μιας ανταγωνιστικής οικονομίας με ελάχιστη κρατική παρέμβαση και ατομική ελευθερία. Στο πλαίσιο αυτό, τα σχολεία οφείλουν ως επιχειρήσεις να αγωνίζονται συνεχώς ώστε να ικανοποιήσουν τους στόχους και τις φιλοδοξίες των υποψήφιων πελατών, δηλαδή των γονέων, ενώ

υπόκεινται παράλληλα σε έλεγχο της ποιότητας των παρεχόμενων υπηρεσιών τους. Από την άλλη πλευρά, οι γονείς, ως καταναλωτές, έχουν την ευθύνη της επιλογής για το μέλλον του παιδιού τους, γι' αυτό και οφείλουν να επιλέξουν προσεκτικά με βάση μια οικονομική λογική (Mills , 2008).

Συμμετέχοντας λοιπόν στη σχολική επιλογή συμμετέχουμε στη νομιμοποίηση της πιο κυρίαρχης και δυναμικής κοινωνικής αντίληψης, της νεοφιλελεύθερης, σύμφωνα με την οποία ένας μεγάλος αριθμός ανθρώπων αντιλαμβάνεται τη μελλοντική κοινωνική τους ύπαρξη (Angus, 2015). Οι γονείς αυτοί - που υιοθετούν τη νεοφιλελεύθερη κοινωνική αντίληψη και εκμεταλλεύονται τις ευκαιρίες που προσφέρουν οι πολιτικές σχολικής επιλογής - είναι, κατά κύριο λόγο, οι μεσοαστοί γονείς με ικανοποιητικό οικονομικό, κοινωνικό και πολιτιστικό κεφάλαιο. Οι γονείς αυτοί αναζητούν τα καλύτερα σχολεία, ώστε να βελτιώσουν τα κοινωνικά πλεονεκτήματα των παιδιών τους και γι' αυτό υιοθετούν στρατηγικές διαχωρισμού των παιδιών τους σε ιδιωτικά σχολεία ή δημόσια υψηλού status (Yoon & Gulson, 2010).

1.3 Νομοθετικό πλαίσιο εγγραφών και μετεγγραφών στην Ελλάδα

Στο ελληνικό εκπαιδευτικό σύστημα ισχύει το ΠΔ 393/90, άρθρο 14, σύμφωνα με το οποίο οι μαθητές όλων των βαθμίδων της σχολικής εκπαίδευσης φοιτούν στη σχολική περιφέρεια στην οποία ανήκει ο δρόμος και αριθμός κατοικίας τους. Επίσης, η διαβίβαση του Ατομικού Δελτίου του μαθητή και η καταχώριση των στοιχείων του στο Μητρώο ενός νέου σχολείου, στο οποίο δεν ανήκει γεωγραφικά, πραγματοποιείται υπό συγκεκριμένες προϋποθέσεις.

Πιο συγκεκριμένα, για να πραγματοποιηθεί μετεγγραφή του μαθητή, χωρίς αίτηση του κηδεμόνα, πρέπει να συντρέχει ένας τουλάχιστον από τους παρακάτω λόγους:

- α) Ίδρυση ή κατάργηση δημοσίου σχολείου.
- β) Κατάργηση ιδιωτικού σχολείου.
- γ) Εξάντληση λόγω υπεραριθμίας των στεγαστικών δυνατοτήτων δημοσίου σχολείου.

Για να πραγματοποιηθεί μετεγγραφή μαθητή, ύστερα από αίτηση του κηδεμόνα του, πρέπει να συντρέχει ένας από τους παρακάτω λόγους:

- α) Επιθυμία του μαθητή να εγγραφεί σε πρότυπο – πειραματικό, αθλητικό, μουσικό, εκκλησιαστικό, ειδικό σχολείο όταν έχει δικαίωμα εγγραφής σε τέτοιο σχολείο.
- β) Επιθυμία του μαθητή να μετεγγραφεί από δημόσιο σε ιδιωτικό σχολείο και από ιδιωτικό σε δημόσιο ή άλλο ιδιωτικό σχολείο.
- γ) Μετοίκηση μαθητή σε περιοχή, η οποία χωροταξικά ανήκει σε άλλο σχολείο.
- δ) Σοβαροί λόγοι υγείας του μαθητή.
- ε) Επιθυμία του μαθητή, με σχετική εισήγηση του Συλλόγου Διδασκόντων του σχολείου, να μετεγγραφεί για παιδαγωγικούς λόγους, τη σοβαρότητα των οποίων θα κρίνει ο προϊστάμενος της Διεύθυνσης Π.Ε. ή Δ.Ε. στην αρμοδιότητα του οποίου υπάγεται το σχολείο.

1.4 Σύνοψη

Όπως βλέπουμε, στην Ελλάδα, η ελευθερία σχολικής επιλογής δεν είναι νομοθετικά κατοχυρωμένη. Απλά, υπάρχει δυνατότητα μετεγγραφής ενός μαθητή κάτω από συγκεκριμένες προϋποθέσεις. Θα ήταν λοιπόν ενδιαφέρον να εξετάσουμε αν η νεοφιλελεύθερη κοινωνική αντίληψη υπάρχει στη συνείδηση των Ελλήνων γονέων και πώς αυτή μεταφράζεται στην εφαρμογή των τυπικών κανόνων ή την υιοθέτηση μη τυπικών στρατηγικών επιλογής σχολείου εκ μέρους τους.

ΚΕΦ. 2 ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΚΗ ΕΠΙΣΚΟΠΗΣΗ

2.1 Εισαγωγή

Σε αυτό το σημείο, θεωρείται απαραίτητο να προηγηθεί μια σύντομη επισκόπηση των διεθνών ερευνών, οι οποίες είχαν ως αντικείμενο μελέτης τόσο τη διερεύνηση των πρακτικών επιλογής σχολείου από γονείς με διαφορετικά κοινωνικά χαρακτηριστικά όσο και την εξέταση των συμπεριληπτικών σχολικών παρεμβάσεων μετασχηματισμού των γονεϊκών προτιμήσεων. Σκοπός παράθεσης της βιβλιογραφικής μας επισκόπησης είναι η ενημέρωση σχετικά με τις ερευνητικές προσπάθειες που έχουν προηγηθεί, ο εντοπισμός των εξελίξεων στο υπό εξέταση θέμα, η τεκμηριωμένη επιστημονική ανάλυση του θέματος της παρούσας εργασίας και ο προσεκτικός σχεδιασμός της ερευνητικής μας πορείας.

2.2 Γονείς με διαφορετικά κοινωνικά χαρακτηριστικά και επιλογή σχολείου: ανάγκες, αναπαραστάσεις, στρατηγικές και κριτήρια επιλογής.

Οι Gewirtz et al (1995) στην έρευνα που πραγματοποίησαν σχετικά με τα κριτήρια επιλογής δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης που χρησιμοποιούσαν οι γονείς για τα παιδιά τους, στην Αγγλία, οδηγήθηκαν στο διαχωρισμό των γονέων εργατικής τάξεως σε δύο κατηγορίες. Η πρώτη κατηγορία είναι οι μη συνδεδεμένοι με το σχολείο (disconnected), οι οποίοι δεν προσπαθούν να κάνουν τις κατάλληλες επιλογές και καταλήγουν στα τοπικά σχολεία. Η δεύτερη κατηγορία είναι οι μη ειδικευμένοι εργάτες (semi-skilled), οι οποίοι έχουν παρόμοιες φιλοδοξίες με αυτές των μεσοαστών. Παρά, δηλαδή, την οικονομική τους δυσχέρεια προσπαθούν να κάνουν επιλογές για κοινωνική άνοδο. Για παράδειγμα, χρησιμοποιούν κριτήρια, όπως η κοινωνική τάξη προέλευσης του μαθητικού πληθυσμού, για να επιλέξουν ένα καλό δημόσιο σχολείο. Όμως, πολλές φορές, δεν τα καταφέρνουν, γιατί η έλλειψη πολιτιστικού κεφαλαίου δεν τους βοηθά να επεξεργαστούν κατάλληλα τις πληροφορίες και να κάνουν τη σωστή επιλογή.

Τα κριτήρια επιλογής σχολείου από τους μεσοαστούς, αυτή τη φορά, γονείς αποτέλεσαν αντικείμενο διερεύνησης για τον Ball (1997), ο οποίος διεξήγαγε έρευνα στο Ηνωμένο Βασίλειο. Η έρευνα έδειξε ότι ένα από τα κριτήρια επιλογής σχολείου είναι ο ιδιωτικός ή δημόσιος χαρακτήρας (status) του σχολείου. Πολλοί μεσοαστοί γονείς θεωρούν ότι τα ιδιωτικά σχολεία είναι μακράν καλύτερα από τα δημόσια, καθώς διαθέτουν εγκαταστάσεις και παροχές που λείπουν από το δημόσιο τομέα. Για κάποιους άλλους γονείς, κριτήριο επιλογής είναι η κοινωνική τάξη προέλευσης του μαθητικού πληθυσμού και η συμφωνία του πολιτιστικού κεφαλαίου της οικογένειας με αυτό του σχολείου. Ένα άλλο κριτήριο για τους μεσοαστούς γονείς είναι η πιστοποίηση, η ακαδημαϊκή επιτυχία και οι εργασιακές ευκαιρίες. Επίσης, αρκετοί από τους γονείς του δείγματος επιλέγουν σχολείο με βάση τα χαρακτηριστικά και τις ανάγκες του παιδιού τους. Για παράδειγμα, οι γονείς αυτοί απορρίπτουν τα ιδιωτικά σχολεία, στα οποία υπάρχει υψηλός ανταγωνισμός μεταξύ των μαθητών, ώστε να μην ασκηθεί στο παιδί τους πίεση για υψηλότερες ακαδημαϊκές επιδόσεις. Τέλος, άλλα επιμέρους κριτήρια επιλογής είναι η κατάρτιση των δασκάλων, οι μέθοδοι διδασκαλίας, οι εξωσχολικές δραστηριότητες και η ποιότητα των εγκαταστάσεων.

Ο Batterham (2003, όπ. αναφ. στους Sliwka & Istance , 2006) χωρίς να διαχωρίσει τους γονείς με βάση τα κοινωνικά τους χαρακτηριστικά, μέσω μια έρευνας που διεξήγαγε στο Λονδίνο, θέλησε να εξετάσει το εξής: «Ποιος είναι ο πιο συχνός λόγος για τον οποίο οι γονείς επιλέγουν για τα παιδιά τους ένα σχολείο διαφορετικό από το κοντινότερο;» Τα ευρήματα έδειξαν ότι ο πιο συχνός λόγος είναι τα υψηλά ακαδημαϊκά αποτελέσματα. Από την άλλη πλευρά, οι λόγοι αποφυγής του σχολείου, που τους αντιστοιχεί γεωγραφικά, είναι η έλλειψη πειθαρχίας, οι φήμες σχολικού εκφοβισμού και τα χαμηλά ακαδημαϊκά αποτελέσματα.

Τα κριτήρια με τα οποία οι μεσοαστοί γονείς επιλέγουν σχολείο για τα παιδιά τους διερεύνησε η Van Zanten (2004, όπ. αναφ. στους Van Zanten & Kosunen, 2013) μέσω μιας μελέτης που διεξήγαγε στο Παρίσι, η οποία περιελάμβανε συνεντεύξεις που ελήφθησαν από 120 γονείς. Τα αποτελέσματα έδειξαν ότι το βασικό κριτήριο επιλογής σχολείου από τους μεσοαστούς γονείς ήταν η τοποθεσία. Πιο συγκεκριμένα, θεωρούσαν ότι τα καλά σχολεία είναι αυτά που βρίσκονται σε μεσοαστικές περιοχές κατοικίας, ενώ τα κακά σχολεία βρίσκονται σε περιοχές μεικτής χρήσης ή χαμηλότερης κοινωνικής τάξης. Επιπλέον, η έρευνα αυτή κατέδειξε τις διαφορές στις αντιλήψεις και τις πρακτικές επιλογής σχολείου μεταξύ γονέων που προέρχονταν από διαφορετικά τμήματα της μεσοαστικής τάξης. Πιο αναλυτικά, οι εκπρόσωποι της μεσοαστικής τάξης, που ήταν διευθυντικά ή επαγγελματικά στελέχη του ιδιωτικού τομέα, επιθυμούσαν τα παιδιά τους να αποκτήσουν ένα ανταγωνιστικό πλεονέκτημα από μικρή ηλικία μέσω της αντιπαράθεσης με παιδιά αντίστοιχου ή μεγαλύτερου εκπαιδευτικού κεφαλαίου. Αντίθετα, οι επαγγελματίες του δημόσιου τομέα είχαν μια πιο κοσμοπολίτικη θεώρηση της σύγχρονης κοινωνίας και δε δίσταζαν να επιλέξουν σχολεία μεικτής κοινωνικής και εθνοτικής σύστασης για τα παιδιά τους.

Οι ιδεολογίες, οι πρακτικές και οι πηγές πληροφόρησης 24 Ελληνοκυπρίων γονέων ,σχετικά με την επιλογή επαγγελματικού και εκπαιδευτικού προσανατολισμού για τα παιδιά τους μετά το πέρας της δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης, αποτέλεσαν αντικείμενο μελέτης για τους Green & Vryonides (2005). Η έρευνα ανέδειξε δύο κατηγορίες γονέων με βάση την άποψή τους για την επιστράτευση του κοινωνικού κεφαλαίου στην άσκηση των σχολικών επιλογών. Η πρώτη κατηγορία είναι οι οπαδοί της παραδοσιακής αντίληψης , οι οποίοι θεωρούν ότι οι επαφές και τα κοινωνικά δίκτυα δημιουργούν προνομιακές συνθήκες για τα παιδιά τους. Πιστεύουν ότι η χρήση των κοινωνικών επαφών είναι ένας λογικός μηχανισμός επιλογής του καταλληλότερου σχολείου, αφού υπάρχουν πολλές ακαδημαϊκά και επαγγελματικά εξίσου καλές επιλογές. Αυτή την αντίληψη υποστηρίζουν οι γονείς της ανώτερης μεσαίας τάξης, οι οποίοι διαθέτουν υψηλής ποιότητας κοινωνικές επαφές με εκπαιδευτικούς, δημόσιους οργανισμούς και πολιτικά κόμματα, τις οποίες επιστρατεύουν για την καλύτερη επιλογή επαγγελματικού και εκπαιδευτικού προσανατολισμού για τα παιδιά τους. Η δεύτερη κατηγορία είναι οι οπαδοί της μοντέρνας αντίληψης, οι οποίοι θεωρούν ότι ο κατάλληλος τρόπος για να επιτύχεις κοινωνικά είναι η απόκτηση ακαδημαϊκών προσόντων, τα οποία πιστοποιούν τα πλεονεκτήματα των υποψηφίων για επαγγελματικές θέσεις. Η ακαδημαϊκή επιτυχία, η πιστοποίηση και οι εργασιακές ευκαιρίες αποτελούν κριτήριο επιλογής για τους γονείς της ανώτερης μεσαίας τάξης, οι οποίοι δεν διαθέτουν κοινωνικό κεφάλαιο και χρησιμοποιούν το πολιτιστικό τους κεφάλαιο, δηλαδή τις γνώσεις που έχουν σχετικά με τον τρόπο λειτουργίας της αγοράς εργασίας, και το οικονομικό τους κεφάλαιο για να κάνουν τις σωστές επιλογές. Επίσης, οπαδοί της μοντέρνας αντίληψης είναι και οι γονείς εργατικής τάξης, οι οποίοι δεν διαθέτουν κοινωνικό , πολιτιστικό και οικονομικό κεφάλαιο, με αποτέλεσμα να χρησιμοποιούν - ως κριτήριο επιλογής προσανατολισμού για τα παιδιά τους - την

επαγγελματική αποκατάσταση. Αυτό πολλές φορές έχει σαν αποτέλεσμα τα παιδιά αυτά να μην ακολουθούν ακαδημαϊκή καριέρα.

Η έρευνα των Jacott & Maldonado Rico (2006) εστίασε σε ένα άλλο φαινόμενο, σύμφωνα με το οποίο, οι ντόπιοι γονείς στην Ισπανία συνηθίζουν να μεταφέρουν τα παιδιά τους από τα δημόσια σχολεία στα ιδιωτικά εκπαιδευτικά κέντρα δημόσιας χρηματοδότησης (*centros concertados*), ώστε να αποφύγουν την ανάμειξη με τα παιδιά των μεταναστών. Αυτό συμβαίνει, διότι στα “*centros concertados*” τα παιδιά των μεταναστών αδυνατούν να φοιτήσουν, καθώς, ενώ είναι δημόσιας χρηματοδότησης, υπάρχουν επιπλέον δαπάνες που πρέπει να καλυφθούν από τους γονείς όπως, για στολές, μεσημεριανό, πρόσθετες ώρες μαθημάτων κ.α. Όλη αυτή η κατάσταση έχει σαν αποτέλεσμα να συσσωρεύονται αλλοδαποί μαθητές στα δημόσια σχολεία και να μειώνεται το επίπεδο ακαδημαϊκής επίδοσης.

Στις προτιμήσεις των λευκών μεσοαστών γονέων εστίασε η Reay (2008), η οποία, διεξάγοντας έρευνα στην Αγγλία, βρήκε ότι ένα ποσοστό αυτών των γονέων επιλέγουν κοινωνικά και εθνοτικά μικτά σχολεία για τα παιδιά τους. Τα αποτελέσματα έδειξαν ότι πρόκειται για ένα στρατηγικό σχέδιο, μέσω του οποίου, οι λευκοί μεσοαστοί γονείς επιδιώκουν τα παιδιά τους να αποκτήσουν ένα επιπλέον πολιτιστικό κεφάλαιο, που θα περιλαμβάνει πολυπολιτισμικές ιδέες, αξίες και αντιλήψεις. Με αυτό το κεφάλαιο, τα παιδιά τους θα μπορέσουν μεγαλώνοντας να κατακτήσουν υψηλές κοινωνικές θέσεις ή να διατηρήσουν τις ήδη υπάρχουσες, επιδεικνύοντας τα κοσμοπολίτικα, φιλελεύθερα διαπιστευτήριά τους σε μια πολυπολιτισμική κοινωνία. Με αυτό το πολυπολιτισμικό κεφάλαιο τα παιδιά τους θα έχουν ένα ανταγωνιστικό πλεονέκτημα έναντι των παιδιών των ιδιωτικών σχολείων.

Τα κριτήρια επιλογής σχολείου που χρησιμοποιούν οι μεσοαστοί γονείς αποτέλεσαν αντικείμενο μελέτης και για τον Reinoso (2008), ο οποίος διεξήγαγε μια ποιοτική έρευνα στη Γρανάδα, πόλη της νότιας Ισπανίας. Το δείγμα αποτέλεσαν 24 μεσοαστοί γονείς, οι οποίοι κλήθηκαν, μέσω συνεντεύξεων, να αποκαλύψουν πώς βιώνουν τη διαδικασία επιλογής σχολείου για τα παιδιά τους. Τα ευρήματα έδειξαν ότι το πρωταρχικό κριτήριο επιλογής σχολείου είναι η ευτυχία του παιδιού, γιατί αν το παιδί είναι χαρούμενο θα είναι δεκτικό στη μάθηση και τις επιρροές από δασκάλους και συμμαθητές. Ένα άλλο κριτήριο επιλογής σχολείου από τους μεσοαστούς γονείς είναι ο βαθμός συνάφειας μεταξύ του οικογενειακού “*habitus*” και του ιδρυματικού “*habitus*”. Με άλλα λόγια, οι γονείς αναζητούν το σχολείο εκείνο που προωθεί τις ίδιες αξίες και αντιλήψεις με αυτές της οικογένειας. Επίσης, η έρευνα κατέδειξε ότι οι μεσοαστοί γονείς ενδιαφέρονται για τις κοινωνικές συναναστροφές του παιδιού τους. Έτσι, επιλέγουν σχολείο με κριτήριο τη σύσταση του μαθητικού πληθυσμού. Συνήθως, διαλέγουν σχολεία στα οποία φοιτούν μαθητές από υψηλά κοινωνικοοικονομικά στρώματα, οι οποίοι θα έχουν θετική επιρροή για τα παιδιά τους ως προς τη διαμόρφωση της προσωπικότητάς τους και την κατασκευή του “*habitus*” τους. Ένα τελευταίο κριτήριο επιλογής σχολείου για τους μεσοαστούς γονείς είναι οι ακαδημαϊκές επιδόσεις ενός σχολείου, καθώς θέλουν τα παιδιά τους να αποκτήσουν τις κατάλληλες βάσεις για τη μελλοντική τους εισαγωγή στην τριτοβάθμια εκπαίδευση.

Η έρευνα, όμως, του Reinoso (2008) αποκάλυψε και τους τρόπους με τους οποίους οι μεσοαστοί γονείς επιστρατεύουν το κοινωνικό τους κεφάλαιο στη διαδικασία επιλογής σχολείου. Πρώτον, αξιοποιούν το κοινωνικό τους κεφάλαιο ώστε να λάβουν αξιόπιστες πληροφορίες σχετικά με την επιλογή του κατάλληλου σχολείου. Δεύτερον, χρησιμοποιούν το κοινωνικό κεφάλαιο με επίσημο ή ανεπίσημο τρόπο ώστε το παιδί τους να αποκτήσει πρόσβαση στο σχολείο της επιλογής τους. Ο επίσημος τρόπος επιστράτευσης του κοινωνικού κεφαλαίου για απόκτηση πρόσβασης αφορά στις θετικές αναφορές που μπορεί να δοθούν από κάποιον στη διεύθυνση του σχολείου,

ώστε να γίνει ένα παιδί δεκτό. Ο ανεπίσημος τρόπος συνήθως αφορά στη δήλωση της διεύθυνσης κατοικίας ενός φίλου για απόκτηση υψηλότερων μοριών στην κλίμακα πρόσβασης ή στην απόκτηση άμεσης πρόσβασης στο σχολείο χωρίς συμμετοχή στη διαδικασία επιλογής, λόγω της διαμεσολάβησης κάποιου γνωστού.

Τα κριτήρια επιλογής σχολείου που χρησιμοποιούν οι γονείς των αλλοδαπών μαθητών αλλά και οι λευκοί μεσοαστοί γονείς εξέτασαν οι Yoon & Gulson (2010) διεξάγοντας μια μελέτη περίπτωσης σε δύο δημοτικά σχολεία μιας αστικής περιοχής του Vancouver του Καναδά με κοινωνική και εθνοτική ποικιλομορφία. Πιο συγκεκριμένα, οι γονείς των αλλόγλωσσων μαθητών στέλνουν τα παιδιά τους σε σχολεία όπου η διδασκαλία γίνεται στην επίσημη γλώσσα, δηλαδή τα Αγγλικά, ώστε να ενσωματωθούν ταχύτερα στην κοινωνία. Από την άλλη πλευρά, οι λευκοί μεσοαστοί γονείς αποφεύγουν να στέλνουν τα παιδιά τους σε σχολεία με μεγάλο πληθυσμό αλλοδαπών μαθητών, γιατί, παρόλο που η διδασκαλία γίνεται στα Αγγλικά, θεωρούν ότι δε θα δίνεται η δέουσα σημασία στα παιδιά τους, αφού υπάρχουν μαθητές με μεγαλύτερες ανάγκες. Ένα άλλο κριτήριο επιλογής σχολείου από τους λευκούς μεσοαστούς γονείς είναι η υψηλή ακαδημαϊκή επίδοση ως προς την επάρκεια εκμάθησης της επίσημης γλώσσας αλλά και η αναπαραγωγή της κυρίαρχης πολιτιστικής ταυτότητας. Οι γονείς αυτοί θεωρούν ότι τα δύο αυτά κριτήρια θα εξασφαλίσουν στα παιδιά τους μια κοινωνικά πλεονεκτική θέση. Όλα αυτά έχουν σαν αποτέλεσμα να δημιουργείται ανισορροπία στο μαθητικό πληθυσμό των σχολείων της τοπικής κοινωνίας, οδηγώντας στη δημιουργία μιας κοινωνικογλωσσικά στρωματοποιημένης κοινωνίας.

Οι Alegre & Benito (2012) μελέτησαν τις πρακτικές επιλογής σχολείου που υιοθέτησαν 3245 οικογένειες - διαφορετικού κοινωνικοοικονομικού επιπέδου - από διαφορετικές περιοχές της Βαρκελώνης της Ισπανίας. Τα αποτελέσματα οδήγησαν σε μια κατηγοριοποίηση των οικογενειών με βάση τέσσερις μεταβλητές : την ανησυχία για την επιλογή σχολείου, το βαθμό επίγνωσης των κριτηρίων κατάταξης των σχολείων, τον αριθμό των σχολείων που έχουν επισκεφθεί και το επίπεδο κινητοποίησης του κοινωνικού τους κεφαλαίου.

Η πρώτη κατηγορία γονέων είναι αυτοί που επιδιώκουν τη μεγιστοποίηση (maximizing families). Πρόκειται για ντόπιες οικογένειες πανεπιστημιακής εκπαίδευσης, οι οποίες ξεκινούν να σκέφτονται την επιλογή του κατάλληλου σχολείου ένα χρόνο νωρίτερα, γνωρίζουν τα κριτήρια κατάταξης των σχολείων, επισκέπτονται πέντε ή περισσότερα σχολεία πριν από την τελική επιλογή, θεωρούν ότι έχουν το δικαίωμα άσκησης ελέγχου στα σχολεία και επιθυμούν να υπάρχει συνάφεια μεταξύ του τρόπου που μεγαλώνουν τα παιδιά στο σπίτι και του τρόπου που εκπαιδεύονται στο σχολείο. Αυτής της κατηγορίας οι γονείς έχουν υψηλό οικονομικό κεφάλαιο που τους επιτρέπει να στέλνουν τα παιδιά τους σε ιδιωτικά σχολεία, υψηλό πολιτιστικό κεφάλαιο που τους επιτρέπει να διαχειρίζονται σωστά τις πληροφορίες που λαμβάνουν για τα σχολεία και κοινωνικό κεφάλαιο που τους επιτρέπει να έχουν πρόσβαση σε αξιόπιστες πηγές πληροφόρησης όπως, εκπαιδευτικούς, διευθυντές, στελέχη εκπαίδευσης ή και άλλους γονείς.

Η δεύτερη κατηγορία γονέων είναι αυτοί που επιδιώκουν τη διατήρηση της κοινωνικής τους θέσης (guaranteeing families). Είναι συνήθως ντόπιοι γονείς μεταυποχρεωτικής εκπαίδευσης ή αλλοδαποί που επιλέγουν για τα παιδιά τους σχολείο για πρώτη φορά. Αυτού του είδους οι γονείς σκέφτονται την επιλογή που θα κάνουν τη σχολική χρονιά που είναι να πάει το παιδί σχολείο, γνωρίζουν τα κριτήρια κατάταξης των σχολείων και επισκέπτονται από 2-4 σχολεία. Επίσης, διαθέτουν ένα μέσο κοινωνικό κεφάλαιο γι' αυτό και ζητούν την γνώμη φίλων ή γνωστών ή αντλούν πληροφορίες από οδηγούς για να κάνουν την επιλογή τους. Πιστεύουν ότι η οικογένεια

είναι αυτή που επηρεάζει την ανατροφή ενός παιδιού γι' αυτό και αδιαφορούν για τα κοινωνικά και παιδαγωγικά χαρακτηριστικά του σχολείου. Το κριτήριο επιλογής που χρησιμοποιούν είναι συνήθως η εγγύτητα.

Η τρίτη κατηγορία γονέων είναι οι εκτοπισμένες οικογένειες (displaced families). Πρόκειται για ντόπιους γονείς υποχρεωτικής εκπαίδευσης και αλλοδαπούς γονείς από φτωχές χώρες. Οι γονείς αυτοί σκέφτονται την επιλογή τους κατά την διάρκεια της περιόδου εγγραφής, δεν γνωρίζουν τα κριτήρια κατάταξης και δεν έχουν επισκεφτεί άλλα σχολεία εκτός από ένα. Επίσης, δε θεωρούν τα σχολεία άνισα και δε θεωρούν ότι από το σχολείο εξαρτάται η ικανοποίηση των φιλοδοξιών των παιδιών τους. Οι γονείς αυτοί διαθέτουν χαμηλό οικονομικό κεφάλαιο, οπότε απορρίπτουν τα ιδιωτικά σχολεία και τα δημόσια που απαιτούν έξοδα μετακίνησης. Ακόμη, διαθέτουν χαμηλό μορφωτικό κεφάλαιο και δεν μπορούν να αποκωδικοποιήσουν τους μηχανισμούς γύρω από την ποικιλία επιλογών. Τέλος, έχουν πολύ χαμηλό έως ανύπαρκτο κοινωνικό κεφάλαιο.

Τις εμπειρίες των αλλοδαπών γονέων σχετικά με την επιλογή σχολείου δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης για τα παιδιά τους μελέτησαν οι Byrne & De Tona (2012). Το δείγμα αποτέλεσαν γονείς με καταγωγή από την Αφρική, τη Τουρκία, την Κίνα και τη Νοτιοανατολική Ασία, οι οποίοι κλήθηκαν να επιλέξουν σχολείο στο Manchester της Αγγλίας. Όπως ανέδειξε η έρευνα, οι αλλοδαποί γονείς, ανεξάρτητα από την κοινωνική τους θέση, υιοθετούν την ίδια άποψη για την εκπαίδευση με τους ντόπιους γονείς μεσαίας τάξης. Δηλαδή, έχουν τις ίδιες ανησυχίες με τους ντόπιους μεσοαστούς γονείς, μιλάνε για τα σχολεία και αναζητούν πληροφορίες, καθώς θεωρούν ότι το σχολείο είναι παράγοντας κοινωνικής ενσωμάτωσης και συμπερίληψης των παιδιών τους σε μία νέα κοινωνία. Παρόλα αυτά, η έλλειψη κοινωνικού και πολιτιστικού κεφαλαίου εμποδίζει τη διαμόρφωση σωστών επιλογών. Πιο αναλυτικά, οι αλλοδαποί γονείς συχνά δεν έχουν ντόπιους γνωστούς ή φίλους. Οι μόνες πηγές πληροφόρησης γι' αυτούς είναι οι προφορικές ανταλλαγές απόψεων με άλλα μέλη της οικογένειας, τα οποία έχουν ήδη εγκατασταθεί και ενσωματωθεί. Οι πληροφορίες όμως που λαμβάνουν είναι συνήθως διαστρεβλωμένες. Επιπλέον, οι διαφορετικές εσωτερικευμένες αντιλήψεις και εμπειρίες των αλλοδαπών γονέων είναι αναποτελεσματικές στη διαμόρφωση σωστών κρίσεων για την καταλληλότητα ενός σχολείου. Όσον αφορά στα κριτήρια που χρησιμοποιούν, οι αλλοδαποί γονείς του δείγματος χωρίζονται σε δύο κατηγορίες. Η πρώτη κατηγορία είναι αυτοί που αναζητούν σχολεία όπου φοιτούν παιδιά αντίστοιχης εθνικότητας με τα δικά τους, προκειμένου να προστατέψουν τα παιδιά τους από φαινόμενα ρατσισμού αλλά και να διατηρήσουν την εθνικότητα και την κοινωνική τους τάξη. Η δεύτερη κατηγορία είναι αυτοί που προτιμούν τα μικτής εθνικότητας σχολεία, ώστε τα παιδιά τους να γίνουν πολυπολιτισμικά άτομα και να προσαρμοστούν γρηγορότερα στη νέα κοινωνία στην οποία ανήκουν.

Οι Θεριανός & Φωτόπουλος (2014), μέσω μιας έρευνας που διεξήγαγαν στην Ελλάδα, εντόπισαν τις τρεις κατά κανόνα γονεϊκές στρατηγικές επιλογής σχολείου στην ελληνική κοινωνία. Οι στρατηγικές αυτές είναι:

α) Η δήλωση ψευδούς διεύθυνσης κατοικίας (μέσω λογαριασμών ΔΕΚΟ κ.λ.π.) προκειμένου ο μαθητής να εγγραφεί σε σχολείο που γεωγραφικά αντιστοιχεί σε άλλη περιοχή.

β) Η επιλογή πειραματικού σχολείου, σύμφωνα με το ισχύον κάθε φορά νομοθετικό πλαίσιο.

γ) Η επιλογή ιδιωτικού σχολείου.

Επίσης, τα αποτελέσματα της έρευνάς τους έδειξαν ότι οι συνηθέστεροι λόγοι για τους οποίους οι γονείς απορρίπτουν το σχολείο της περιοχής τους είναι οι εξής: έλλειψη

ασφάλειας, ύπαρξη ενδοσχολικής βίας και ανομοιογένεια μαθητικού πληθυσμού (αλλοδαποί, Ρομά, μαθητές χαμηλού επιπέδου). Έτσι, αποφασίζουν να μετεγγράψουν το παιδί τους με νόμιμο ή μη τρόπο σε ένα νέο σχολείο εκτός των γεωγραφικών ορίων της περιοχής στην οποία διαμένουν. Ακόμη, η συγκεκριμένη έρευνα ανέδειξε τα συνηθέστερα κριτήρια επιλογής σχολείου που χρησιμοποιούν οι γονείς. Ένα από αυτά τα κριτήρια είναι η καλή φήμη του σχολείου, δηλαδή αν κατέχει υψηλή θέση στην τοπική κοινωνία. Επίσης, ένα άλλο κριτήριο είναι η ύπαρξη Διευθυντών που έχουν μεγάλη εμπειρία, είναι επικοινωνιακοί, διατηρούν καλό κλίμα στο σχολείο, συνεργάζονται με γονείς, κοινωνικούς φορείς και διαφημίζουν το σχολείο τους αλλά και η ύπαρξη εκπαιδευτικών που εφαρμόζουν σύγχρονες μεθόδους διδασκαλίας, πραγματοποιούν εκπαιδευτικά προγράμματα και έχουν καλές σχέσεις με τους γονείς. Η κοινωνική σύσταση του μαθητικού πληθυσμού έχει και αυτή σημασία. Συνήθως προτιμούνται σχολεία με ομοιογενή μαθητικό πληθυσμό, ελάχιστους αλλοδαπούς μαθητές και μαθητές υψηλών επιδόσεων. Τέλος, υψηλά στην προτίμηση των γονέων είναι τα σχολεία στα οποία υπάρχουν ασφαλείς κτιριακές εγκαταστάσεις, σεβασμός στους κανόνες πειθαρχίας, μεγάλοι αύλειοι χώροι με πράσινο και εξειδικευμένος τεχνολογικός εξοπλισμός.

Τους λόγους επιλογής κοινωνικά και εθνοτικά μικτών σχολείων από τους λευκούς, μεσοαστούς γονείς εξέτασαν οι Rosey-Maddox, Kimelberg & Cucchiara (2016) στην έρευνα που πραγματοποίησαν σε δημοτικά δημόσια σχολεία, αγροτικών και χαμηλού κοινωνικοοικονομικού επιπέδου περιοχών, σε τρεις πόλεις των Η.Π.Α (Βοστώνη, Σικάγο, Φιλαδέλφεια). Τα αποτελέσματα έδειξαν ότι ο κύριος λόγος επιλογής αυτών των σχολείων είναι η ύπαρξη και άλλων προνομιούχων οικογενειών σε ένα τέτοιο σχολείο. Επομένως, εδώ το κοινωνικό κεφάλαιο δεν αφορά στη λήψη πληροφοριών αλλά συντελεί στην επιλογή ενός συγκεκριμένου σχολείου, λόγω της υποστήριξής του από παρόμοιας τάξεως και εθνικότητας γονείς.

Τέλος, μία πολύ πρόσφατη έρευνα των Beremenyi & Carrasco (2017) εστίασε στις στρατηγικές επιλογής σχολείου που χρησιμοποιούν οι οικογένειες εκείνες που βίωσαν μία προς τα κάτω κοινωνική κινητικότητα κατά τη διάρκεια της οικονομικής κρίσης στην Ισπανία. Οι οικογένειες αυτές είχαν εργατικής τάξεως καταγωγή αλλά κατάφεραν να βελτιώσουν το κοινωνικό και πολιτιστικό τους κεφάλαιο μέσω της συσσώρευσης οικονομικού κεφαλαίου. Όμως, κατά τη διάρκεια της κρίσης βίωσαν οικονομική υστέρηση, δηλαδή πολλοί από αυτούς έχασαν τα σπίτια τους και αναγκάστηκαν να μετακομίσουν σε υποβαθμισμένες περιοχές. Αυτό είχε σαν αποτέλεσμα, να τροποποιηθεί το πολιτιστικό τους κεφάλαιο ή “habitus”, καθώς υπήρξε ένας επαναπροσδιορισμός των προτεραιοτήτων, του τρόπου σκέψης και των συνηθειών τους. Σύμφωνα με την έρευνα, η επιλογή του κατάλληλου σχολείου για τα παιδιά τους είναι η μόνη τους ελπίδα να κερδίσουν τη χαμένη κοινωνική τους θέση. Τα πιο σημαντικά κριτήρια επιλογής σχολείου - που χρησιμοποιούν αυτοί οι γονείς - είναι τα εξής : 1) Το να είναι το σχολείο ιδιωτικό. Κάποιοι από αυτούς αναγκάστηκαν να μείνουν σε ενοίκιο και να αφήσουν τα σπίτια τους προκειμένου να στείλουν τα παιδιά τους σε ένα καλό ιδιωτικό, έστω και σε μια γειτονιά εργατικής τάξεως. Τα ιδιωτικά σχολεία είναι γι’ αυτούς ένας τρόπος ελέγχου του κοινωνικού κεφαλαίου των παιδιών τους και των ιδίων μέσω της επαφής με άλλους γονείς. 2) Το κοινωνικό περιβάλλον της τάξης. Δηλαδή, τους ενδιαφέρει η πλειοψηφία των μαθητών να ανήκουν στη μεσαία τάξη, ακόμα και αν το σχολείο είναι δημόσιο.

2.3 Σχολικές παρεμβάσεις συμπερίληψης με στόχο τον μετασχηματισμό των γονεϊκών προτιμήσεων και την αποφυγή γκετοποίησης ορισμένων σχολείων.

Οι Proudford & Baker (1995) διεξάγοντας μία μελέτη περίπτωσης σε τέσσερα λύκεια της Αυστραλίας διαπίστωσαν ότι αυτά τα σχολεία, ενώ κρίθηκαν αναποτελεσματικά ως προς τα ποσοστά ακαδημαϊκής επιτυχίας, κατάφεραν, μέσω της εφαρμογής συμπεριληπτικών μέτρων, να αντιμετωπίσουν την πολυπλοκότητα του πλαισίου και να ανταποκριθούν στα διαφορετικά κοινωνικά χαρακτηριστικά των μαθητών. Ένα από τα πιο σημαντικά συμπεριληπτικά μέτρα που εφάρμοσαν ήταν η υιοθέτηση ενός διευρυμένου αναλυτικού προγράμματος. Πρόκειται για ένα αναλυτικό πρόγραμμα που περιλαμβάνει μαθήματα επιλογής όπως: μαθήματα ατομικής ανάπτυξης, καλλιέργειας δεξιοτήτων διαβίωσης και μύησης στην κουλτούρα της τοπικής κοινωνίας. Στόχος του συγκεκριμένου προγράμματος ήταν η ενσωμάτωση όλου του μαθητικού πληθυσμού με σεβασμό απέναντι στη διαφορετικότητα και τις αξίες της κοινωνίας.

Τον λόγο για τον οποίο τα πολυπολιτισμικά σχολεία στη Βοσνία δεν κατάφεραν να γίνουν συμπεριληπτικά και απέτυχαν να αναπτύξουν επικοινωνία μεταξύ των διαφορετικών ομάδων μαθητών αναφέρει ο Bozic (2006). Ο λόγος ήταν η προώθηση μιας εθνοκεντρικής εκπαιδευτικής κουλτούρας που δεν περιελάμβανε αντικειμενική διδασκαλία και πλουραλιστικά σχολικά βιβλία ή αναλυτικά προγράμματα.

Τις πρακτικές του διευθυντή ενός δημοτικού σχολείου στη Λάρνακα της Κύπρου, οι οποίες είχαν στόχο τη δημιουργία ενός πιο συμπεριληπτικού σχολείου, εξέτασαν οι Angelides, Antoniou & Charalambous (2010) διεξάγοντας μια ποιοτική μελέτη. Μία από τις βασικές πρακτικές - που υιοθέτησε ο διευθυντής - ήταν η εφαρμογή του συνεργατικού μοντέλου σχολικής ηγεσίας, το οποίο περιλαμβάνει διανομή καθηκόντων, ανάπτυξη συνεργασίας μεταξύ των εκπαιδευτικών και ανάληψη πρωτοβουλιών από εξειδικευμένους δασκάλους. Στο τομέα της διδασκαλίας, ο διευθυντής υποστήριξε τη συμπερίληψη των παιδιών με ειδικές εκπαιδευτικές ανάγκες στις τάξεις γενικής εκπαίδευσης. Στις τάξεις αυτές υπήρχε εξειδικευμένος εκπαιδευτικός που συνεργαζόταν με το δάσκαλο γενικής εκπαίδευσης και παρείχε παράλληλη στήριξη στα παιδιά με ειδικές εκπαιδευτικές ανάγκες. Αναφορικά με τη σχέση δασκάλων – μαθητών, ο διευθυντής παρότρυνε τους δασκάλους να συμπεριφέρονται στα παιδιά με αγάπη επιβραβεύοντας τις καλές τους πράξεις, ανεξάρτητα από την ακαδημαϊκή τους επίδοση. Επιπλέον, η συνεργασία με την τοπική κοινωνία ήταν μια επιπρόσθετη συμπεριληπτική πρακτική, που εφαρμόστηκε στο συγκεκριμένο σχολείο. Η συνεργασία αυτή αναπτύχθηκε μέσω της διοργάνωσης εκδηλώσεων που απευθύνονταν σε μια ποικιλία κοινωνικών ομάδων και είχαν στόχο τη γνωριμία με το σχολείο. Τέλος, σημαντική συμπεριληπτική πρακτική, που υιοθετήθηκε, ήταν η ανάπτυξη συνεργασίας με τους γονείς. Αυτό έγινε με δύο τρόπους. Πρώτον, δημιουργήθηκαν προγράμματα επιμόρφωσης για τους γονείς που αφορούσαν σχολικά θέματα. Εκτός αυτού, δόθηκε στους γονείς το δικαίωμα να παρευρίσκονται στην αίθουσα είτε ως παρατηρητές είτε ως εισηγητές μαθημάτων, όπως η οικιακή οικονομία.

Οι Muijs, Ainscow, Dyson, Raffo, Goldrick, Kerr, Lennie & Miles (2010) διερεύνησαν τις συμπεριληπτικές πρακτικές των διευθυντών σχολικών μονάδων σε τρεις περιοχές της Αγγλίας. Μία από τις πρακτικές αυτές ήταν η δημιουργία προγραμμάτων επιμόρφωσης για τους γονείς τα οποία είχαν στόχο όχι μόνο την ενημέρωση των γονέων γύρω από σχολικά θέματα αλλά και την εκμάθηση βασικών

δεξιοτήτων, ώστε να βοηθούν τα παιδιά στο σπίτι. Επιπλέον, πολλά από τα σχολεία του δείγματος έθεσαν ως στόχο την κοινωνικοποίηση των μειονεκτούντων μαθητών, δηλαδή την απόκτηση κοινωνικών δεξιοτήτων και αξιών με στόχο την ομαλή ένταξη στην κοινωνία. Γι' αυτό το σκοπό, τα σχολεία αυτά οργάνωναν εξωσχολικές δραστηριότητες, όπως παρακολούθηση καλλιτεχνικών δραστηριοτήτων και σχολικές εκδρομές στο εξωτερικό, ώστε οι μαθητές να αποκτήσουν νέες κοινωνικοποιητικές εμπειρίες.

Τις διαπολιτισμικές πρακτικές των διευθυντών οκτώ Ελληνοκυπριακών δημοτικών σχολείων με υψηλά ποσοστά αλλοδαπών μαθητών θέλησε να εξετάσει η Hajisoteriou (2012). Η επικρατέστερη πρακτική που αναδείχθηκε μέσω της έρευνας ήταν η ανάπτυξη συνεργασίας με τους γονείς με τρεις διαφορετικούς τρόπους. Πρώτον, υπήρξε συγνή οργάνωση συναντήσεων δασκάλων – γονέων. Σε αυτές τις συναντήσεις οι γονείς των αλλοδαπών μαθητών έδιναν σημαντικές πληροφορίες στο δάσκαλο σχετικά με τις ανάγκες του παιδιού τους. Έτσι, υπήρχε μία ανατροφοδότηση που συντελούσε στην ενημέρωση του δασκάλου και στο διαρκή επανασχεδιασμό της διδασκαλίας του. Δεύτερον, μερικά σχολεία οργάνωναν εκδηλώσεις, οι οποίες απευθύνονταν στο ευρύ κοινό και είχαν θέμα την ανάδειξη του πολιτιστικού υποβάθρου των αλλοδαπών μαθητών. Σε αυτές τις εκδηλώσεις, οι αλλοδαποί μαθητές αλλά και οι γονείς τους συμμετείχαν μιλώντας για τις παραδόσεις τους. Με αυτό τον τρόπο ένιωθαν περισσότερο αποδεκτοί. Τρίτον, κάποια από τα σχολεία του δείγματος εκπονούσαν και σεμινάρια διαπολιτισμικής εκπαίδευσης τα οποία απευθύνονταν σε όλους τους γονείς και είχαν ως στόχο να προωθήσουν το σεβασμό απέναντι στη διαφορετικότητα.

Οι Molina & Casado (2014) μας περιγράφουν τις συμπεριληπτικές στρατηγικές που εφαρμόζονται στο ισπανικό εκπαιδευτικό σύστημα της Καταλονίας, μιας πολυγλωσσικής και πολυπολιτισμικής περιοχής της Ισπανίας. Ο στόχος των συγκεκριμένων στρατηγικών είναι η δημιουργία συνεργατικών σχολικών κοινοτήτων που ενθαρρύνουν όλους τους μαθητές να επιτύχουν. Οι δύο πιο αντιπροσωπευτικές στρατηγικές είναι οι εξής :

A) Τάξεις Υποδοχής

Πρόκειται για ανοιχτές, ευέλικτες και δυναμικές τάξεις που ανταποκρίνονται στις ανάγκες των νεοεισερχόμενων αλλοδαπών μαθητών. Διαθέτουν εξειδικευμένο εκπαιδευτικό προσωπικό και ειδικό εκπαιδευτικό υλικό. Ο αριθμός των παιδιών που φοιτούν σε αυτές δε ξεπερνά τα 12. Οι αλλοδαποί μαθητές παρακολουθούν αυτές τις τάξεις παράλληλα με τις κύριες τάξεις τους και δεν αφιερώνουν περισσότερο από το μισό του εβδομαδιαίου σχολικού χρόνου στις τάξεις υποδοχής. Στόχος είναι να δημιουργηθεί στους αλλοδαπούς μαθητές ένα αίσθημα ασφάλειας ότι τους δίνεται η απαραίτητη προσοχή και ότι θα αποκτήσουν τα απαραίτητα εφόδια, ώστε να εισέλθουν δυναμικά στο κυρίως εκπαιδευτικό σύστημα.

B) Κοινότητες μάθησης

Πρόκειται για εκπαιδευτικά κέντρα - ανοιχτά σε όλα τα μέλη της κοινωνίας, εθελοντές, γονείς, εκπαιδευτικούς, κοινωνικούς λειτουργούς κ.α. Στόχος τους είναι να ικανοποιήσουν την ανάγκη κάθε μαθητή να είναι επιτυχής στο σχολείο και να βελτιώσουν τα επίπεδα συνύπαρξης και κοινωνικής συνοχής. Το πρώτο στάδιο της δημιουργίας των κοινοτήτων μάθησης ονομάζεται “ Dream” . Κατά τη διάρκεια αυτού του σταδίου οι μαθητές, οι γονείς και οι εκπαιδευτικοί εξηγούν πώς θα ήθελαν να είναι το σχολείο. Επιπλέον, στα πλαίσια της δημιουργίας των κοινοτήτων μάθησης λειτουργούν και “ Σχολεία γονέων”, όπου οι γονείς κοινωνικοποιούνται,

ενημερώνονται για το εκπαιδευτικό σύστημα και μαθαίνουν τρόπους συμπεριφοράς, ώστε να μεταδώσουν στα παιδιά τους τις κατάλληλες αξίες.

Η ποιοτική μελέτη περίπτωσης του De Matthews (2015) είχε στόχο τη διερεύνηση των δράσεων της διευθύντριας ενός δημοτικού σχολείου σε μια αγροτική περιοχή των Η.Π.Α. , σχετικά με τη δημιουργία ενός πιο συμπεριληπτικού σχολείου. Τα ευρήματα έδειξαν ότι μια πρωτότυπη συμπεριληπτική πρακτική, που εφαρμόστηκε, ήταν η ίδρυση ενός συμβουλίου επίβλεψης της εξέλιξης του σχολείου ως προς το βαθμό συμπεριληπτικότητάς του. Το συμβούλιο αυτό είχε τις εξής αρμοδιότητες: σωστή διαχείριση των πόρων, ανάπτυξη συνεργασίας μεταξύ των εκπαιδευτικών, συζήτηση των προβλημάτων, ορθό σχεδιασμό των δράσεων και ανταλλαγή στρατηγικών.

Η έρευνα των McHenry – Sorber & Provinzano (2016) εστίασε το ενδιαφέρον της στην αναζήτηση του τρόπου με τον οποίο οι διευθυντές πρωτοβάθμιας και δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης σε μια αγροτική περιοχή των Η.Π.Α. καλύπτουν τις ανάγκες των μαθητών χαμηλού κοινωνικο-οικονομικού επιπέδου και των αλλοδαπών μαθητών. Στο τομέα της διδασκαλίας, κάποιοι από τους διευθυντές παρείχαν στις παραπάνω κατηγορίες μαθητών ενισχυτική διδασκαλία, που πραγματοποιούταν από εθελοντές εκπαιδευτικούς και είχε στόχο την κάλυψη των εκπαιδευτικών αναγκών των μειονεκτούντων μαθητών. Όμως, μία από τις πρακτικές κάποιων διευθυντών του δείγματος, που προκαλεί ενδιαφέρον, ήταν η προσπάθεια κάλυψης των βιοποριστικών αναγκών των μειονεκτούντων μαθητών. Γι' αυτό το σκοπό, οι διευθυντές συνεργάζονταν με κοινωνικούς φορείς, όπως η εκκλησία, και μη κερδοσκοπικούς οργανισμούς ώστε να προσφέρουν δωρεάν τροφή, στέγη και ένδυση στους μαθητές αυτούς και τις οικογένειές τους.

Το πώς η δράση ορισμένων προνομιούχων οικογενειών συντέλεσε στη βελτίωση της ποιότητας των τοπικών σχολείων και την αύξηση του βαθμού συμπεριληπτικότητάς τους αναφέρεται στην έρευνα των Rosey-Maddox, Kimelberg & Cucchiara (2016) , που όπως αναφέρθηκε πιο πάνω (Ενότητα 4.2), πραγματοποιήθηκε σε τρεις πόλεις των Η.Π.Α. (Βοστώνη, Σικάγο, Φιλαδέλφεια). Αυτό που προέκυψε μέσα από την έρευνα ήταν ότι για κάποια δημοτικά, δημόσια σχολεία χαμηλού κοινωνικοοικονομικού επιπέδου, υπήρξε υψηλή προτίμηση από τους λευκούς μεσοαστούς γονείς. Το βασικό αίτιο αυτής της προτίμησης ήταν η εκ των προτέρων ύπαρξη κάποιων προνομιούχων οικογενειών σε αυτά τα σχολεία, οι οποίες με τα μέτρα που υιοθέτησαν, κατάφεραν να προσελκύσουν και άλλες οικογένειες παρόμοιου κοινωνικοοικονομικού επιπέδου. Τα μέτρα αυτά περιελάμβαναν φυλλάδια και ιστοσελίδες διαφήμισης των τοπικών σχολείων αλλά και δημιουργία ομάδων γονέων, οι οποίες οργάνωναν συναντήσεις, όπου προνομιούχοι γονείς εξέθεταν τις απορίες τους και λάμβαναν απαντήσεις, ώστε να στείλουν και αυτοί τα παιδιά τους στο τοπικό σχολείο. Έτσι, δημιουργήθηκε ένα ισχυρό κοινωνικό κεφάλαιο (δίκτυο διαπροσωπικών σχέσεων) μεταξύ των μεσοαστών γονέων που επέλεξαν το τοπικό σχολείο και όλοι μαζί δεσμεύονταν για τη βελτίωση της ποιότητας του σχολείου. Πιο αναλυτικά, οι προνομιούχοι γονείς χρησιμοποιούσαν τις γνωριμίες τους ώστε να εξασφαλίσουν δωρεές και χορηγίες από ιδρύματα και επιχειρήσεις, ασκούσαν πίεση στα σχολεία και στις περιφέρειες για παροχή καλύτερων σχολικών υπηρεσιών και προσέφεραν πόρους για τη βελτίωση των υποδομών και την προσθήκη εξειδικευμένων μαθημάτων. Όλες αυτές οι βελτιώσεις ανέστειλαν την κοινωνική αναπαραγωγή, διότι βελτίωσαν τις εκπαιδευτικές εμπειρίες όλων των μαθητών, συμπεριλαμβανομένων και των μειονεκτούντων μαθητών.

Η έρευνα των Wiborg & Larsen (2017) εστίασε στα μέτρα που ελήφθησαν από τις δημοτικές αρχές τριών διαφορετικών δήμων της Δανίας, ώστε να αποφευχθεί η γκετοποίηση, δηλαδή η συγκέντρωση των αλλοδαπών μαθητών σε συγκεκριμένα

σχολεία. Ένα από αυτά τα μέτρα ήταν η τροποποίηση των συνόρων των σχολικών περιφερειών, με βάση τις δημογραφικές αλλαγές, ώστε οι μαθητές από κοινωνικές και εθνοτικές μειονότητες να διανέμονται δίκαια. Ένα άλλο μέτρο που εφαρμόστηκε ήταν η μείωση του αριθμού των μαθητών ανά τάξη, ώστε να αποφευχθεί το φαινόμενο κάποια σχολεία να συγκεντρώνουν υπερβολικό αριθμό μαθητών. Αυτά τα μέτρα είχαν σαν αποτέλεσμα κάποιοι αλλοδαποί μαθητές να στέλνονται σε σχολεία άλλων περιφερειών, όπου υπήρχε μεγάλος αριθμός ντόπιων μαθητών και πολλοί ντόπιοι μαθητές να αναγκάζονται να φοιτήσουν σε σχολεία, όπου υπήρχε υψηλό ποσοστό αλλοδαπών μαθητών.

2.4 Συμπεράσματα

Η σύντομη επισκόπηση των ερευνών, που προηγήθηκε, αναδεικνύει τα βασικά θέματα που απασχόλησαν τους ερευνητές παγκοσμίως σχετικά με τη γονεϊκή επιλογή σχολείου. Τα επικρατέστερα αντικείμενα μελέτης των ερευνών είναι : 1) Οι λόγοι για τους οποίους οι γονείς αποφεύγουν να στείλουν τα παιδιά τους στο σχολείο στο οποίο ανήκουν γεωγραφικά. 2) Οι ιδεολογίες των γονέων γύρω από το θέμα της επιλογής σχολείου και οι πηγές πληροφόρησής τους. 3) Οι στρατηγικές που υιοθετούν για την επιλογή του κατάλληλου σχολείου. 4) Τα κριτήρια επιλογής που χρησιμοποιούν γονείς με διαφορετικά κοινωνικά χαρακτηριστικά και κυρίως οι μεσοαστοί γονείς σε αντιδιαστολή με τους ντόπιους γονείς χαμηλότερου κοινωνικοοικονομικού επιπέδου και τους αλλοδαπούς γονείς.

Η πλειοψηφία των παραπάνω ερευνών αξιοποιεί τη θεωρία του Bourdieu (1979) για το “πεδίο”, προκειμένου να περιγράψουν πώς οι γονείς ανταγωνίζονται μεταξύ τους για την επιλογή του κατάλληλου σχολείου. Επίσης, πολλές από τις έρευνες υιοθετούν τις θεωρητικές παραδοχές του Bourdieu (1996), με βάση τις οποίες η άνιση κατανομή του πολιτιστικού και κοινωνικού κεφαλαίου οδηγεί στην αναπαραγωγή των προνομίων στο πεδίο της γονεϊκής επιλογής σχολείου. Τέλος, αναπόσπαστο κομμάτι ορισμένων ερευνών αποτελεί η θεωρία του Bourdieu (1979) γύρω από το “habitus” και το πώς αυτό αποτελεί κριτήριο γονεϊκής επιλογής του κατάλληλου σχολείου.

Οι περισσότερες έρευνες που παρουσιάστηκαν στην επισκόπηση και είχαν ως αντικείμενο μελέτης τη γονεϊκή επιλογή σχολείου είναι ποιοτικές. Το εργαλείο που αναφέρεται σε αυτές είναι οι ημιδομημένες συνεντεύξεις. Επίσης, το δείγμα αποτελούν κατά κύριο λόγο γονείς που έχουν παιδιά σχολικής ηλικίας και καλούνται να επιλέξουν σχολείο για τα παιδιά τους. Τα μόνα διαφοροποιητικά στοιχεία μεταξύ των ερευνών είναι τα κοινωνικά χαρακτηριστικά του δείγματος που επιλέγεται.

Τα βασικότερα συμπεράσματα στα οποία κατέληξαν οι παραπάνω έρευνες είναι τα εξής: 1) Οι γονείς εργατικής τάξεως, συγκριτικά με τους μεσοαστούς γονείς αδυνατούν να κάνουν σωστές επιλογές σχολείων, καθώς έχουν έλλειψη του κατάλληλου πολιτιστικού και κοινωνικού κεφαλαίου. 2) Τα κριτήρια επιλογής σχολείων για τους μεσοαστούς γονείς είναι συνήθως ο ιδιωτικός ή δημόσιος χαρακτήρας του σχολείου, η εθνοτική και κοινωνική σύσταση του μαθητικού πληθυσμού, ο βαθμός σύγκλισης μεταξύ του οικογενειακού και ιδρυματικού “habitus” και το ποσοστό ακαδημαϊκής επιτυχίας του σχολείου. 3) Οι λόγοι αποφυγής ενός σχολείου για τους μεσοαστούς γονείς είναι η κακή φήμη του σχολείου, η έλλειψη πειθαρχίας, το υψηλό ποσοστό αλλοδαπών μαθητών και τα χαμηλά ακαδημαϊκά αποτελέσματα.

Η επισκόπηση, που προηγήθηκε, περιελάμβανε επίσης την παρουσίαση ερευνών οι οποίες είχαν ως αντικείμενο μελέτης την εξέταση των συμπεριληπτικών σχολικών παρεμβάσεων μετασχηματισμού των γονεϊκών προτιμήσεων. Οι βασικότερες

θεματικές των ερευνών αυτών είναι : 1) Η διερεύνηση των πρακτικών διευθυντών σχολικών μονάδων σχετικά με τη δημιουργία ενός συμπεριληπτικού σχολείου. 2) Η εξέταση του τρόπου με τον οποίο κάποια σχολεία κατάφεραν να γίνουν κοινωνικά ενήμερα. 3) Η αναζήτηση του ρόλου των προνομιούχων οικογενειών στην αύξηση του βαθμού συμπεριληπτικότητας ενός σχολείου. 4) Η επισήμανση των μέτρων που μπορεί να λάβει η πολιτεία για την αποφυγή γκετοποίησης ορισμένων σχολείων.

Οι βασικότερες θεωρίες που ενσωματώνουν οι συγκεκριμένες έρευνες είναι αυτή του Bourdieu (1990) για τη μετασχηματιστική ιδιότητα του “habitus”, που μας επιτρέπει να ελπίζουμε στη δυνατότητα μεταμόρφωσης των σχολείων προς την κατεύθυνση της συμπερίληψης, αλλά και η θεωρία του Bernstein (1996, όπ. αναφ στην Leaton-Gray, 2017) για το δημοκρατικό σχολείο και τη θεσμοθέτηση των τριών βασικών δικαιωμάτων των μαθητών. Επίσης, στις έρευνες αυτές υπάρχουν θεωρητικές παραδοχές και άλλων ερευνητών γύρω από την έννοια της συμπερίληψης και της διαπολιτισμικότητας.

Οι περισσότερες από τις έρευνες αυτές είναι ποιοτικές. Το εργαλείο που χρησιμοποίησαν είναι οι συνεντεύξεις. Το δείγμα αποτέλεσαν οι διευθυντές δημοσίων σχολείων υποχρεωτικής εκπαίδευσης, με εξαίρεση τις έρευνες των Hajisoteriou (2012) και De Matthews (2015), στις οποίες εκτός από τους διευθυντές έδωσαν συνέντευξη οι δάσκαλοι, οι γονείς και οι μαθητές των σχολείων.

Τα βασικό συμπέρασμα στο οποίο κατέληξαν οι συγκεκριμένες έρευνες είναι ότι η εφαρμογή σχολικών παρεμβάσεων όπως η υιοθέτηση διευρυμένων, πλουραλιστικών αναλυτικών προγραμμάτων, η εφαρμογή συνεργατικού μοντέλου σχολικής ηγεσίας, η συμπερίληψη των μειονεκτούντων μαθητών στις τάξεις γενικής εκπαίδευσης, η προσφορά αγάπης από τους εκπαιδευτικούς στους μαθητές και η ανάπτυξη συνεργασίας του σχολείου με τους γονείς και την τοπική κοινωνία, οδηγεί στη δημιουργία ενός πιο συμπεριληπτικού σχολείου. Επίσης, τα ευρήματα έδειξαν ότι οι προνομιούχες οικογένειες μπορούν να βοηθήσουν στην ανάδειξη των σχολείων της τοπικής κοινωνίας διαφημίζοντας τα σχολεία και εξασφαλίζοντας χορηγίες μέσω των γνωριμιών τους.

Επομένως, με βάση τη βιβλιογραφική επισκόπηση, θα ήταν ενδιαφέρον να μελετηθεί η ύπαρξη γονεϊκών στρατηγικών επιλογής σχολείου και στην ελληνική περίπτωση. Επιπλέον, θα μπορούσαμε να εστιάσουμε στην αναζήτηση των λόγων αποφυγής των σχολείων της τοπικής κοινωνίας και των κριτηρίων επιλογής σχολείου που χρησιμοποιούν γονείς με διαφορετικά κοινωνικά χαρακτηριστικά. Ένα επιπρόσθετο ερώτημα, που θα μπορούσε να συμπεριληφθεί σε μια τέτοιου είδους ενδεχόμενη έρευνα, είναι η αναζήτηση των συνεπειών των γονεϊκών προτιμήσεων για όλα τα εμπλεκόμενα μέλη της σχολικής κοινότητας, καθώς πρόκειται για ένα ερώτημα που δεν φαίνεται να έχει διερευνηθεί συστηματικά. Τέλος, ο εντοπισμός των συμπεριληπτικών σχολικών παρεμβάσεων μετασχηματισμού των γονεϊκών προτιμήσεων θα μπορούσε να αποτελέσει ένα τελευταίο ερευνητικό ερώτημα σε μια ενδεχόμενη ελληνική έρευνα.

ΚΕΦ. 3 ΘΕΩΡΗΤΙΚΟ ΠΛΑΙΣΙΟ

3.1 Εισαγωγή

Παρακάτω ακολουθεί μια σύντομη παρουσίαση ορισμένων εννοιών της θεωρίας του Bourdieu, και συγκεκριμένα της έννοιας του «πεδίου», του «κεφαλαίου» και του «habitus», οι οποίες μας βοηθούν να ερμηνεύσουμε τη γονεϊκή εμπλοκή στην επιλογή σχολείου. Επιπλέον, γίνεται αναφορά στις παραδοχές της θεωρίας, οι οποίες μας βοηθούν να κατανοήσουμε τη δυνατότητα μετασχηματισμού του “habitus” και τον τρόπο υλοποίησης αυτού του μετασχηματισμού μέσω σχολικών παρεμβάσεων.

3.2 Γονεϊκή εμπλοκή στην επιλογή σχολείου

Το πεδίο (field) είναι ένας αγώνας δύναμης μεταξύ των εκπροσώπων των κοινωνικών τάξεων, οι κοινωνικές θέσεις των οποίων καθορίζονται με βάση τη διανομή του κεφαλαίου (πολιτιστικό, οικονομικό, κοινωνικό). Πιο συγκεκριμένα, πρόκειται για μια πάλη μεταξύ της κυρίαρχης και υποδεέστερης τάξης, λόγω της άνισης πρόσβασης στο όπλο του αγώνα, που είναι το κεφάλαιο (Bourdieu & Wacquant, 1992). Οι παίκτες αυτού του αγώνα, στη συγκεκριμένη περίπτωση οι γονείς, έχουν διαφορετικούς σκοπούς ανάλογα με την κοινωνική τους θέση και το αντίστοιχο κεφάλαιο. Κάποιοι προσπαθούν να διατηρήσουν την υπάρχουσα κατάσταση υπερασπίζοντας ή βελτιώνοντας την κοινωνική τους θέση μέσω των κατάλληλων σχολικών επιλογών (ανώτερα κοινωνικοοικονομικά στρώματα και μεσοαστοί), ενώ άλλοι προσπαθούν να την μετασχηματίσουν (κάποιοι εκπρόσωποι της εργατικής τάξης) (Bourdieu, 1979).

Οι στρατηγικές που θα χρησιμοποιήσουν οι γονείς για να επιτύχουν τους σκοπούς τους στο πεδίο της σχολικής επιλογής εξαρτώνται από το οικονομικό, κοινωνικό και πολιτιστικό τους κεφάλαιο, το οποίο καθορίζει τη πιθανότητα να φτάσουν στις επιθυμητές θέσεις (Bourdieu & Wacquant, 1992). Αυτοί που επωφελούνται περισσότερο στο πεδίο της σχολικής επιλογής είναι οι μεσοαστοί γονείς που έχουν υψηλό επίπεδο εκπαίδευσης, άρα υψηλότερου επιπέδου πολιτιστικό, κοινωνικό και οικονομικό κεφάλαιο. Οι γονείς αυτοί εφαρμόζουν λογικές φιλτραρίσματος σε συγκεκριμένα κυκλώματα σχολικής φοίτησης προς την κατεύθυνση προστασίας της κοινωνικής τους θέσης. Το ανταγωνιστικό πλεονέκτημα της συγκεκριμένης κατηγορίας γονέων υπάρχει και σε χώρες με νεοφιλελεύθερο μοντέλο αγοράς στην εκπαίδευση αλλά και σε χώρες όπου η επιλογή σχολείου υπόκειται σε δημόσιες ρυθμίσεις (Ball & Vincent, 1998).

Ο Bourdieu (1986, όπ. αναφ. στους Posey-Maddox, Kimelberg, & Cucchiara, 2016) αναφέρει ότι το πώς διαχειρίζονται οι γονείς τις πληροφορίες που λαμβάνουν από την επικοινωνία με εκπροσώπους του σχολείου και το αν θα τις εκμεταλλευτούν κατάλληλα εξαρτάται από τις επικοινωνιακές και γνωστικές τους ικανότητες, που περιλαμβάνονται στο πολιτιστικό τους κεφάλαιο. Οι γονείς αυτοί που έχουν τη δυνατότητα αποκωδικοποίησης ενός πολιτιστικού αντικειμένου, όπως το σχολείο, είναι αυτοί που μέσω των κοινωνικών, οικογενειακών, εκπαιδευτικών και εργασιακών τους εμπειριών έχουν αποκτήσει τις γνώσεις και την κατάλληλη αντιληπτική ικανότητα. Αυτό έχει σαν αποτέλεσμα να μπορούν να εξετάζουν εξονυχιστικά τα σχολεία, να

συγκρίνουν τις εναλλακτικές επιλογές, να θέτουν τις κατάλληλες ερωτήσεις και να εισχωρούν σε δευτερογενή νοήματα και στοιχεία. Επομένως, η άνιση κατανομή του πολιτιστικού κεφαλαίου στην καπιταλιστική κοινωνία παράγει για διαφορετικές κοινωνικές ομάδες μια διαφοροποιημένη ικανότητα επένδυσης της πολιτιστικής αξίας σε συμβολικά αγαθά, όπως η εκπαίδευση.

Το κοινωνικό κεφάλαιο ή όπως το ορίζει ο Bourdieu (1986, όπ. αναφ. στους Posey-Maddox, Kimelberg, & Cucchiara, 2016) το σύνολο των πραγματικών ή ενδεχόμενων πόρων που συνδέονται με την κατοχή ενός δικτύου θεσμοθετημένων σχέσεων κοινής συνεννόησης, καθορίζει τις ευκαιρίες πρόσβασης σε αξιόπιστες πηγές πληροφόρησης σχετικά με τα σχολεία. Σύμφωνα με τους Ball & Vincent (1998, όπ. αναφ. στους Posey-Maddox, Kimelberg, & Cucchiara, 2016) υπάρχουν δύο τύποι πηγών πληροφόρησης κατά την επιστράτευση του κοινωνικού κεφαλαίου των γονέων. Ο πρώτος ονομάζεται “cold knowledge” και είναι οι επίσημες πληροφορίες που λαμβάνουν από τα σχολεία και τα δημόσια ιδρύματα. Ο δεύτερος τύπος ονομάζεται “hot knowledge” και είναι οι ανεπίσημες διαπροσωπικές πληροφορίες, οι οποίες κυκλοφορούν στα σχολικά δίκτυα που διαμορφώνονται γύρω από τα σχολεία. Οι πληροφορίες αυτές αντλούνται από τις εμπειρίες, τις γνώμες και τις συμβουλές φίλων και συναδέλφων. Η άνιση διανομή και χρήση του κοινωνικού κεφαλαίου οδηγεί στη στρωματοποίηση και την αναπαραγωγή των προνομίων. Πιο συγκεκριμένα, οι γονείς από υψηλότερα κοινωνικοοικονομικά στρώματα ενεργοποιούν το κοινωνικό τους κεφάλαιο προς ατομική χρήση, δηλαδή αξιοποιούν τις γνωριμίες τους για να επιλέξουν το καλύτερο σχολείο. Από την άλλη πλευρά, οι οικογένειες από χαμηλότερα κοινωνικοοικονομικά στρώματα, που δεν διαθέτουν κοινωνικό κεφάλαιο, ζουν σε ένα καθεστώς συμβιβασμού και μοιρολατρίας με χαμηλές φιλοδοξίες (Bourdieu, 1996).

Η εκπαίδευση αποτελεί για πολλούς γονείς μια επένδυση, καθώς μέσα από αυτήν τα παιδιά αποκτούν το κατάλληλο πολιτιστικό κεφάλαιο (habitus), το οποίο διευκολύνει την αναπαραγωγή του συμβολικού κεφαλαίου, δηλαδή της κοινωνικής θέσης και του κύρους (Bourdieu, 1986, όπ. αναφ. στους Posey-Maddox, Kimelberg, & Cucchiara, 2016). Τι είναι όμως το “habitus”; Το habitus είναι ένα σύστημα διαρκών, μεταφερόμενων διαθέσεων, οι οποίες λειτουργούν ως η γενετική βάση των δομημένων, αντικειμενικών, ενιαίων πρακτικών (Bourdieu, 1979). Ο όρος χαρακτηρίζει το εσωτερικευμένο πολιτιστικό κεφάλαιο που περιλαμβάνει γνώσεις, καταναλωτικές συνήθειες, συμπεριφορές, αξίες, ιδεολογίες, τρόπους σκέψης, προτιμήσεις, τρόπους έκφρασης, ενδυμασία κ.α. (Bullen & Kenway, 2005). Το σύστημα των διαθέσεων (habitus) που αποκτούν τα άτομα εξαρτάται από την θέση που κατέχουν στην κοινωνία, η οποία σχετίζεται με την κατοχή κεφαλαίου. Όλα αυτά τα στοιχεία που συνθέτουν το εσωτερικευμένο πολιτιστικό κεφάλαιο εντυπώνονται μέσω μιας κοινωνικοποιητικής, μαθησιακής διαδικασίας που ξεκινά από μικρή ηλικία και περιλαμβάνει τις καθημερινές επαφές με την οικογένεια, τους συνομήλικους και το σχολείο (Bourdieu, 1979).

Η δυνατότητα απόκτησης συγκεκριμένου πολιτιστικού κεφαλαίου (habitus), μέσω της εκπαίδευσης, το οποίο οδηγεί σε αντίστοιχες θέσεις κύρους και εξουσίας, είναι ο λόγος για τον οποίο η επιλογή του κατάλληλου σχολείου είναι μια από τις στρατηγικές κοινωνικής αναπαραγωγής (Bourdieu, 1996). Έτσι λοιπόν, οι γονείς χρησιμοποιούν το habitus ως κριτήριο επιλογής σχολείου για τα παιδιά τους. Πιο συγκεκριμένα, ακολουθούν τις κλίσεις του δικού τους habitus ώστε να ικανοποιήσουν την πρόθεση που κρύβεται πίσω από τις πρακτικές τους, δηλαδή να βρουν ένα σχολείο που ταιριάζει απόλυτα στο πνεύμα τους (Bourdieu, 1986, όπ. αναφ. στους Posey-Maddox, Kimelberg, & Cucchiara, 2016). Οι μεσοαστοί γονείς, που απέκτησαν άνοδο χάρη στο οικονομικό κεφάλαιο, ανησυχούν μήπως η ενδεχόμενη μελλοντική απώλειά του

(hysteresis effect) τους οδηγεί σε απώλεια της κοινωνικής τους θέσης (status). Έτσι, ο πανικός του “status” τους οδηγεί στην υιοθέτηση στρατηγικών επιλογής σχολείων, που θα προσφέρουν στα παιδιά τους ανταγωνιστικό πλεονέκτημα μέσω της απόκτησης του κατάλληλου πολιτιστικού κεφαλαίου (habitus), το οποίο θα οδηγήσει τα παιδιά σε ανώτερες κοινωνικά θέσεις (Mickelson & Ray, 1994, όπ. αναφ. στους Bereményi & Carrasco, 2017). Αυτό έχει σαν αποτέλεσμα, να επιλέγουν σχολεία τα οποία δεν είναι προσβάσιμα σε μη προνομιούχους μαθητές, όπως μαθητές εργατικής τάξης ή εθνοτικών μειονοτήτων (Coldron, Cripps & Shipton, 2010). Η αποφυγή επιλογής σχολείων, όπου φοιτούν παιδιά εθνοτικών μειονοτήτων, από τους μεσοαστούς γονείς οφείλεται σε μια χωρική εθνικιστική πρακτική. Σύμφωνα με αυτήν τη πρακτική, αυτός που διαθέτει το κυρίαρχο πολιτιστικό, εθνικό κεφάλαιο έχει την εξουσία και διαχειρίζεται το χώρο του έθνους με βάση τις προσωπικές του αντιλήψεις. Έτσι, κατανοούμε γιατί πολλοί γονείς χρησιμοποιούν την εθνοτική σύσταση του μαθητικού πληθυσμού ως κριτήριο επιλογής σχολείου (Hage, 2000).

Σύμφωνα με τον Bourdieu (1986, όπ. αναφ. στους Posey-Maddox, Kimelberg, & Cucchiara, 2016), υπάρχουν κάποιοι μεσοαστοί γονείς που ανήκουν στις νέες καταναλωτικές τάξεις “new consumption classes”. Αυτού του είδους οι γονείς αρνούνται τη σύνδεσή τους με την κοινωνική τάξη και προσπαθούν να αποφύγουν την κοινωνική κατηγοριοποίηση. Θέλουν να διατηρήσουν την οντολογική τους ελευθερία και να απομακρυνθούν από τις παραδοσιακά συνδεδεμένες πολιτικές με τον ιδιωτικό τομέα. Γι’ αυτό επιλέγουν κοινωνικά και εθνοτικά μικτά σχολεία.

Εκτός από τα παραπάνω κριτήρια γονεϊκής επιλογής σχολείου υπάρχουν και κάποια επιπρόσθετα κριτήρια που καθορίζουν τις επιλογές των γονέων. Ο Bourdieu (1990) χρησιμοποιεί τον όρο “rational action” ή “ορθολογική δράση” για να ερμηνεύσει εκείνες τις γονεϊκές επιλογές σχολείου, οι οποίες δεν επηρεάζονται από κοινωνικούς, πολιτιστικούς και οικονομικούς παράγοντες. Πρόκειται για λογικές μικροεπιλογές, οι οποίες αφορούν την καθημερινή αλληλεπίδραση μεταξύ μαθητή και ιδρύματος και γίνονται βασισμένες σε κριτήρια όπως : η σχέση δασκάλου – μαθητή, οι μέθοδοι διδασκαλίας, το αναλυτικό πρόγραμμα, τα ενδιαφέροντα του παιδιού κ.α.

3.3 Προοπτικές μετασχηματισμού προς την κατεύθυνση της συμπερίληψης

3.3.1 Δυνατότητα μετασχηματισμού του “habitus”

Πολλές έρευνες υποστηρίζουν πως το οικογενειακό υπόβαθρο είναι ο παράγοντας με τη μεγαλύτερη επίδραση στη σχολική επίδοση. Γιατί άραγε συμβαίνει αυτό; Ο Bourdieu (1966) μας εξηγεί πως τα παιδιά κληρονομούν ένα ορισμένο πολιτιστικό κεφάλαιο (habitus) από την οικογένειά τους, το οποίο διαμορφώνει τις αξίες και τη συμπεριφορά τους απέναντι στο σχολείο. Το “habitus” των μαθητών της ανώτερης κοινωνικής τάξης ταυτίζεται με αυτό που προωθεί το σχολείο. Αντίθετα, οι μαθητές μικροαστικών στρωμάτων ή εθνοτικών μειονοτήτων οδηγούνται στη σχολική αποτυχία, επειδή το δικό τους πολιτιστικό κεφάλαιο (ιδέες, αξίες, αντιλήψεις για τη μάθηση, τρόποι συμπεριφοράς, τρόποι έκφρασης κ.α.) αντιτίθεται στην κυρίαρχη σχολική κουλτούρα. Επομένως, τα ατομικά χαρακτηριστικά των μαθητών, όπως η ικανότητα, οι προσδοκίες και η προσπάθεια, δεν είναι τίποτα άλλο παρά μια

μεταποιημένη έκφραση του πολιτιστικού τους κεφαλαίου. Έτσι, ένα σχολείο που αμείβει την επίδοση χωρίς καμιά αναφορά στο οικογενειακό υπόβαθρο του μαθητή δεν παρέχει ισότητα ευκαιριών (Μυλωνάς, 1981). Το ερώτημα που τίθεται είναι αν το σχολείο με τη δράση του μπορεί να επέμβει και να μετασχηματίσει το πολιτιστικό κεφάλαιο των μειονεκτούντων μαθητών προς την κατεύθυνση της σχολικής επιτυχίας.

Η απάντηση στο αν είναι εφικτός ο μετασχηματισμός του “habitus” έρχεται από τον Bourdieu (1990), ο οποίος τονίζει ότι το “habitus” συνδυάζει την αντικειμενικότητα και την υποκειμενικότητα, τη δομή και το υποκείμενο, τις κοινωνικές δομές και την ελεύθερη θέληση. Το “habitus” θέτει τα όρια μέσα στα οποία τα υποκείμενα είναι ελεύθερα να δράσουν, δηλαδή δεν καθορίζει τις επιλογές της ζωής μας αλλά επηρεάζει τη διαμόρφωσή τους. Τα δρώντα υποκείμενα μπορούν μέσω της ελεύθερης βούλησής τους να μετασχηματίσουν τους κανόνες του πεδίου. Μπορούν δηλαδή να αλλάξουν τη συναλλαγματική ισοτιμία μεταξύ των διαφορετικών ειδών πολιτιστικού κεφαλαίου, αναδεικνύοντας την αξία του καθενός (Bourdieu & Wacquant, 1992). Επομένως, οι δάσκαλοι μπορούν μέσω της ατομικής τους δράσης, ως υποκείμενα, να μετασχηματίσουν το πεδίο εδραιώνοντας εναλλακτικούς στόχους, επαναπροσδιορίζοντας το παιχνίδι, ώστε όλοι να μπορούν να κερδίσουν (Bourdieu & Wacquant, 1992).

Οι εκπαιδευτικοί, ως παράγοντες μετασχηματισμού, έχουν τη δυνατότητα μέσω του αναλυτικού προγράμματος, των μεθόδων διδασκαλίας και του τρόπου αξιολόγησης να διευρύνουν τα είδη του πολιτιστικού κεφαλαίου που προωθούνται στη τάξη. Για παράδειγμα, μπορούν να δώσουν στα παιδιά την ευκαιρία να μιλήσουν για τις εμπειρίες και τις ιστορίες τους, ώστε να ακουστούν διαφορετικές φωνές μέσα στην τάξη. (Giroux, 1990). Από την άλλη πλευρά, οι εκπαιδευτικοί οφείλουν να βοηθήσουν τους περιθωριοποιημένους μαθητές να αποκτήσουν την κυρίαρχη πολιτιστική κουλτούρα δίνοντάς τους ευκαιρίες μετασχηματισμού των εμπειριών τους, ώστε να ενταχθούν ομαλά στη σύγχρονη κοινωνία (Dyson, 1997). Η πρόκληση, επομένως, για τους εκπαιδευτικούς είναι όχι να εξαφανίσουν το πολιτιστικό κεφάλαιο που φέρουν οι μαθητές, αλλά να προσθέσουν άλλο ένα στο ρεπερτόριό τους. Με άλλα λόγια, να διδάξουν στα παιδιά τις δεξιότητες που απαιτούνται στην κυρίαρχη κοινωνία ανταποκρινόμενοι παράλληλα στην πολιτισμική τους διαφορετικότητα. Για παράδειγμα, δε θα πρέπει να θεωρούν τίποτα δεδομένο και θα ήταν καλό να εξηγούν τους κανόνες με παραδείγματα και ιστορίες προερχόμενες από το πολιτιστικό υπόβαθρο των μαθητών, ώστε να διευκολυνθεί η απόκτηση της γνώσης (Bernstein, 1990).

3.3.2 Σχολικές παρεμβάσεις μετασχηματισμού του “habitus”

Οι εκπαιδευτικοί, για να μπορέσουν να λειτουργήσουν ως παράγοντες μετασχηματισμού, είναι αναγκαίο να εφαρμόσουν σχολικές παρεμβάσεις, οι οποίες θα δράσουν ενάντια στη νεοφιλελεύθερη κοινωνική αντίληψη και τις πρακτικές γονεϊκής επιλογής σχολείου. Οι έννοιες που θα αποτελέσουν τον πυρήνα αυτών των σχολικών παρεμβάσεων είναι οι έννοιες της συμπερίληψης, του δημοκρατικού σχολείου και της διαπολιτισμικότητας.

Η συμπεριληπτική εκπαίδευση είναι μια προσπάθεια αντιμετώπισης των εμποδίων που αποτρέπουν τη συμμετοχή των μαθητών με ιδιαίτερα χαρακτηριστικά στην εκπαίδευση. Τέτοιου είδους χαρακτηριστικά μπορεί να είναι : η εθνικότητα, το φύλο, το κοινωνικοοικονομικό υπόβαθρο και η σωματική ή διανοητική αναπηρία. Για την

εξυπηρέτηση του παραπάνω σκοπού, η συμπεριληπτική εκπαίδευση περιλαμβάνει την ανάπτυξη πρακτικών και πολιτικών από τα εκπαιδευτικά ιδρύματα, ώστε να μπορέσουν να ανταποκριθούν στη διαφορετικότητα των μαθητών και να επιτύχουν την ισότιμη αντιμετώπισή τους (Westwood, 2003).

Η έννοια της συμπερίληψης στην εκπαίδευση είναι αρκετά περίπλοκη, καθώς πρόκειται για μια συνεχή διαδικασία και όχι για έναν τελικό στόχο, που πρόκειται να επιτευχθεί μέσα σε συγκεκριμένο χρονικό διάστημα. Πρόκειται για μια ολόκληρη εκπαιδευτική φιλοσοφία που καλεί τα σχολεία να δημιουργήσουν σχολικές κοινότητες, οι οποίες θα παρέχουν ίσες εκπαιδευτικές, συναισθηματικές και κοινωνικές ευκαιρίες σε όλους τους μαθητές. Στη πραγματικότητα, η συμπεριληπτική εκπαίδευση δεν είναι αυτοσκοπός αλλά ένα μέσο επίτευξης της δημιουργίας μιας συμπεριληπτικής κοινωνίας, όπου τα ανθρώπινα δικαιώματα προτάσσονται ως κεντρικό στοιχείο διαμόρφωσης πολιτικής (Katzman, 2007).

Ένα επιπρόσθετο χαρακτηριστικό της συμπεριληπτικής εκπαίδευσης είναι ότι δεν σχετίζεται με την αφομοίωση, που είναι η μονόδρομη προσκόλληση και εξομοίωση των μειονεκτούντων ατόμων με την ολότητα. Αντιθέτως, η συμπεριληπτική εκπαίδευση αναδεικνύει τις εναλλακτικές, προσωπικές εμπειρίες των ατόμων και παραδέχεται τα θετικά στοιχεία που μπορεί να φέρει το κάθε άτομο ξεχωριστά στο μαθησιακό του περιβάλλον (Ζώνιου – Σιδέρη, 1998).

Επιπλέον, σύμφωνα με τον Slee (1995), η συμπερίληψη δεν θα πρέπει να συνδέεται με πρακτικές όπως τα ειδικά εναλλακτικά προγράμματα και υπηρεσίες που απευθύνονται αποκλειστικά στους μειονεκτούντες μαθητές. Και αυτό γιατί αυτού του είδους οι πρακτικές οδηγούν στην κοινωνική αναπαραγωγή επικαλυπτόμενες από έναν δημοκρατικό μανδύα. Πιο συγκεκριμένα, οι παραπάνω πρακτικές διαχωρίζουν τους μειονεκτούντες μαθητές από το γενικό μαθητικό πληθυσμό, δεν τους προσφέρουν ίσες ευκαιρίες πρόσβασης στην ακαδημαϊκή επιτυχία και τους δημιουργούν ένα αίσθημα κατωτερότητας.

Σύμφωνα με το Ζαχαρενάκη (1992), οι συμπεριληπτικού τύπου παρεμβάσεις, που στόχο έχουν την ίση αντιμετώπιση των μαθητών και την αντιστάθμιση των ελλείψεων των μειονεκτούντων μαθητών (μαθητές χαμηλότερης ταξικής προέλευσης και αλλοδαποί μαθητές), διακρίνονται για τους εξειδικευμένους προσανατολισμούς τους. Πρώτα απ' όλα, ενισχύουν τη γλωσσική ικανότητα παιδιών από στερημένο ή αλλόφωνο περιβάλλον. Επίσης, ενσωματώνουν τις εμπειρίες των αλλοδαπών μαθητών ή μαθητών χαμηλής ταξικής προελεύσεως στα προγράμματα σπουδών αλλά εμπλουτίζουν κιόλας τις εμπειρίες των μη προνομιούχων μαθητών μέσω εξωσχολικών δραστηριοτήτων. Επιπλέον, βελτιώνουν τις σχολικές επιδόσεις των μαθητών με υιοθέτηση καινοτομιών όπως : η συνεργατική διδασκαλία, η εργασία σε ομάδες, η συνεκπαίδευση στις τάξεις γενικής εκπαίδευσης και η παροχή ενισχυτικής διδασκαλίας. Ένα επιπρόσθετο χαρακτηριστικό των συμπεριληπτικών παρεμβάσεων είναι η ανάπτυξη διαρκούς επικοινωνίας σχολείου – κοινωνίας, μέσω επαφών με φοιτητές, κοινωνικούς λειτουργούς, εξωτερικούς συνεργάτες, τοπικούς φορείς, συλλόγους αλλά και η ανάπτυξη συνεργασίας με τους γονείς, ώστε να νιώθουν ότι είναι ευπρόσδεκτοι και ότι συνεισφέρουν στη λήψη των αποφάσεων. Πολύ σημαντική παράμετρος αυτού του είδους των παρεμβάσεων είναι η προσφορά αγάπης στους μειονεκτούντες μαθητές με άμεσο στόχο την ενίσχυση της αυτοπεποίθησής τους και έμμεσο στόχο τη δημιουργία θετικής στάσης για το σχολείο και την επίτευξη καλύτερων μαθησιακών αποτελεσμάτων.

Η προώθηση της ιδέας της συμπεριληπτικής εκπαίδευσης είναι άρρηκτα συνδεδεμένη με τις έννοιες της ισότητας, της κοινωνικής δικαιοσύνης και της δημοκρατικής εκπαίδευσης. Σύμφωνα με τον Bernstein (1996), απαραίτητη

προϋπόθεση για την πραγμάτωση ενός δημοκρατικού σχολείου είναι η θεσμοθέτηση τριών αλληλοσυσχετιζόμενων δικαιωμάτων. Τα δικαιώματα αυτά είναι:

α) Το δικαίωμα στην ατομική «προαγωγή». Η προαγωγή είναι μια εμπειρία συνόρων ως σημείων έντασης που συμπυκνώνουν το παρελθόν και ανοίγουν μελλοντικές δυνατότητες. Αυτό το δικαίωμα είναι μια συνθήκη για την εμπιστοσύνη και λειτουργεί σε ένα ατομικό επίπεδο.

β) Το δικαίωμα να συμπεριλαμβάνεται το άτομο κοινωνικά, πνευματικά, πολιτιστικά και προσωπικά. Το να συμπεριλαμβάνεται δε σημαίνει αναγκαστικά να απορροφάσαι, αλλά μπορεί να απαιτεί επίσης το δικαίωμα να είσαι χώρια, να είσαι αυτόνομος. Αυτό το δικαίωμα είναι μια συνθήκη για την κοινότητα και λειτουργεί στο επίπεδο του κοινωνικού.

γ) Το δικαίωμα της συμμετοχής στις διαδικασίες κατασκευής, συντήρησης και μετασχηματισμού της τάξης. Η συμμετοχή είναι η συνθήκη για την πρακτική του πολίτη και λειτουργεί στο επίπεδο της πολιτικής.

Σύμφωνα με τον Bernstein (1996) μπορούμε να αξιολογήσουμε τις παροχές της εκπαίδευσης σε σχέση με το παραπάνω μοντέλο δικαιωμάτων. Δηλαδή, να εξετάσουμε αν όλοι οι μαθητές δέχονται και απολαμβάνουν τέτοια δικαιώματα ή αν υπάρχει μια άνιση κατανομή ως προς αυτά. Επομένως, η υιοθέτηση της εκπαιδευτικής τακτικής που ονομάζεται “δημοκρατικό σχολείο” αποτελεί προϋπόθεση για την αποδοχή της διαφορετικότητας.

Όπως είδαμε παραπάνω, η συμπεριληπτική εκπαίδευση αφορά στη δημιουργία παρεμβάσεων που στόχο έχουν την ισότιμη συμμετοχή των μαθητών με ιδιαίτερα χαρακτηριστικά στην εκπαίδευση. Ένα από αυτά τα χαρακτηριστικά είναι και η εθνικότητα. Επομένως, η συμπερίληψη συνδέεται με την παροχή ίσων εκπαιδευτικών ευκαιριών στους αλλοδαπούς μαθητές, μαθητές διαφορετικής εθνικότητας και πολιτισμικού υποβάθρου. Αυτό ακριβώς το γεγονός δημιουργεί έναν άρρηκτο δεσμό μεταξύ της έννοιας της συμπερίληψης και της διαπολιτισμικότητας.

Η “διαπολιτισμικότητα” αναγνωρίζει την πολιτισμική διαφορετικότητα και τη θετική κοινωνική της αξία. Πιο συγκεκριμένα, περιλαμβάνει την ανάπτυξη αλληλεπίδρασης, διαλόγου και διαπραγμάτευσης μεταξύ των διαφορετικών πολιτισμών (Bolañi et al, 2003). Με άλλα λόγια, υποδηλώνει το χαρακτηριστικό του συγκερασμού δύο πολιτισμών στο ίδιο άτομο ή σύνολο ατόμων. Επομένως, το άτομο ή το σύνολο ατόμων ή το έθνος, που έχει δημιουργήσει μια νέα πολιτιστική ταυτότητα ως αποτέλεσμα του συγκερασμού των χαρακτηριστικών δύο πολιτισμών, μπορεί να χαρακτηριστεί ως διαπολιτισμικό (Χατζησαββίδης, 2001). Όμως, δε θα πρέπει να συγχέουμε τον όρο “διαπολιτισμικότητα” με τον όρο “πολυπολιτισμικότητα”, διότι ο δεύτερος αναφέρεται στην αρμονική συνύπαρξη διαφορετικών πολιτισμικών ή εθνοτικών ομάδων μέσα σε μία κοινωνία, χωρίς όμως αυτό να σημαίνει ότι υπάρχει επικοινωνία μεταξύ των διαφορετικών μερών. Η πολυπολιτισμικότητα είναι ένα πρώτο βήμα αποφυγής του εθνοκεντρισμού, όμως μπορεί να οδηγήσει στο διαχωρισμό και τη γκετοποίηση (Molina & Casado, 2014). Η σύγχρονη εκπαιδευτική πραγματικότητα στην Ευρώπη μπορεί να περιγραφεί ως “πολυπολιτισμική”, καθώς μαθητές διαφορετικών κουλτούρων συνυπάρχουν σε ένα κοινό, γεωγραφικό, κοινωνικοπολιτικό και εκπαιδευτικό χώρο. Δεν μπορούμε όμως να τη χαρακτηρίσουμε ως “διαπολιτισμική”, διότι, εντός των τάξεων, δεν υπάρχει συνήθως αλληλεπίδραση μεταξύ των διαφορετικών πολιτισμών που φέρουν οι μαθητές αλλά υποβιβασμός των υποκουλτούρων από την επικράτηση της κυρίαρχης εθνικής κουλτούρας (Molina & Casado, 2014). Επομένως, το πρόβλημα της αδυναμίας αποδοχής των μαθητών από διαφορετικούς πολιτισμούς στις μικτές τάξεις λύνεται με τη στροφή του σχολείου στη διαπολιτισμική εκπαίδευση.

Η ευρύτερη αποδοχή των αλλοδαπών μαθητών θα μπορούσε να επιτευχθεί μέσω της εφαρμογής μεθόδων και δραστηριοτήτων διαπολιτισμικού χαρακτήρα. Μία πολύ γνωστή μέθοδος, που θα προωθούσε το διαπολιτισμικό χαρακτήρα ενός σχολείου, είναι η ομαδοσυνεργατική μέθοδος. Αυτή η διδακτική πρακτική δίνει τη δυνατότητα στους αλλόγλωσσους μαθητές να επικοινωνήσουν με τους συνομήλικους ντόπιους μαθητές στο πλαίσιο της ομάδας. Με αυτό τον τρόπο, οι αλλόγλωσσοι μαθητές αναπτύσσουν τις γλωσσικές τους δεξιότητες, ενδυναμώνεται η αυτοπεποίθησή τους και νιώθουν αποδεκτοί. Επίσης, με αυτή τη μέθοδο, ευνοούνται και οι ντόπιοι μαθητές αφού μαθαίνουν να σέβονται τη διαφορετικότητα των συμμαθητών τους και έρχονται σε επαφή με διαφορετικές πολιτισμικές καταβολές (Ανδρούτσου, Ασκούνη, Μάγος & Χρηστίδου – Λιοναράκη, 2001).

Μια άλλη σχολική πρακτική διαπολιτισμικού χαρακτήρα είναι τα σχέδια εργασίας (projects). Πρόκειται για ενδοσχολικές και εξωσχολικές δραστηριότητες που ευνοούν το άνοιγμα του σχολείου στην κοινωνία. Στα πλαίσια αυτών των δραστηριοτήτων οι συμμετέχοντες μαθητές έρχονται σε επαφή με κοινωνικούς φορείς εκτός των ορίων του σχολείου. Επίσης, σε κάποιες από αυτές τις δραστηριότητες εμπλέκονται και οι οικογένειες των παιδιών μειονοτήτων, καθώς καλούνται να παρουσιάσουν τα βιώματα του δικού τους πολιτισμού (Ανδρούτσου, Ασκούνη, Μάγος & Χρηστίδου – Λιοναράκη, 2001).

Κάποιες επιπλέον δραστηριότητες διαπολιτισμικού χαρακτήρα που θα μπορούσαν να εφαρμοστούν σε ένα σχολείο είναι η διοργάνωση παρουσιάσεων στοιχείων του πολιτισμού των αλλοδαπών μαθητών όπως : ήθη, έθιμα, τραγούδια, παραμύθια, ιστορίες κ.α. σε ειδική αίθουσα μετά τη λήξη των μαθημάτων. Ακόμη, είναι πολύ σημαντική η ενεργός συμμετοχή όλων των μαθητών σε θεατρικά δρώμενα, παιχνίδια και κατασκευές , καθώς μέσω αυτών των δραστηριοτήτων, θα κοινωνικοποιηθούν και θα αποκτήσουν μεταξύ τους οικειότητα εκτός των τάξεων διδασκαλίας (Ανδρούτσου, Ασκούνη, Μάγος & Χρηστίδου – Λιοναράκη, 2001).

Τέλος, ο διευθυντής ενός σχολείου, ως επικεφαλής της σχολικής μονάδας, είναι αυτός, που αν το επιθυμεί, μπορεί να συμβάλλει σημαντικά στη διαμόρφωση ενός διαπολιτισμικού σχολικού κλίματος. Πιο συγκεκριμένα, κάποιες από τις στρατηγικές που μπορεί να υιοθετήσει για την επίτευξη του παραπάνω σκοπού είναι η επιβράβευση των πρωτοβουλιών των εκπαιδευτικών στην εφαρμογή διαπολιτισμικών προγραμμάτων, η επιμόρφωση των εκπαιδευτικών πάνω σε ζητήματα διαπολιτισμικής εκπαίδευσης, η διοργάνωση εκδηλώσεων διαπολιτισμικού χαρακτήρα για τους μαθητές, με στόχο τις μορφωτικές ανταλλαγές, η εξισορρόπηση των διενέξεων μεταξύ των αλλοδαπών και ντόπιων μαθητών και η δημιουργία θετικών διαπροσωπικών σχέσεων με τις οικογένειες όλων των μαθητών και ιδιαίτερα των αλλοδαπών μαθητών (Μυλωνά, 2005).

3.4 Σύνοψη

Οι παραπάνω θεωρητικές έννοιες και παραδοχές θα μας υποστηρίξουν αργότερα στην προσπάθεια ερμηνείας των αποτελεσμάτων της συγκεκριμένης έρευνας, τα οποία θα δώσουν απάντηση στα ερευνητικά μας ερωτήματα.

ΚΕΦ.4 ΜΕΘΟΔΟΛΟΓΙΑ ΕΡΕΥΝΑΣ

4.1 Εισαγωγή

Στο θεωρητικό μέρος της παρούσας εργασίας παρουσιάστηκε το νομοθετικό πλαίσιο των εγγραφών και μετεγγραφών στην Ελλάδα. Στη συνέχεια, ακολούθησε η επισκόπηση διεθνών ερευνών οι οποίες είχαν ως αντικείμενο μελέτης τις στρατηγικές και τα κριτήρια επιλογής σχολείου που εφαρμόζουν γονείς με διαφορετικά κοινωνικά χαρακτηριστικά. Για την ερμηνεία της γονεϊκής εμπλοκής στην επιλογή σχολείου αξιοποιήθηκε η θεωρία του Bourdieu που περιλαμβάνει τις έννοιες : πεδίο, κεφάλαιο και habitus. Επίσης, έγινε μια διεξοδική περιγραφή διεθνών συμπεριληπτικών σχολικών παρεμβάσεων που έχουν εφαρμοστεί για το μετασχηματισμό των γονεϊκών προτιμήσεων και την αποφυγή διαχωρισμού των σχολείων, διαμέσου του μετασχηματισμού του habitus των μαθητών. Η μελέτη της θεωρητικής βάσης μιας έρευνας συμβάλλει στη βαθύτερη κατανόηση του θέματος και στη διατύπωση των επιμέρους στόχων (Cohen , Manion & Morrison, 1994). Στο κεφάλαιο αυτό γίνεται παρουσίαση του μεθοδολογικού πλαισίου της έρευνας, και πιο συγκεκριμένα, του σκοπού και των ερευνητικών ερωτημάτων, της ερευνητικής μεθόδου και του ερευνητικού εργαλείου. Επίσης, υπάρχει αναλυτική περιγραφή των χαρακτηριστικών του δείγματος και του τρόπου διεξαγωγής της έρευνας. Τέλος, τίγονται ζητήματα εγκυρότητας, αξιοπιστίας και δεοντολογίας.

4.2 Σκοπός της έρευνας – ερευνητικά ερωτήματα

Ο σκοπός της παρούσας έρευνας είναι η μελέτη του φαινομένου της εφαρμογής γονεϊκών στρατηγικών επιλογής σχολείου. Συσχετίζοντας λοιπόν το θεωρητικό πλαίσιο με το σκοπό της παρούσας έρευνας προέκυψαν τα παρακάτω ερευνητικά ερωτήματα:

- 1) Υπάρχουν τυπικές ή μη τυπικές γονεϊκές στρατηγικές επιλογής σχολείου; Αν ναι, ποιοι είναι οι λόγοι αποφυγής του σχολείου της γειτονιάς και ποια τα κριτήρια επιλογής του σχολείου που οι γονείς θεωρούν κατάλληλο για τα παιδιά τους;
- 2) Ποιες είναι οι συνέπειες των γονεϊκών προτιμήσεων για τα σχολεία και τα εμπλεκόμενα μέλη της σχολικής κοινότητας (μαθητές, γονείς, εκπαιδευτικούς);
- 3) Ποιες είναι οι συμπεριληπτικές παρεμβάσεις που εφαρμόζουν τα σχολεία για το μετασχηματισμό των γονεϊκών προτιμήσεων και την αποφυγή διαχωρισμού τους;

4.3 Επιλογή της ερευνητικής μεθόδου

Η επιλογή των κατάλληλων μεθόδων εξαρτάται από τη φύση του υπό διερεύνηση θέματος, τους στόχους της έρευνας, το χρόνο, το κόστος, τις συνθήκες διεξαγωγής της έρευνας και την εξοικείωση των ερευνητών με το αντικείμενο (Παπαγεωργίου, 2004). Οι ερευνητικές μέθοδοι διακρίνονται σε ποιοτικές και ποσοτικές. Οι ποσοτικές μέθοδοι εστιάζουν σε αριθμητικά δεδομένα και στατιστικές συγκρίσεις για την εξαγωγή αιτιακών σχέσεων. Η ποιοτική προσέγγιση, όμως, εξετάζει το είδος και το χαρακτήρα του υπό εξέταση φαινομένου διεisdύοντας στην κοινωνική πραγματικότητα (Παπαγεωργίου, 2004). Στην ποιοτική προσέγγιση το ενδιαφέρον μετατοπίζεται στο άτομο και στην κατανόηση του υποκειμενικού κόσμου της ανθρώπινης εμπειρίας (Cohen, Manion & Morrison, 1994). Η συγκεκριμένη έρευνα μελετά τις αντιλήψεις των γονέων σχετικά με το τι συνιστά καλό δημόσιο σχολείο, οι οποίες μεταφράζονται σε στρατηγικές και κριτήρια επιλογής. Επίσης, εξετάζει το πώς οι γονείς και τα μέλη της σχολικής κοινότητας αντιλαμβάνονται το κοινωνικό φαινόμενο των γονεϊκών στρατηγικών επιλογής σχολείου και το αν αναλαμβάνουν δράση για τον περιορισμό των συνεπειών του. Λαμβάνοντας υπόψη τα παραπάνω, η ποιοτική μέθοδος ήταν η καταλληλότερη επιλογή διότι στοχεύει στη διερεύνηση των νοημάτων και των αναπαραστάσεων που αποδίδουν τα υποκείμενα σε κοινωνικά φαινόμενα και διαδικασίες. Μέσω της ποιοτικής μεθόδου θα επιτευχθεί η εμβάθυνση στο πώς, γιατί και μέσα από ποιες διαδικασίες οι γονείς επιλέγουν σχολείο για τα παιδιά τους, τι επιπτώσεις μπορεί να έχει αυτό για τα μέλη της σχολικής κοινότητας και κυρίως για τους μαθητές και πώς ανταποκρίνεται το σχολείο σε αυτή την κοινωνική πραγματικότητα.

Σύμφωνα με τον Ιωσηφίδη (2003), η ποιοτική έρευνα θεμελιώνεται σε μεθόδους ανάλυσης που προϋποθέτουν την κατανόηση της πολυπλοκότητας του πλαισίου και σκοπός της είναι η παραγωγή σφαιρικής αντίληψης βάσει πλούσιων και λεπτομερών στοιχείων. Η διαμόρφωση μιας ολικής εικόνας για κάθε περίπτωση και ο εντοπισμός των κοινών τους στοιχείων επιτυγχάνεται μέσω της μελέτης συγκριτικά μικρού πλήθους περιπτώσεων (Κυριαζή, 2002). Ακόμη, στην ποιοτική έρευνα ο ερευνητής δέχεται την υπόθεση ότι η πραγματικότητα δεν είναι απόλυτη και σκοπός του δεν είναι η εξαγωγή γενικευμένων διαπιστώσεων αλλά η σύγκριση της πραγματικότητας που εντοπίζει σ' ένα συγκεκριμένο πλαίσιο με αυτή που συναντάται σε άλλου είδους πλαίσια (Cohen, Manion & Morrison, 1994). Όλα τα παραπάνω είναι χαρακτηριστικά στοιχεία και της παρούσας ποιοτικής έρευνας. Συγκεκριμένα, με την επιλογή της ποιοτικής προσέγγισης επιδιώκουμε να εντοπίσουμε τα στοιχεία, τους παράγοντες και τις παραμέτρους που επηρεάζουν τις επιλογές και τις πρακτικές των γονέων και να αποκαλύψουμε την πολυπλοκότητα των συσχετισμών και των επιπέδων που αναπτύσσονται μεταξύ τους. Με άλλα λόγια, η ποιοτική προσέγγιση και η μελέτη ενός μικρού σχετικά πλήθους περιπτώσεων θα μας βοηθήσει να καταλάβουμε «πώς» τα υποκείμενα καταλήγουν στη μία ή την άλλη επιλογή. Επίσης, επιδιώκουμε να ερμηνεύσουμε τα ευρήματα που εντοπίστηκαν στο πλαίσιο της μελέτης μας μέσα από τη συζήτησή τους με τα ευρήματα διεθνών ερευνών που εντοπίστηκαν σε διαφορετικά πλαίσια, με απώτερο στόχο όχι τη γενίκευση αλλά την απόκτηση σφαιρικής αντίληψης για το κοινωνικό φαινόμενο των γονεϊκών στρατηγικών επιλογής σχολείου.

4.4 Ερευνητικό εργαλείο της ποιοτικής έρευνας

Η συνέντευξη είναι η πιο διαδεδομένη μέθοδος άντλησης ποιοτικού υλικού στις κοινωνικές επιστήμες, διότι επιτρέπει την εις βάθος διείσδυση στο πεδίο. Η συνέντευξη, ως μέθοδος, εφαρμόζεται σε έρευνες που επικεντρώνονται στο νόημα που αποδίδουν τα άτομα σε ένα κοινωνικό φαινόμενο και αναζητούν τις στάσεις, εμπειρίες, αντιλήψεις και συμπεριφορές των υποκειμένων (Ιωσηφίδης, 2003). Επομένως, η συνέντευξη είναι η πλέον κατάλληλη μέθοδος για την παρούσα ποιοτική έρευνα. Τα χαρακτηριστικά της συνέντευξης είναι : 1) το ανεπίσημο ύφος της, διότι μοιάζει με συζήτηση παρά με ερωτήσεις επίσημου χαρακτήρα, 2) η αφηγηματική προσέγγιση χωρίς δομημένο κατάλογο ερωτήσεων αλλά με συγκεκριμένο εύρος θεμάτων, 3) η παραγωγή δεδομένων μέσω της διάδρασης μεταξύ συνεντευκτή και ερωτώμενου μεταξύ των οποίων δημιουργείται μια κοινωνική και ψυχολογική σχέση, όπου απαιτείται η ενεργητική συμμετοχή και των δύο (Mason, 2003). Η συνέντευξη ανάλογα με το βαθμό δόμησής της διακρίνεται σε τρία είδη: α) δομημένη β) ημιδομημένη γ) μη δομημένη (Ιωσηφίδης, 2003). Η μέθοδος συλλογής δεδομένων που επιλέχτηκε στην παρούσα έρευνα είναι η προσωπική συνέντευξη (one-to-one interview), όπου ο ερευνητής κάνει ερωτήσεις και καταγράφει τις απαντήσεις από έναν συμμετέχοντα. Ως προς το βαθμό δόμησης, επιλέχτηκε η ημιδομημένη συνέντευξη, η οποία βασίζεται σε ένα σύνολο προκαθορισμένων ερωτήσεων, αλλά διαθέτει μεγαλύτερη ευελιξία ως προς τη σειρά των ερωτήσεων, την τροποποίηση του περιεχομένου των ερωτήσεων και την προσθαφαίρεση ερωτημάτων ή θεμάτων προς συζήτηση. Με αυτό τον τρόπο δίνεται η δυνατότητα στον ερωτώμενο να αναδείξει τις εμπειρίες που θεωρεί σημαντικές θίγοντας θέματα μη προκαθορισμένα από τον ερευνητή (Ιωσηφίδης, 2003).

Το ερευνητικό εργαλείο της ημιδομημένης συνέντευξης που χρησιμοποιήθηκε στην παρούσα έρευνα είναι τέσσερα *Σχέδια Συνέντευξης*, ένα για τους γονείς, ένα για τους Προέδρους των Συλλόγων Γονέων, ένα για τους εκπαιδευτικούς και ένα για τους Διευθυντές. Το πρώτο μέρος των *Σχεδίων Συνέντευξης* αποτελεί μια διερεύνηση του ατομικού προφίλ των ερωτώμενων. Για τους γονείς και τους Προέδρους των Συλλόγων Γονέων καταγράφονται πληροφορίες σε σχέση με το φύλο, την εθνικότητα, το επίπεδο εκπαίδευσης και το επάγγελμα για να συνθέσουμε το προφίλ τους. Το προφίλ των εκπαιδευτικών και των Διευθυντών συντίθεται από στοιχεία που αναφέρονται στο φύλο, τα χρόνια εργασιακής εμπειρίας, το ανώτερο πτυχίο σπουδών και τα επιπλέον προσόντα. Οι τρεις βασικοί θεματικοί άξονες των *Σχεδίων Συνέντευξης*, που ουσιαστικά προέκυψαν από την επαναδιατύπωση των ερευνητικών ερωτημάτων είναι : 1) Τυπικές ή μη τυπικές γονεϊκές στρατηγικές επιλογής σχολείου 2) Συνέπειες γονεϊκών προτιμήσεων για τη σχολική κοινότητα 3) Συμπεριληπτικές σχολικές παρεμβάσεις μετασχηματισμού των γονεϊκών προτιμήσεων. Ο τύπος των ερωτήσεων που επιλέχτηκε είναι οι ανοιχτές ερωτήσεις που επιτρέπουν στον ερωτώμενο να εκφραστεί ελεύθερα χωρίς προκαθορισμούς παρέχοντας μια ευελιξία και μια εις βάθος διερεύνηση του εξεταζόμενου θέματος, Ως εκ τούτου, αναδεικνύονται μη αναμενόμενες και απρόβλεπτες απαντήσεις (Ιωσηφίδης, 2003). Οι ερωτήσεις κάθε θεματικού άξονα είναι διαφορετικές για κάθε *Σχέδιο Συνέντευξης* και παρατίθενται αναλυτικά στο Παράρτημα 1.

4.5 Περιγραφή του δείγματος

Η ποιοτική έρευνα αφορά συνήθως μικρά δείγματα, γιατί πρόκειται για μια λεπτομερή και εις βάθος διερεύνηση και το δείγμα αποτελεί σκόπιμη επιλογή του ερευνητή. Με τη σκόπιμη δειγματοληψία (purposive sample) ο ερευνητής επιλέγει περιπτώσεις που θεωρεί ότι είναι χαρακτηριστικές σχετικά με το θέμα που θέλει να ερευνήσει (Κυριαζή, 2002). Επειδή στη δική μας έρευνα το υπό εξέταση θέμα είναι οι γονεϊκές στρατηγικές επιλογής σχολείου που οδηγούν στο διαχωρισμό και τη γκετοποίηση ορισμένων σχολείων, επιλέξαμε σκοπίμως δύο δημόσια σχολεία πρωτοβάθμιας εκπαίδευσης τα οποία σχετίζονται μεταξύ τους αφού υπάρχει διαρροή μαθητών από το ένα στο άλλο. Για να μπορούμε να διακρίνουμε τα σχολεία όταν αναφερόμαστε σε αυτά τους αποδώσαμε τους χαρακτηρισμούς « “Δημοφιλές”» (Δ) ή «“Μη Δημοφιλές”» (ΜΔ) με βάση την κατεύθυνση της μαθητικής διαρροής. Τα δύο αυτά σχολεία βρίσκονται στο κέντρο της πόλης. Το “Δημοφιλές” Σχολείο συνορεύει με έναν κεντρικό δρόμο και είναι κοντά σε δημόσιες υπηρεσίες. Το “Μη Δημοφιλές” Σχολείο βρίσκεται αρκετά κοντά στο “Δημοφιλές” αλλά σε μια πιο ήσυχη γειτονιά του κέντρου της πόλης, όπου κατοικούν πολλοί αλλοδαποί μαθητές.

Συνολικά λάβαμε 14 συνεντεύξεις. Στην έρευνά μας συμμετείχαν 3 γονείς, ο Πρόεδρος του Συλλόγου Γονέων, 2 εκπαιδευτικοί και ο Διευθυντής από κάθε σχολείο. Για την διευκόλυνση πραγματοποίησης αναφορών οι γονείς συμβολίζονται με «Γ», ο Πρόεδρος του Συλλόγου Γονέων με «Π», οι εκπαιδευτικοί με «Ε» και ο Διευθυντής με «Δ». Έτσι, για παράδειγμα, αν θέλουμε να αναφερθούμε στον πρώτο γονέα από τον οποίο λάβαμε συνέντευξη, ο οποίος προέρχεται από το “Δημοφιλές” Σχολείο θα τον συμβολίσουμε με «Γ1Δ». Οι πίνακες που ακολουθούν παρουσιάζουν τα χαρακτηριστικά των ερευνητικών υποκειμένων .

Πίνακας 4.5.1 ατομικά προφίλ γονέων και Προέδρων Συλλόγων Γονέων που συμμετείχαν στην έρευνα

Κωδικός	Φύλο	Εθνικότητα	Επίπεδο εκπαίδευσης	Επάγγελμα
Γ1Δ	γυναίκα	Ελληνική	Δευτεροβάθμια	υπάλληλος κυλικείου
Γ2Δ	γυναίκα	Ελληνική	Τριτοβάθμια	ιδιοκτήτης βιβλιοπωλείου
Γ3Δ	άντρας	Ελληνική	Τριτοβάθμια	τραπεζικός υπάλληλος
Γ4ΜΔ	γυναίκα	Ελληνική	Δευτεροβάθμια	οικιακά
Γ5ΜΔ	γυναίκα	Ελληνική	Δευτεροβάθμια	αισθητικός
Γ6ΜΔ	γυναίκα	Ελληνική	Τριτοβάθμια	καθηγήτρια πληροφορικής
Π1Δ	γυναίκα	Ελληνική	Τριτοβάθμια	διοικητικός υπάλληλος του δήμου
Π2ΜΔ	άντρας	Ελληνική	Τριτοβάθμια	αρχιτέκτονας εσωτερικών χώρων

Πίνακας 4.5.2 ατομικά προφίλ Διευθυντών και εκπαιδευτικών που συμμετείχαν στην έρευνα

Κωδικός	Φύλο	Χρόνια εργασιακής εμπειρίας	Ανώτερο Πτυχίο Σπουδών	Επιπλέον προσόντα
Δ1Δ	γυναίκα	32	Μεταπτυχιακό Ιστορία της Εκπαίδευσης	Επάρκεια Διδασκαλίας Γαλλικών
Δ2ΜΔ	γυναίκα	30	Διδακτορικό στην ειδικότητά της	Πτυχιούχος Εκπαίδευσης Ενηλίκων
E1Δ	γυναίκα	38	Πτυχίο Παιδαγωγικού Δημοτικής Εκπαίδευσης	-
E2Δ	άντρας	18	Πτυχίο Παιδαγωγικού Δημοτικής Εκπαίδευσης	-
E3ΜΔ	άντρας	7	Πτυχίο Αγγλικής Λογοτεχνίας	-
E4ΜΔ	γυναίκα	34	Πτυχίο Παιδαγωγικού Δημοτικής Εκπαίδευσης	-

Η πλειονότητα των γονέων του “Δημοφίλους” Σχολείου συμπεριλαμβανομένης της Προέδρου του Συλλόγου Γονέων, είναι Ελληνίδες γυναίκες. Επίσης, οι 3 από τους 4 γονείς του “Δημοφίλους” Σχολείου (Γ2Δ, Γ3Δ, Π1Δ) έχουν ολοκληρώσει την Τριτοβάθμια Εκπαίδευση. Τα επαγγέλματα διαφέρουν. Έχουμε ένα υπάλληλο κυλικείου (Γ1Δ), έναν ιδιοκτήτη βιβλιοπωλείου (Γ2Δ), έναν τραπεζικό υπάλληλο (Γ3Δ) και έναν διοικητικό υπάλληλο του δήμου (Π1Δ). Η πλειονότητα των γονέων του “Μη Δημοφίλους” Σχολείου συμπεριλαμβανομένου του Προέδρου του Συλλόγου Γονέων, είναι Ελληνίδες γυναίκες. Οι μισοί γονείς του “Μη Δημοφίλους” Σχολείου (Γ4ΜΔ, Γ5ΜΔ) έχουν ολοκληρώσει τη Δευτεροβάθμια Εκπαίδευση με τον γονέα Γ4ΜΔ να μην εργάζεται και τον γονέα Γ5ΜΔ να ασκεί το επάγγελμα της αισθητικού. Οι άλλοι μισοί γονείς (Γ6ΜΔ, Π2ΜΔ) έχουν ολοκληρώσει την Τριτοβάθμια Εκπαίδευση με τον γονέα Γ6ΜΔ να είναι καθηγήτρια πληροφορικής και το γονέα Π2ΜΔ να είναι αρχιτέκτονας εσωτερικών χώρων. Οι Διευθύντριες και των δύο σχολείων είναι γυναίκες με παρόμοια χρόνια εργασιακής εμπειρίας (~30). Η Διευθύντρια του “Δημοφίλους” Σχολείου (Δ1Δ) διαθέτει Μεταπτυχιακό στην Ιστορία της Εκπαίδευσης και Επάρκεια Διδασκαλίας των Γαλλικών. Η Διευθύντρια του “Μη Δημοφίλους” Σχολείου (Δ2ΜΔ) διαθέτει Διδακτορικό στην ειδικότητά της και Πτυχίο Εκπαίδευσης Ενηλίκων. Οι εκπαιδευτικοί του “Δημοφίλους” Σχολείου διαθέτουν Πτυχίο Παιδαγωγικού Δημοτικής Εκπαίδευσης χωρίς κάποιο επιπλέον προσόν. Η διαφορά τους έγκειται στο φύλο και την εργασιακή τους εμπειρία. Έχουμε μία γυναίκα (E1Δ) με 38 χρόνια εργασιακής εμπειρίας και έναν άντρα (E2Δ) με 18 χρόνια εργασιακής εμπειρίας. Οι εκπαιδευτικοί του “Μη Δημοφίλους” Σχολείου δεν διαθέτουν κάποιο επιπλέον προσόν, πέραν του βασικού τους πτυχίου που ορίζει και

την ειδικότητά τους. Πρόκειται για έναν άντρα (E3ΜΔ) με Πτυχίο Αγγλικής Λογοτεχνίας και 7 χρόνια εργασιακής εμπειρίας και μία γυναίκα (E4ΜΔ) με 34 χρόνια εργασιακής εμπειρίας και Πτυχίο Παιδαγωγικού Δημοτικής Εκπαίδευσης.

4.6 Διεξαγωγή της έρευνας

Η παρούσα έρευνα διεξήχθη σε μία από τις μεγαλύτερες πόλεις της Ελλάδας τον Φεβρουάριο του 2018. Πριν ξεκινήσουμε, επισκεφθήκαμε ένα σχολικό σύμβουλο της πόλης, ο οποίος μας υπέδειξε δύο σχολεία που βρίσκονταν υπό την επίβλεψή του και πληρούσαν το βασικό κριτήριο που είχαμε θέσει: να υπάρχει μαθητική διαρροή από το ένα στο άλλο. Ο σχολικός σύμβουλος επικοινωνήσε με τις Διευθύντριες των δύο σχολείων, οι οποίες δέχτηκαν να μας συναντήσουν. Κατά τη διάρκεια της πρώτης επίσκεψής μας στα σχολεία συναντήσαμε τις Διευθύντριες και αφού τους δώσαμε μία πλήρη εικόνα του υπό εξέταση θέματος δέχτηκαν να μας δώσουν συνέντευξη. Στη δεύτερη φάση της έρευνάς μας οι Διευθύντριες ενημέρωσαν τους εκπαιδευτικούς για την έρευνα και το αίτημά μου να μου παραχωρήσουν συνεντεύξεις. Οι εκπαιδευτικοί δέχτηκαν και έτσι ορίστηκαν οι μέρες και ώρες. Στην τρίτη φάση της έρευνάς μας οι Διευθύντριες επικοινωνήσαν τηλεφωνικά με τους γονείς και τους Προέδρους των Συλλόγων Γονέων ώστε να μας παραχωρήσουν και αυτοί συνέντευξη τις μέρες και ώρες που τους εξυπηρετούσαν.

Η χρονική διάρκεια κάθε συνέντευξης κυμαινόταν από 10-20 λεπτά. Ο χώρος διεξαγωγής των συνεντεύξεων ήταν ως επί το πλείστον το σχολείο, ενώ σε κάποιες μεμονωμένες περιπτώσεις το σπίτι ή ο χώρος εργασίας των ερωτώμενων. Πριν ξεκινήσει η συνέντευξη οι ερωτώμενοι ενημερώνονταν για το σκοπό διεξαγωγής της έρευνας και τη διατήρηση της ανωνυμίας. Επίσης, ζητήσαμε την άδειά τους για την ηχητική καταγραφή των απαντήσεών τους. Το συνολικό υλικό απομαγνητοφωνήθηκε και καταγράφηκαν οι απαντήσεις των ερευνητικών υποκειμένων στις ερωτήσεις των Σχεδίων Συνέντευξης. Στη συνέχεια, οι απαντήσεις αυτές παρουσιάστηκαν διαχωρισμένες σε 4 βασικούς θεματικούς άξονες, οι οποίοι είναι :1) Τυπικές ή μη τυπικές γονεϊκές στρατηγικές επιλογής σχολείου 2) Συνέπειες γονεϊκών προτιμήσεων για τη σχολική κοινότητα 3) Τρόποι διαχείρισης του ζητήματος των εγγράφων/μετεγγραφών από τα σχολεία 4) Συμπεριληπτικές σχολικές παρεμβάσεις μετασχηματισμού των γονεϊκών προτιμήσεων. Αμέσως μετά την παρουσίαση των δεδομένων ακολούθησε ανάλυση του συνολικού υλικού με βάση τη βιβλιογραφική επισκόπηση και το θεωρητικό πλαίσιο ώστε να δοθεί απάντηση στα ερευνητικά ερωτήματα.

4.7 Εγκυρότητα, αξιοπιστία και ζητήματα δεοντολογίας

Στην ποιοτική έρευνα τα δεοντολογικά διλήμματα αφορούν κυρίως την ανωνυμία, την εμπιστευτικότητα, το ζήτημα της συνειδητής συναίνεσης και της αμεροληψίας. Η ουσία της ανωνυμίας είναι ότι οι παρεχόμενες πληροφορίες από τους ερωτώμενους δεν πρέπει να αποκαλύπτουν την ταυτότητά τους και η έννοια της εμπιστευτικότητας συνδέεται με την υπόσχεση του ερευνητή ότι η ταυτότητα του πληροφοριοδότη δε θα γνωστοποιηθεί δημοσίως (Cohen, Manion & Morrison, 1994). Η διατήρηση της ανωνυμίας και της εμπιστευτικότητας στην έρευνα μας επιβεβαιώνεται από το γεγονός ότι κατά τη διάρκεια της συνέντευξης δεν αντλήσαμε από τους ερωτώμενους προσωπικές πληροφορίες όπως το ονοματεπώνυμο. Επίσης, τους διαβεβαιώσαμε ότι

τα δεδομένα θα χρησιμοποιηθούν στο πλαίσιο εκπόνησης μεταπτυχιακής διπλωματικής εργασίας και δεν θα αναπαραχθούν για άλλους σκοπούς. Επιπλέον, τους επισημάναμε ότι τα σχολεία καθώς και τα ερευνητικά υποκείμενα που συμμετέχουν στην έρευνά μας θα παρουσιαστούν κωδικοποιημένα. Το ζήτημα της συνειδητής συναίνεσης θεμελιώνεται στο δικαίωμα του ατόμου στην ελευθερία και την αυτοδιάθεσή του (Cohen, Manion & Morrison, 1994). Αυτό το ζήτημα ικανοποιείται στην έρευνά μας καθώς τα άτομα είχαν ελευθερία επιλογής σχετικά με την συμμετοχή τους στην έρευνα και τους δόθηκε η δυνατότητα άρνησης συμμετοχής ή αποχώρησης μετά την έναρξη της έρευνας αν κάτι δεν τους ικανοποιούσε. Ένα άλλο δεοντολογικό ζήτημα είναι η διατήρηση της αμεροληψίας του ερευνητή. Πηγές μεροληψίας μπορεί να αποτελέσουν η συμπεριφορά και οι απόψεις του συνεντευκτή, η τάση του να βλέπει τον ερωτώμενο με τη δική του εικόνα, οι παρανοήσεις του συνεντευκτή σχετικά με το τι λέει ο ερωτώμενος και οι παρεξηγήσεις από την πλευρά του ερωτώμενου ως προς το τι ερωτάται (Cohen, Manion & Morrison, 1994). Για να μειώσουμε τη μεροληψία των συνεντευξιών μας, διατυπώσαμε προσεκτικά τις ερωτήσεις με στόχο την απόλυτη σαφήνεια του νοήματος και με τρόπο που να μην υποδηλώνεται ότι υιοθετούμε κάποια συγκεκριμένη θέση. Επίσης, μέσω της ευελιξίας, της ευαισθησίας και της γνήσιας συμπεριφοράς μας προσπαθήσαμε να δημιουργήσουμε φιλικό κλίμα ώστε ο ερωτώμενος να νιώσει άνετα και να πει την αλήθεια.

Οι Lincoln & Guba (1985, όπ. αναφ στους Χασσάνδρα & Γούδας, 2003) υποστηρίζουν ότι τα κριτήρια αναγνώρισης της εγκυρότητας και της αξιοπιστίας στην ποιοτική έρευνα είναι η αξιοπιστία – φερεγγυότητα, η μεταβιβασιμότητα – γενικευσιμότητα και η βασιμότητα – επιβεβαιωσιμότητα. Η αξιοπιστία – φερεγγυότητα αναφέρεται στην ισχύ του μεθοδολογικού σχεδιασμού και στην εμπιστοσύνη για την αλήθεια των δεδομένων (Lincoln & Guba, 1985, όπ. αναφ στους Χασσάνδρα & Γούδας, 2003). Η διατήρηση της αξιοπιστίας στη συγκεκριμένη έρευνα επιβεβαιώνεται από την πραγματοποίηση προσωπικών επαφών με το σχολικό σύμβουλο και τις Διευθύντριες των σχολείων, οι οποίες μπορούν να επιβεβαιώσουν τις συναντήσεις μας. Η μεταβιβασιμότητα – γενικευσιμότητα αναφέρεται στο βαθμό στον οποίο τα ευρήματα της έρευνάς μας μπορούν να μεταφερθούν σε άλλα πλαίσια ή ομάδες (Lincoln & Guba, 1985, όπ. αναφ στους Χασσάνδρα & Γούδας, 2003). Ο βασικός τρόπος ικανοποίησης αυτού του κριτηρίου είναι η σαφής και λεπτομερής περιγραφή των δεδομένων. Αρχικά, παρουσιάσαμε τον άμεσο λόγο των συμμετεχόντων ανά θεματικό άξονα ώστε η παρουσία των ευρημάτων να είναι κοντά στα δεδομένα που συλλέχθηκαν. Στη συνέχεια, επιχειρήσαμε να γενικεύσουμε τα αποτελέσματα σε ένα γενικότερο θεωρητικό πλαίσιο και να προβούμε σε εξαγωγή συμπερασμάτων απατώντας στα ερευνητικά μας ερωτήματα. Τέλος, η βασιμότητα – επιβεβαιωσιμότητα αναφέρεται στην αντικειμενικότητα των δεδομένων ώστε δύο ή περισσότερα ανεξάρτητα άτομα να συμφωνούν για το νόημα των δεδομένων (Lincoln & Guba, 1985, όπ. αναφ στους Χασσάνδρα & Γούδας, 2003). Για την εξασφάλιση της βασιμότητας – επιβεβαιωσιμότητας στην παρούσα έρευνα πραγματοποιήθηκε ακριβής παρουσίαση των μεθοδολογικών βημάτων και των διαδικασιών που ακολουθήθηκαν.

4.8 Σύνοψη

Αφού έγινε αναλυτική παρουσίαση της μεθοδολογίας διεξαγωγής της έρευνάς μας θα προχωρήσουμε, στη συνέχεια, στην παρουσίαση και ανάλυση του υλικού που συγκεντρώθηκε, ώστε να δοθεί απάντηση στα ερευνητικά μας ερωτήματα.

ΚΕΦ.5 ΠΑΡΟΥΣΙΑΣΗ ΔΕΔΟΜΕΝΩΝ

5.1 Εισαγωγή

Στο συγκεκριμένο κεφάλαιο θα παρουσιαστούν τα βασικά χαρακτηριστικά των σχολείων που συμμετείχαν στην έρευνά μας. Στη συνέχεια, θα υπάρξει μία εκτενής παρουσίαση των δεδομένων των συνεντεύξεων που λάβαμε από τα ερευνητικά υποκείμενα του δείγματός μας. Η παρουσίαση των δεδομένων γίνεται σε τέσσερις υποενότητες: 1) Τυπικές ή μη τυπικές γονεϊκές στρατηγικές επιλογής σχολείου 2) Συνέπειες γονεϊκών προτιμήσεων για τη σχολική κοινότητα 3) Τρόποι διαχείρισης του ζητήματος των εγγραφών/ μετεγγραφών από τα σχολεία 4) Συμπεριληπτικές σχολικές παρεμβάσεις μετασχηματισμού των γονεϊκών προτιμήσεων. Στο σημείο αυτό πρέπει να επισημάνουμε ότι όταν θα αναφερόμαστε στους γονείς θα συμπεριλαμβάνονται και οι απαντήσεις των Προέδρων των Συλλόγων Γονέων που αφορούν στη γονεϊκή τους ιδιότητα.

5.2 Ταυτότητα σχολείων

Στην παρούσα ενότητα θα γίνει μία σύντομη παρουσίαση της ταυτότητας των δύο σχολείων που συμμετείχαν στην έρευνά μας. Πρόκειται για δύο δημόσια ολοήμερα σχολεία Α΄ βάρθμιας εκπαίδευσης. Οι πληροφορίες που παρατίθενται παρακάτω προέρχονται από δύο βασικές πηγές: 1) από τις προσωπικές σημειώσεις που κρατήσαμε κατά τη διάρκεια της επίσκεψής μας στα σχολεία μέσω της παρατήρησης και της επικοινωνίας με εκπροσώπους του σχολείου 2) από τις ιστοσελίδες των σχολείων, οι οποίες δε θα αναφερθούν για λόγους διατήρησης της ανωνυμίας.

“Δημοφιλές” Σχολείο

Πρόκειται για ένα σχολείο που βρίσκεται στο κέντρο της πόλης, κοντά σε δημόσιες υπηρεσίες και συνορεύει με έναν από τους πιο κεντρικούς δρόμους, πράγμα που σημαίνει ότι είναι εκτεθειμένο στους θορύβους και το καυσαέριο. Είναι ένα από τα ιστορικότερα σχολεία της πόλης με την ίδρυσή του να χρονολογείται από το 1883. Σε αυτό το σχολείο υπάρχουν 12 τμήματα (2/ανά τάξη), περίπου 240 μαθητές (εκ των οποίων ελάχιστοι είναι αλλοδαποί) και 15 εκπαιδευτικοί. Όσον αφορά στις υποδομές του “Δημοφιλούς” Σχολείου, διαθέτει αίθουσα εκδηλώσεων, αίθουσα πληροφορικής, Βιβλιοθήκη και εργαστήριο Φυσικής & Χημείας. Παρόλ’ αυτά, το προαύλιο είναι αρκετά μικρό και το δάπεδο χαλασμένο. Στόχος του συγκεκριμένου σχολείου είναι η πραγματοποίηση δράσεων με έμφαση στο πολιτισμό γι’ αυτό και, όπως πληροφορηθήκαμε από την ιστοσελίδα του σχολείου, έχει λάβει μέρος σε μια ποικιλία πολιτιστικών δραστηριοτήτων όπως: συμμετοχή στο ευρωπαϊκό πρόγραμμα Comenius με θέμα «Λαϊκές παραδόσεις», συμμετοχή σε φεστιβάλ παιδικού τραγουδιού, σε μουσικοχορευτικές και θεατρικές παραστάσεις αλλά και σε ραδιοφωνική εκπομπή της ΕΡΤ. Εκτός αυτού, ο Σύλλογος Γονέων πραγματοποιεί στο σχολείο καλλιτεχνικές και αθλητικές δραστηριότητες όπως χορός, ζωγραφική, θεατρικό παιχνίδι, σκάκι, μπάσκετ και τένις.

“Μη Δημοφιλές” Σχολείο

Πρόκειται για ένα σχολείο που βρίσκεται αρκετά κοντά στο “Δημοφιλές”, σε μια όμως πιο απομακρυσμένη γειτονιά του κέντρου της πόλης, αφού χρειάζεται να διασχίσεις έναν ανηφορικό δρόμο για να το προσεγγίσεις. Μέσα σε ένα καταπράσινο και ήσυχο περιβάλλον διαθέτει μόνο 6 τμήματα και 9 εκπαιδευτικούς. Επίσης, πολλοί από τους μαθητές του είναι αλλοδαποί που οι γονείς τους εγκαταστάθηκαν στην περιοχή λόγω φθηνών ενοικίων. Όσον αφορά στις υποδομές του, διαθέτει αίθουσα μουσικής, βιβλιοθήκη και αίθουσα εκδηλώσεων που λειτουργεί και ως γυμναστήριο για τα παιδιά. Επίσης, διαθέτει έναν τεράστιο περιφραγμένο προαύλειο χώρο με γήπεδο μπάσκετ. Μελετώντας την ιστοσελίδα του “Μη Δημοφιλούς” Σχολείου είδαμε ότι οργανώνει πολιτιστικές δραστηριότητες όπως παρακολούθηση θεατρικών παραστάσεων, αθλητικές δράσεις όπως συμμετοχή σε αγώνες, εκπαιδευτικές επισκέψεις στη Δημοτική Βιβλιοθήκη και καλλιτεχνικές δραστηριότητες όπως οργάνωση μαθημάτων χορού και ζωγραφικής από το Σύλλογο Γονέων. Ενδιαφέρον έχει επίσης η επισήμανση που γίνεται στην ιστοσελίδα του ότι δράσεις που οργανώνει έχουν ως στόχο να μεταδώσουν στα παιδιά αξίες όπως η αγάπη, η αλληλεγγύη και ο σεβασμός στη διαφορετικότητα. Τέτοιου είδους δράσεις είναι η διοργάνωση μαζάαρ τα έσοδα των οποίων προσφέρονται σε ορφανοτροφεία, η προσφορά τροφίμων για τη στήριξη των Γιατρών του Κόσμου και η οργάνωση εκδηλώσεων ανάλυσης του κοινωνικού έργου της Εκκλησίας με προσκεκλημένους ιερείς. Ακόμη, οι εκπαιδευτικές αρχές του συγκεκριμένου σχολείου αναγνωρίζουν ότι οι μαθητές τους προέρχονται από χαμηλά κοινωνικοοικονομικά στρώματα και γι’ αυτό έχουν ενταχθεί στο πρόγραμμα δωρεάν σίτισης. Τέλος, πραγματοποιούνται εκδηλώσεις ενημέρωσης των γονέων σχετικά με την πορεία των μαθητών και ο Σύλλογος Γονέων προσκαλεί συχνά τους γονείς σε επιμορφωτικά σεμινάρια.

5.3 Τυπικές ή μη τυπικές γονεϊκές στρατηγικές επιλογής σχολείου

Η υιοθέτηση μη τυπικών γονεϊκών στρατηγικών επιλογής σχολείου από τους γονείς του “Δημοφιλούς” Σχολείου επιβεβαιώνεται από το γεγονός ότι οι 3 από τους 4 γονείς του δείγματός μας παρουσιάζουν διάφορα σχολικά χαρακτηριστικά ως λόγο εγγραφής του παιδιού τους στο συγκεκριμένο σχολείο χωρίς καμιά αναφορά στο θεσμικό πλαίσιο. Επίσης, οι απαντήσεις τους αναδεικνύουν τα κριτήρια επιλογής σχολείου που έχουν χρησιμοποιήσει όπως: η καλή φήμη του σχολείου, τα θετικά σχόλια φίλων για το σχολείο, η εγγύτητα στο χώρο εργασίας, η απουσία αλλοδαπών μαθητών, το μορφωτικό επίπεδο των οικογενειών των μαθητών και η κοινωνική τάξη προέλευσής τους αλλά και η διαμόρφωση υψηλού επιπέδου κοινωνικών επαφών για τα παιδιά τους. «Είχα υπόψιν μου κάποιες καλές φήμες. Δεν έχει πολλούς αλλοδαπούς και το σκέφτεσαι κι’ αυτό. Δεν με ενοχλούν οι αλλοδαποί μαθητές αλλά το οικογενειακό τους περιβάλλον» (Γ2Δ) «Έχει καλή φήμη και είχαμε ρωτήσει παλιότερους φίλους που είχαν στείλει τα παιδιά τους σε αυτό το σχολείο. Γνωρίζαμε ότι πρόκειται για ένα σχολείο στο οποίο συχνάζει η ελίτ. Επίσης, είναι κοντά στο χώρο εργασίας μου» (Γ3Δ) «Το μορφωτικό επίπεδο των οικογενειών των μαθητών ήταν πιο υψηλό σε σχέση με τα γειτονικά σχολεία. Οι μαθητές σε αυτό το σχολείο έχουν καλύτερη συμπεριφορά και τα παιδιά μου θα έχουν καλύτερες κοινωνικές επαφές. Η εγγύτητα στο χώρο εργασίας έπαιξε ρόλο» (Π1Δ) Μόνο ένας από τους γονείς του “Δημοφιλούς” Σχολείου αναφέρθηκε στο θεσμικό πλαίσιο όταν ερωτήθηκε για το λόγο εγγραφής. «Υπάρχει από το νόμο μία παράγραφος που λέει ότι όσοι εργάζονται στο συγκεκριμένο σχολείο, όπως εγώ που δουλεύω στο κυλικείο, μπορούν να φέρουν τα παιδιά τους εδώ» (Γ1Δ)

Η χρήση μη τυπικών στρατηγικών επιλογής σχολείου από την πλειονότητα των γονέων του “*Δημοφιλούς*” Σχολείου επιβεβαιώνεται από τις απαντήσεις τους σχετικά με τη διαδικασία εγγραφής ή μετεγγραφής του παιδιού τους και απόρριψης ορισμένων σχολείων. Η πιο συχνή τακτική που εφαρμόζουν για την εγγραφή ή μετεγγραφή του παιδιού τους στο σχολείο της επιλογής τους είναι η δήλωση ψευδούς διεύθυνσης κατοικίας, ενώ παράλληλα κάποιοι από τους λόγους απόρριψης άλλων σχολείων είναι η κακή φήμη, η παρουσία αλλοδαπών και η απόσταση από το χώρο εργασίας των γονέων. «*Μένω εκτός κέντρου αλλά εργάζομαι στο κέντρο και ήθελα τα παιδιά να είναι κοντά στο χώρο εργασίας μου. Γι’ αυτό δήλωσα τη διεύθυνση κατοικίας της αδερφής μου που μένει κέντρο*» (Γ2Δ) «*Ήταν δύσκολο να συγκεντρώσουμε τα χαρτιά (βεβαίωση από τη Δ.Ε.Η και συμβόλαιο κατοικίας) ώστε να αποδείξουμε ότι τα παιδιά δικαιούνται να είναι στο συγκεκριμένο σχολείο. Ήταν ακόμη 2 σχολεία κοντά αλλά δεν είχαν τόσο καλή φήμη*» (Γ3Δ) «*Υπήρχε και ένα άλλο σχολείο ακόμα, αλλά μαζεύει πολλούς αλλοδαπούς που το υποβαθμίζουν*» (Π1Δ)

Τα θετικά σχολικά χαρακτηριστικά, που αναφέρουν οι γονείς (Π1Δ, Γ3Δ, Γ2Δ) οι οποίοι έχουν επιλέξει το “*Δημοφιλές*” Σχολείο, περιλαμβάνουν το καλό όνομα του σχολείου, το ικανό εκπαιδευτικό προσωπικό, τη σύσταση του μαθητικού πληθυσμού και την οργάνωση δράσεων και εκδηλώσεων. «*Έχει καλό όνομα και καλούς εκπαιδευτικούς*» (Π1Δ) «*Οργανώνουν δράσεις όπως θεατρικές παραστάσεις, γιορτές, εκκλησιασμό. Επίσης συγκεντρώνουν τρόφιμα για άλλα άτομα, κάτι που βοηθά στη κοινωνικοποίηση των μαθητών*» (Γ3Δ) «*Έχει καλή φήμη και ελάχιστους αλλοδαπούς μαθητές*» (Γ2Δ) Παρ’ αυτά, οι ίδιοι γονείς αναφέρονται σε ένα συγκεκριμένο αρνητικό χαρακτηριστικό του “*Δημοφιλούς*” Σχολείου, τις ανεπαρκείς εγκαταστάσεις, κάτι όμως που φαίνεται πως δεν επηρέασε την επιλογή τους. «*Οι εγκαταστάσεις υστερούν. Έχει μικρό προαύλιο*» (Π1Δ) «*Ο προαύλιος χώρος είναι χαλασμένος*» (Γ3Δ) «*Έχει σκάλες και δεν είναι εύκολα προσβάσιμο για παιδιά Α’ Δημοτικού. Δεν έχει πρόσβαση για Α.Μ.Ε.Α ώστε να μπορούν να κυλάνε τις τσάντες*» (Γ2Δ)

Όσον αφορά στη χρήση μη τυπικών στρατηγικών επιλογής σχολείου, η πλειονότητα των γονέων του “*Μη Δημοφιλούς*” Σχολείου δεν έχουν υιοθετήσει κάποιου είδους στρατηγική αφού κάνουν σαφή αναφορά στο θεσμικό πλαίσιο όταν ερωτούνται σχετικά με το λόγο εγγραφής του παιδιού τους στο συγκεκριμένο σχολείο. «*Εδώ είναι η γειτονιά μου, εδώ αντιστοιχεί το παιδί*» (Γ4ΜΔ) «*Εδώ ανήκουν τα παιδιά, γιατί είμαστε κάτοικοι της περιοχής*» (Γ5ΜΔ) «*Το σχολείο είναι δίπλα στο σπίτι μας*» (Γ6ΜΔ) Από τους γονείς του “*Μη Δημοφιλούς*” Σχολείου μόνο ο Πρόεδρος του Συλλόγου Γονέων φαίνεται ότι ακολούθησε κάποια μη τυπική στρατηγική επιλογής σχολείου για το παιδί του χρησιμοποιώντας ως κριτήριο επιλογής την εγγύτητα στο χώρο εργασίας, την τοποθεσία και την κτιριακή υποδομή του σχολείου. «*Είναι εδώ από κάτω το γραφείο μου. Επίσης, το σχολείο έχει καλή κτιριακή υποδομή και βρίσκεται σε ήσυχη τοποθεσία*» (Π2ΜΔ). Το γεγονός αυτό επιβεβαιώνεται από την παραδοχή της απόρριψης ενός σχολείου λόγω της παλαιότητάς του και της έλλειψης επαρκών εγκαταστάσεων αλλά και της μη καταβολής ιδιαίτερης προσπάθειας εγγραφής του παιδιού στο “*Μη Δημοφιλές*” Σχολείο. «*Κανονικά με βάση τη κατοικία μου ήταν να το πάω σε ένα σχολείο μέσα στο κέντρο το οποίο όμως είναι παλιό και δεν έχει μεγάλο προαύλιο. Δεν αντιμετώπισα κάποια δυσκολία να το γράψω εδώ γιατί είναι λίγα τα παιδιά και θέλουνε και κόσμο*» (Π2ΜΔ).

Τα θετικά σχολικά χαρακτηριστικά που αναφέρουν οι γονείς του “*Μη Δημοφιλούς*” Σχολείου είναι η ήσυχη τοποθεσία, οι ασφαλείς εγκαταστάσεις, η ύπαρξη γυμναστηρίου, η πειθαρχία, οι άψογοι εκπαιδευτικοί, η δραστήρια Διευθύντρια, η συμμετοχή στο πρόγραμμα δωρεάν σίτισης και το ακαδημαϊκό επίπεδο των μαθητών. Αξιοσημείωτο είναι ότι δεν αναφέρουν κάποιο αρνητικό χαρακτηριστικό, αφού ακόμα

και η ύπαρξη αλλοδαπών μαθητών δεν αποτελεί πρόβλημα γι' αυτούς. «Βρίσκεται σε ήσυχο μέρος. Οι εγκαταστάσεις είναι ασφαλείς. Είναι στο πρόγραμμα δωρεάν σίτισης. Οι εκπαιδευτικοί δίνουν πράγματα στα παιδιά, πέρα από την ύλη. Η ύπαρξη αλλοδαπών δεν αποτελεί εμπόδιο γιατί όλοι έχουν δικαίωμα σε ένα καλύτερο μέλλον» (Γ4ΜΔ) «Έχουμε φτιάξει ασφαλή προαύλειο χώρο και γυμναστήριο για τα παιδιά. Παιδιά, παλαιότεροι μαθητές αυτού του σχολείου, έχουν αριστεύσει στο γυμνάσιο. Η Διευθύντρια έχει πολλή ενέργεια και μας έκανε να θέλουμε να φτιάξουμε Σύλλογο. Οι εκπαιδευτικοί είναι άμογοι(...) εκπαιδευτικός κρεμασμένος στα κάγκελα παρακαλούσε μαθητή, που έμενε απέναντι, να έρθει να παρακολουθήσει και ας μην κάνει ασκήσεις. Οι αλλοδαποί δεν με ενοχλούν γιατί πολλοί από αυτούς έχουν περισσότερη θέληση για μάθηση» (Γ5ΜΔ) «Υπάρχει ασφάλεια και πειθαρχία. Οι εκπαιδευτικοί είναι πολύ καλοί στη δουλειά τους. Δεν με ενοχλούν οι αλλοδαποί γιατί είμαι υπέρ του πολυπολιτισμικού περιβάλλοντος αφού και η κοινωνία μας έτσι έχει διαμορφωθεί» (Γ6ΜΔ) «Δεν έχω πρόβλημα με τους αλλοδαπούς» (Π2ΜΔ).

Για να υπάρξει μια πιο λεπτομερής εξέταση του φαινομένου της υιοθέτησης μη τυπικών γονεϊκών στρατηγικών επιλογής σχολείου ζητήθηκε από τους Προέδρους των Συλλόγων Γονέων και των δύο σχολείων να μας περιγράψουν πώς οι υπόλοιποι γονείς του σχολείου τους διαχειρίζονται το θέμα της σχολικής επιλογής. Οι απαντήσεις που λάβαμε επιβεβαιώνουν τα παραπάνω ευρήματά μας. Οι γονείς του “*Δημοφιλούς*” Σχολείου, όπως υποστηρίζει η Πρόεδρος του Συλλόγου Γονέων (Π1Δ), χρησιμοποιώντας αθέμιτα μέσα, όπως η δήλωση ψευδούς διεύθυνσης κατοικίας, επιδιώκουν να αποκτήσουν πρόσβαση στο συγκεκριμένο σχολείο. Επίσης, σύμφωνα με τους ισχυρισμούς της Πρόεδρου του Συλλόγου Γονέων (Π1Δ), οι λόγοι επιλογής του συγκεκριμένου σχολείου από τους γονείς είναι η εγγύτητα στο χώρο εργασίας και η κοινωνική τάξη προέλευσης των μαθητών. «Οι γονείς το θεωρούν κλασάτο και εξυπηρετούνται με την εργασία τους, γι' αυτό προσπαθούν να φέρουν το παιδί τους εδώ δηλώνοντας άλλες διευθύνσεις» (Π1Δ). Από την άλλη πλευρά, οι γονείς του “*Μη Δημοφιλούς*” Σχολείου, με βάση τα όσα δήλωσε ο Πρόεδρος του Συλλόγου Γονέων (Π2ΜΔ), έχουν ακολουθήσει πιστά το νόμο στο θέμα της εγγραφής. Όμως, πολλοί άλλοι γονείς έχουν εγκαταλείψει το σχολείο για να μετεγγραφούν το παιδί τους στο “*Δημοφιλές*”. «Οι περισσότεροι γονείς μένουν κοντά. Πολλοί όμως πήραν τα παιδιά τους για να τα πάνε στο “*Δημοφιλές*”. Από τα 12-15 παιδιά που ήταν στο νηπιαγωγείο τα 5-6 έφυγαν» (Π2ΜΔ).

Για το ζήτημα των εγγραφών/ μετεγγραφών ερωτήθηκαν δύο εκπαιδευτικοί από κάθε σχολείο καθώς και οι Διευθύντριές τους. Οι εκπαιδευτικοί του “*Δημοφιλούς*” Σχολείου υποστηρίζουν ότι υπάρχουν αυξημένες μετεγγραφές προς το σχολείο τους, με συχνότερο λόγο αυτόν της αλλαγής διεύθυνσης κατοικίας. Παρόλ' αυτά, παραδέχονται ότι αυτός ο λόγος αποτελεί πρόφαση και ότι οι πραγματικοί λόγοι επιλογής του συγκεκριμένου σχολείου από τους γονείς είναι η εγγύτητα στο χώρο εργασίας, η απουσία αλλοδαπών μαθητών, το καλό όνομα του σχολείου και το υψηλότερο ακαδημαϊκό επίπεδο των μαθητών που συνδέεται με το ανώτερο μορφωτικό επίπεδο των οικογενειών τους. Όμως, εφόσον οι γονείς έχουν εξασφαλίσει τα απαραίτητα έγγραφα που αποδεικνύουν τη νέα διεύθυνση κατοικίας, τούς δέχονται. «Οι περισσότερες μετεγγραφές γίνονται στην Α' Δημοτικού. Κοιτάμε τη διεύθυνση των γονέων και αν είναι εντός των ορίων του σχολείου δεχόμαστε το παιδί. Δεν τους ρωτάμε να μας πουν το λόγο. Οι περισσότεροι γονείς είναι ελεύθεροι επαγγελματίες που εξυπηρετούνται γιατί δουλεύουν εδώ κοντά» (Ε1Δ) «Ο συχνότερος επικαλούμενος λόγος είναι η αλλαγή διεύθυνσης κατοικίας. Οι περισσότεροι επιχειρούν να έρθουν σε αυτό το σχολείο γιατί έχει καλό όνομα. Εδώ φοιτούν παιδιά γονέων με ανώτερο μορφωτικό επίπεδο και έτσι έχουν και αυτά καλύτερο ακαδημαϊκό επίπεδο. Επίσης, δεν υπάρχουν

αλλοδαποί. Πολλοί γονείς επιπλέον έχουν τα καταστήματά τους εδώ γύρω» (Ε2Δ). Αυτό που πρέπει, όμως να σημειωθεί, είναι ότι, ενώ οι εκπαιδευτικοί και η Πρόεδρος του Συλλόγου Γονέων του “Δημοφιλούς” Σχολείου κατονομάζουν τους πραγματικούς λόγους των μετεγγραφών προς το σχολείο τους, η Διευθύντρια του “Δημοφιλούς” Σχολείου αναφέρει ότι δεν γνωρίζει αν υπάρχουν άλλοι λόγοι και ότι ακολουθεί πιστά το νόμο. «Ο πιο συχνός λόγος είναι ότι αλλάζουν κατοικία. Μόνο αν μου φέρουν τα χαρτιά που δηλώνουν ότι είναι στα όριά μας τους δέχομαι. Δεν γνωρίζω αν υπάρχουν άλλοι λόγοι. Εγώ κοιτάω να είμαι νόμιμη» (Δ1Δ).

Για το ζήτημα των εγγραφών/ μετεγγραφών τοποθετήθηκαν οι εκπαιδευτικοί αλλά και η Διευθύντρια του “Μη Δημοφιλούς” Σχολείου. Οι εκπαιδευτικοί υποστηρίζουν ότι κάθε χρόνο υπάρχουν πολλές μετεγγραφές παιδιών από το σχολείο τους προς άλλα σχολεία και κυρίως προς το “Δημοφιλές”. Οι κυριότεροι λόγοι αποφυγής του σχολείου τους από τους γονείς, όπως αναφέρουν, είναι η παρουσία αλλοδαπών μαθητών και μαθητών χαμηλότερου κοινωνικοοικονομικού επιπέδου. «Ο λόγος των μετεγγραφών είναι τα παιδιά άλλης εθνικότητας (Αλβανοί, Ρομά) γιατί ίσως αυτοί κάνουν φασαρία ή κλέβουν πράγματα. Οι περισσότεροι γονείς που φεύγουν έχουν ανώτερη μόρφωση και υψηλότερες φιλοδοξίες και δεν θέλουν τα παιδιά τους να συνυπάρχουν με μαθητές κατώτερου επιπέδου» (Ε3ΜΔ) «Οι μετεγγραφές ξεκίνησαν από παλιά όταν έγινε συσσώρευση αλλοδαπών. Οι περισσότεροι γονείς είναι έμποροι και θέλουν να πάνε τα παιδιά τους στο “Δημοφιλές” γιατί έχει υψηλό status. (Ε4ΜΔ) Οι ισχυρισμοί των εκπαιδευτικών συμφωνούν απόλυτα με αυτούς της Διευθύντριας του “Μη Δημοφιλούς” Σχολείου η οποία προσθέτει ότι ορισμένοι γονείς παραδέχονται ευθέως την αποστροφή τους για τους αλλοδαπούς μαθητές, ενώ άλλοι χρησιμοποιούν ως πρόφαση την αλλαγή διεύθυνσης κατοικίας. Επίσης, σύμφωνα με τη Διευθύντρια οι γονείς που επιλέγουν την μετεγγραφή προέρχονται από όλες τις κοινωνικές τάξεις. «Το σχολείο από 12-θέσιο έχει γίνει 6-θέσιο. Άλλοι γονείς λένε ότι τα παιδιά τους δεν μπορούν να κάνουν παρέα με Αλβανούς και άλλοι δίνουν ψεύτικες διευθύνσεις και οι διευθυντές τους δέχονται. Οι γονείς αυτοί μπορεί να είναι γιατροί, δικηγόροι που επιλέγουν το “Δημοφιλές” αλλά και ένας Αλβανός που έχει ελληνοποιηθεί. Γενικά είναι αυτοί που φοβούνται τον ξένο» (Δ2ΜΔ).

5.4 Συνέπειες γονεϊκών προτιμήσεων για τη σχολική κοινότητα

Όσον αφορά στις συνθήκες που δημιουργούνται λόγω των αυξημένων εγγραφών/μετεγγραφών στο “Δημοφιλές” Σχολείο οι γονείς (Γ1Δ) και (Γ3Δ) αλλά και η Πρόεδρος του Συλλόγου Γονέων (Π1Δ) ισχυρίζονται ότι δεν υπάρχουν σοβαρές συνέπειες για τους μαθητές, διότι οι εκπαιδευτικοί λειτουργούν άψογα και το ακαδημαϊκό επίπεδο των παιδιών είναι αρκετά υψηλό. «Δεν υπάρχουν συνέπειες. Το ακαδημαϊκό επίπεδο των παιδιών είναι καλό, το ίδιο και οι εκπαιδευτικοί» (Π1Δ) «Δεν υπάρχει κανένα πρόβλημα για τα παιδιά μας» (Γ1Δ) «Δεν υπάρχουν συνέπειες γιατί είναι καλοί οι εκπαιδευτικοί» (Γ3Δ). Την ίδια άποψη συμμερίζεται η Διευθύντρια του σχολείου (Δ1Δ) αλλά και ένας από τους εκπαιδευτικούς (Ε1Δ), προσθέτοντας ότι η ύπαρξη καλής συνεργασίας μεταξύ εκπαιδευτικών και Διευθυντή παίζει σημαντικό ρόλο στη διαχείριση των συνθηκών των αυξημένων μετεγγραφών. «Είναι θέμα των εκπαιδευτικών και του Διευθυντή. Αν υπάρχει καλή συνεργασία όλα λειτουργούν μια χαρά» (Δ1Δ) «Όταν οι εκπαιδευτικοί κάνουν σωστά τη δουλειά τους δεν υπάρχει πρόβλημα» (Ε1Δ). Βέβαια, δύο από τους εκπροσώπους του “Δημοφιλούς” Σχολείου αναγνωρίζουν κάποιες αρνητικές συνέπειες του φαινομένου των αυξημένων μετεγγραφών προς το σχολείο τους. Πιο συγκεκριμένα, ο γονέας (Γ2Δ) θεωρεί ότι το

αρνητικό στοιχείο των πολυάριθμων τμημάτων είναι ότι δεν αφιερώνεται αρκετός χρόνος στο παιδί του κατά τη διάρκεια του μαθήματος. «Σε αυτό το σχολείο λόγω των μετεγγραφών ο αριθμός των παιδιών στην τάξη είναι 25. Εμένα μου αρέσουν τα ολιγομελή τμήματα γιατί γίνεται καλύτερο μάθημα και η δασκάλα αφιερώνει αρκετό χρόνο στο κάθε παιδί» (Γ2Δ). Επιπλέον, ο εκπαιδευτικός (Ε2Δ) υποστηρίζει πως η ελλιπής κοινωνικοποίηση των μαθητών που εγκαταλείπουν το σχολείο της γειτονιάς τους για να μετεγγραφούν στο “Δημοφιλές” Σχολείο είναι μία από τις συνέπειες του φαινομένου. «Τα παιδιά πρέπει να πηγαίνουν σχολείο κοντά στο σπίτι τους ώστε να έχουν επαφή με τα παιδιά της γειτονιάς τους και να έχουν μια ομαλή κοινωνικοποίηση» (Ε2Δ).

Όσον αφορά στις συνθήκες που δημιουργούνται στο “Μη Δημοφιλές” Σχολείο, λόγω της συνεχούς διαρροής μαθητών μέσω μετεγγραφών σε άλλα σχολεία, οι γονείς (Γ4ΜΔ, Γ5ΜΔ), οι εκπαιδευτικοί (Ε3ΜΔ, Ε4ΜΔ) και η Διευθύντρια (Δ2ΜΔ) αναφέρουν ως άμεσες συνέπειες την ελλιπή κοινωνικοποίηση των μαθητών του σχολείου, τη στασιμότητα της επίδοσής τους αλλά και το κλείσιμο του σχολείου. «Αν υπήρχαν περισσότερα παιδιά, οι μαθητές του σχολείου θα είχαν περισσότερες κοινωνικές επαφές και ένα ερέθισμα να πάνε λίγο παραπάνω» (Γ4ΜΔ) «Το σχολείο θέλει παιδιά για να ανθίσει και να διαφημιστεί» (Γ5ΜΔ) «Ίσως αυτό το φαινόμενο να κάνει κάποια παιδιά να ακολουθήσουν το παράδειγμα των φίλων τους που έφυγαν» (Ε3ΜΔ) «Στα ολιγομελή τμήματα (7-8) παιδιά δεν υπάρχει άνοδος του επιπέδου επίδοσης» (Ε4ΜΔ) «Τα παιδιά χάνουν τους φίλους τους» (Δ2ΜΔ). Δύο από τους εκπροσώπους του “Μη Δημοφιλούς” Σχολείου αναγνωρίζουν ως θετικό στοιχείο την ύπαρξη ολιγομελών τμημάτων. Πιο συγκεκριμένα, ο γονέας (Γ6ΜΔ) και ο Πρόεδρος του Συλλόγου Γονέων (Π2ΜΔ) προτιμούν τα ολιγομελή τμήματα, διότι αφιερώνεται περισσότερος σχολικός χρόνος σε κάθε παιδί. «Γνωρίζουν καλά τα προβλήματα κάθε παιδιού και το παιδί δε χάνεται στο πλήθος» (Γ6ΜΔ) «Είναι θετικό γιατί αφιερώνεται χρόνος σε κάθε παιδί» (Π2ΜΔ).

5.5 Τρόποι διαχείρισης του ζητήματος των εγγραφών/ μετεγγραφών από τα σχολεία

Όσον αφορά στη διαχείριση του ζητήματος των αιτήσεων εγγραφών/μετεγγραφών στο “Δημοφιλές” Σχολείο η πλειονότητα του δείγματος υποστηρίζει ότι η Διευθύντρια του σχολείου ακολουθεί πιστά το νόμο και δέχεται τους μαθητές μόνο εφόσον φέρουν έγγραφα που επιβεβαιώνουν τη νέα διεύθυνση κατοικίας. «Ζητάω να δω τη διεύθυνση. Να είναι νόμιμα» (Δ1Δ) «Οι εγγραφές γίνονται με βάση τη νομοθεσία» (Ε1Δ) «Νόμιμα, ο αριθμός των παιδιών δεν υπερβαίνει το όριο» (Ε2Δ) «Δέχονται τα παιδιά βάσει των διευθύνσεων και με βάση το όριο των μαθητών» (Γ1Δ) «Υπάρχουν αυξημένες μετεγγραφές. Μου είπε η Διευθύντρια ότι εμείς προσπαθούμε να είμαστε νόμιμοι» (Γ2Δ) «Η Διεύθυνση εφαρμόζει αυστηρά το νόμο» (Γ3Δ). Όμως, κατά την παρουσίαση των δεδομένων της υποενότητας «Τυπικές ή μη τυπικές γονεϊκές στρατηγικές επιλογής σχολείου» είδαμε τους γονείς του “Δημοφιλούς” Σχολείου να εφαρμόζουν μη τυπικές στρατηγικές επιλογής σχολείου, την Πρόεδρο του Συλλόγου Γονέων να παραδέχεται ότι οι γονείς χρησιμοποιούν αθέμιτα μέσα και τους εκπαιδευτικούς να κατονομάζουν τους πραγματικούς λόγους μετεγγραφών όπως την εγγύτητα στο χώρο εργασίας, το καλό όνομα του σχολείου και το υψηλό μορφωτικό επίπεδο των γονέων των μαθητών. Επομένως φαίνεται πως σχεδόν όλοι οι εκπρόσωποι του “Δημοφιλούς” Σχολείου (γονείς, Πρόεδρος Συλλόγου Γονέων, εκπαιδευτικοί,) γνωρίζουν ότι η αλλαγή

διεύθυνσης κατοικίας αποτελεί πρόφαση και ότι τα έγγραφα ίσως έχουν εξασφαλιστεί με αθέμιτο τρόπο, αλλά δεν έχουν προβεί σε κάποια παρεμβατική ενέργεια.

Στην ερώτηση για το αν θα πρέπει να υπάρξουν αλλαγές στο θεσμικό πλαίσιο των εγγραφών/μετεγγραφών οι απαντήσεις που έδωσαν οι περισσότεροι γονείς του “Δημοφιλούς” Σχολείου δείχνουν ότι δεν είναι εντελώς αρνητικοί στην ελεύθερη επιλογή σχολείου εφόσον αυτή συνδυαστεί με τη γεωγραφική ζώνη αλλά και ότι θα επιθυμούσαν κάποιες ευνοϊκές προς αυτούς μικροαλλαγές στο ήδη υπάρχον θεσμικό πλαίσιο, όπως η δυνατότητα μετεγγραφής με βάση το χώρο εργασίας των γονέων. «*Να υπάρχει δυνατότητα μετεγγραφής με βάση το χώρο εργασίας των γονέων*» (Π1Δ) «*Ελεύθερη επιλογή σε συνδυασμό με τη γεωγραφική ζώνη. Να υπάρχει ελεύθερη επιλογή 2-3 σχολείων εντός της ευρύτερης περιοχής μου, γιατί έτσι τα σχολεία της γειτονιάς θα γίνουν καλύτερα και δεν θα αναγκαστώ να πάω το παιδί σε ένα καλό σχολείο που είναι πολύ μακριά*» (Γ2Δ) «*Μπορεί η φιλελευθεροποίηση να εφαρμοστεί σε ανώτερο επίπεδο εκπαίδευσης και όχι στην υποχρεωτική*» (Γ3Δ). Φυσικά, μόνο ο γονέας (Γ1Δ), ο οποίος δεν είχε εφαρμόσει κάποια στρατηγική επιλογής του συγκεκριμένου σχολείου, είναι θετικά προσκείμενος στην τήρηση των υπάρχοντων ορίων. «*Πρέπει να υπάρχουν όρια. Θεωρώ λάθος των γονέων να μεταφέρουν τα παιδιά σε ένα άλλο σχολείο*» (Γ1Δ) Οι εκπαιδευτικοί του “Δημοφιλούς” Σχολείου είναι αρνητικοί απέναντι στην ελεύθερη επιλογή σχολείου γιατί δεν επιθυμούν το κλείσιμο κάποιων σχολείων. Πιστεύουν στην τήρηση των ορίων και σε μια πιθανή επανεξέτασή τους, ώστε να ευνοηθούν τα σχολεία των απομονωμένων περιοχών. «*Καλύτερα τα όρια γιατί οι γονείς έχουν τη τάση να παρασύρονται και κάποια σχολεία θα κλείνανε*» (Ε1Δ) «*Υπάρχουν σχολεία που κινδυνεύουν να κλείσουν οπότε θα μπορούσαν να επεκταθούν λίγο τα όρια ώστε τα σχολεία των απομονωμένων περιοχών να γεμίσουν*» (Ε2Δ) Η Διευθύντρια του “Δημοφιλούς” Σχολείου είναι και αυτή αρνητική απέναντι στην ελεύθερη επιλογή σχολείου όχι όμως για την προστασία των μη δημοφιλών σχολείων αλλά για την αποφυγή της αξιολόγησης και της σύγκρισης μεταξύ των σχολείων. «*Φοβάμαι την ελεύθερη επιλογή σχολείου, γιατί οι γονείς θα αξιολογούν ποιο σχολείο κάνει περισσότερο έργο. Καλύτερα είναι η τήρηση των ορίων*» (Δ1Δ)

Όσον αφορά στη διαχείριση του ζητήματος των αιτήσεων εγγραφών/μετεγγραφών το “Μη Δημοφιλές” Σχολείο όπως μαρτυρούν όλοι οι εκπρόσωποί του (γονείς, Πρόεδρος Συλλόγου Γονέων, εκπαιδευτικοί, Διευθύντρια), έχει προσπαθήσει να αντιμετωπίσει το ζήτημα της μαθητικής διαρροής. Η Διευθύντρια αλλά και ο Σύλλογος Γονέων κινήθηκαν νομικά μέσω ενστάσεων και απευθύνθηκαν στην Πρωτοβάθμια Διεύθυνση χωρίς κανένα αποτέλεσμα. «*Έχουν γίνει συμβούλια, ενστάσεις, κατηγορίες εναντίων Διευθυντών, όμως τίποτα*» (Δ2ΜΔ) «*Έχουν γίνει παρεμβάσεις, χωρίς κανένα αποτέλεσμα*» (Ε3ΜΔ) «*Ο Σύλλογος Γονέων πήγε στην Πρωτοβάθμια. Έκαναν έλεγχο διευθύνσεων. Δεν έγινε κάτι γιατί υπάρχουν κάποιοι που νοικιάζουν σπίτια εικονικά και προσκομίζουν τα χαρτιά*» (Ε4ΜΔ) «*Είχαμε κάνει όλοι μαζί κίνηση με το Σύλλογο Γονέων αλλά δεν βρήκαμε ανταπόκριση*» (Γ6ΜΔ) «*Το έχουν κυνηγήσει. Έχουν πάει με δικηγόρους*» (Γ5ΜΔ) «*Έχουν γίνει στο παρελθόν ενέργειες γι’ αυτό το πρόβλημα*» (Γ4ΜΔ). Επίσης, σύμφωνα με τα λεγόμενα του Προέδρου του Συλλόγου Γονέων (Π2ΜΔ), η Διευθύντρια (Δ2ΜΔ) επισκέφθηκε τη Διευθύντρια του “Δημοφιλούς” Σχολείου για να συζητήσουν το θέμα των μετεγγραφών. «*Η Διευθύντριά μας είχε επισκεφθεί τη Διευθύντρια του “Δημοφιλούς” Σχολείου, για να της πει: “Κάποια παιδιά που βλέπετε ότι ανήκουν στο δικό μας σχολείο μην τα παίρνετε” Εκείνη της απάντησε: “Κάποια παιδιά άμα μπορούν να σωθούν γιατί όχι; ”*» (Π2ΜΔ) Δεν μπορούμε να γνωρίζουμε αν αυτό το περιστατικό μεταφέρεται πιστά αλλά ακόμα και αν είναι έτσι, δεν ξέρουμε τις ακριβείς συνθήκες κάτω από τις οποίες έγινε η συγκεκριμένη τοποθέτηση. Δεν έχουμε στη διάθεσή μας αρκετά στοιχεία ώστε να

επιβεβαιώσουμε τους ισχυρισμούς του Προέδρου. Αυτό που μπορούμε όμως να διαπιστώσουμε είναι ότι ο Πρόεδρος του Συλλόγου Γονέων του “Μη Δημοφιλούς” Σχολείου (Π2ΜΔ) έχει σχηματίσει αρνητική εικόνα για την Διευθύντρια του “Δημοφιλούς” Σχολείου και θεωρεί ότι είναι ανοιχτή στις μη τυπικές μετεγγραφές, χωρίς όμως εμείς να μπορούμε να επιβεβαιώσουμε ή να διαψεύσουμε αυτή του την αντίληψη.

Στην ερώτηση για το αν πρέπει να υπάρξουν αλλαγές στο υπάρχον θεσμικό πλαίσιο όλοι οι ερωτώμενοι που προέρχονται από το “Μη Δημοφιλές” Σχολείο είναι ενάντια στην εφαρμογή της ελεύθερης επιλογής σχολείου. Αντιθέτως, θεωρούν πως κάποιες αλλαγές όπως ο αυστηρότερος έλεγχος των διευθύνσεων που δηλώνουν οι γονείς, η μείωση του αριθμού των μαθητών που μπορούν να δεχτούν τα δημοφιλή σχολεία, η άρση της ανάθεσης διαχείρισης των μετεγγραφών από τους Διευθυντές αλλά και η διαφήμιση των “μη δημοφιλών” σχολείων θα βοηθήσουν σημαντικά. «Η ελεύθερη επιλογή δεν θα ήταν καλή γιατί τα παιδιά δεν μπορούν να πάνε πολύ μακριά. Θεωρώ ότι τα σχολεία θα μπορούσαν να ανοίξουν τις πόρτες τους για μια εβδομάδα ώστε γονείς να έρθουν να γνωρίσουν το σχολείο» (Δ2ΜΔ) «Αν γίνει ελεύθερη επιλογή κάποια σχολεία θα κλείσουν. Να γίνει αυστηρότερος έλεγχος» (Ε3ΜΔ) «Είμαι ενάντια στην ελεύθερη επιλογή. Θα γίνει γκετοποίηση ορισμένων σχολείων» (Ε4ΜΔ) «Αν υπάρξει ελεύθερη επιλογή κάποια σχολεία θα κλείσουν. Δεν θα πρέπει να είναι στη κρίση του Διευθυντή η εγγραφή/ μετεγραφή του παιδιού γιατί έρχεται σε άμεση επαφή με το γονέα και δέχεται πιέσεις» (Π2ΜΔ) «Να υπάρξει συντονισμένος τρόπος διαφήμισης του σχολείου. Κάποια σχολεία γεμίζουν γιατί έχουν καλύτερες δημόσιες σχέσεις. Να εντοπίζουν τις ψευδείς δηλώσεις» (Γ6ΜΔ) «Πρέπει να γίνει σοβαρός έλεγχος» (Γ5ΜΔ) «Το κράτος πρέπει να βάλει περιορισμό στο όριο των μαθητών που δέχονται τα ασφυκτικά γεμάτα σχολεία» (Γ4ΜΔ).

5.6 Συμπεριληπτικές σχολικές παρεμβάσεις μετασχηματισμού των γονεϊκών προτιμήσεων

Η εφαρμογή συμπεριληπτικών σχολικών παρεμβάσεων στο “Δημοφιλές” Σχολείο, δεν θεωρείται απαραίτητη και φαίνεται να μην υιοθετείται από τους εκπροσώπους του σχολείου. Σύμφωνα με τα λεγόμενά τους το σχολείο δεν προσφέρει κάτι περισσότερο στους μαθητές με ειδικές εκπαιδευτικές ανάγκες πέραν των όσων προβλέπονται από το νόμο (π.χ. ενισχυτική διδασκαλία). Επίσης, δεν υπάρχει κάποια ειδική μέριμνα για τους αλλοδαπούς μαθητές, αφού όπως ισχυρίζονται είναι λίγοι και έχουν ενσωματωθεί. «Δεν κάνουμε κάτι διαφορετικό από τα άλλα σχολεία» (Δ1Δ) «Έχουμε πολύ λίγους αλλοδαπούς που έχουν ενσωματωθεί οπότε δεν χρειάζεται» (Ε1Δ) «Υπάρχει τμήμα ενισχυτικής διδασκαλίας. Περισσεύουν ώρες στους εκπαιδευτικούς και με την ενισχυτική συμπληρώνουν το ωράριό τους» (Ε2Δ) «Δεν κάνει το σχολείο κάτι ιδιαίτερο για τους αλλοδαπούς γιατί είναι 3^η γενιάς και έχουν ενσωματωθεί» (Π1Δ) «Υπάρχει ενισχυτική και ίση αντιμετώπιση όλων των παιδιών» (Γ1Δ) «Δεν κάνουν κάτι ξεχωριστό για τους αλλοδαπούς γιατί δεν έχουν τόσο μεγάλη ποσότητα» (Γ2Δ) «Δεν κάνουν κάτι για τα παιδιά με ειδικές εκπαιδευτικές ανάγκες» (Γ3Δ).

Η εφαρμογή συμπεριληπτικών σχολικών παρεμβάσεων στο “Μη Δημοφιλές” Σχολείο είναι υπαρκτή, όπως μαρτυρούν όλα τα μέλη της σχολικής κοινότητας. Πιο συγκεκριμένα, εφαρμόζονται δράσεις παροχής ίσων ευκαιριών σε όλους τους μαθητές που στόχο έχουν την ανάδειξη του σχολείου και το μετασχηματισμό των γονεϊκών στερεοτύπων. «Υπάρχει ενισχυτική διδασκαλία και παράλληλη στήριξη. Παιδιά Ρομά

ηλικίας 9-16 ετών αγράμματα έχουν μάθει να διαβάζουν και να γράφουν. Διαφημίζουμε το σχολείο σε τοπικά κανάλια και συνεργαζόμαστε με το δήμο.» (Δ2ΜΔ)
«Συνάδελφοι στα κενά τους παίρνουν τα παιδιά για να τα βοηθήσουν και μέσα στην τάξη τους δίνουν πιο βατές ασκήσεις. Ρωτάμε τους αλλοδαπούς για τα έθιμα της περιοχής τους. Γίνονται σεμινάρια για εκπαιδευτικούς. Ο Σύλλογος Γονέων ενημερώνει τους γονείς για το σχολείο ώστε να επιστρέψουν τα παιδιά» (Ε3ΜΔ) «Υπάρχει επικοινωνία με τους γονείς και ο σχολικός σύμβουλος μας ενημερώνει για τις επιμορφώσεις» (Ε4ΜΔ) «Υπάρχει ενδιαφέρον για τα παιδιά με οικονομικές δυσκολίες. Είναι στις προθέσεις μας να κάνουμε μία συνάντηση με τους δασκάλους ώστε αν υπάρχουν ζητήματα μαθητών με δυσκολίες να τα λύσουμε. Άνοιξα μια σελίδα στο facebook για διαφήμιση του σχολείου» (Π2ΜΔ) «Το παιδί μου έχει προβλήματα μαθησιακών δυσκολιών. Η Διευθύντρια και οι εκπαιδευτικοί συναντούσαν για πρώτη φορά παιδί με σύνδρομο Asperger όμως το βοήθησαν άμεσα με βάση το ένστικτό τους και μετά κοίταξαν τι προβλέπει ο νόμος. Ο δάσκαλος γενικής εκπαίδευσης συνεργάζεται με αυτόν της παράλληλης και τη λογοθεραπεύτρια. Δεν είμαι στο Σύλλογο Γονέων αλλά ενημερώνομαι. Λέω παντού τη θετική μου άποψη για να διαφημίσω το σχολείο» (Γ6ΜΔ) «Οι εκπαιδευτικοί κάθονται σε ώρες κενού για να καλύψουν ελλείψεις παιδιών. Πέντε κινεζάκια μιλάνε άπτεστα ελληνικά και παρουσιάζουν ποιήματα σε γιορτές. Κάνουμε όσο το δυνατόν περισσότερα για να φανεί το σχολείο μας» (Γ5ΜΔ) «Γίνονται εκδηλώσεις για τους αλλοδαπούς και εμείς οι γονείς πηγαίνουμε τα παιδιά μας σε πάρτι αλλοδαπών μαθητών. Συμμετέχω στο Σύλλογο Γονέων, κάνουμε τακτικές συναντήσεις και διαφημίζουμε το σχολείο με τα μέσα κοινωνικής δικτύωσης» (Γ4ΜΔ).

5.7 Σύνοψη

Στο κεφάλαιο αυτό έγινε μία σκιαγράφηση του προφίλ των σχολείων που συμμετείχαν στην έρευνά μας και η παρουσίαση των δεδομένων μας δομημένη σε τέσσερις βασικούς θεματικούς άξονες 1) Τυπικές ή μη τυπικές γονεϊκές στρατηγικές επιλογής σχολείου 2) Συνέπειες γονεϊκών προτιμήσεων για τη σχολική κοινότητα 3) Τρόποι διαχείρισης του ζητήματος των εγγραφών/ μετεγγραφών από τα σχολεία και 4) Συμπεριληπτικές σχολικές παρεμβάσεις μετασχηματισμού των γονεϊκών προτιμήσεων. Στη συνέχεια, τα παραπάνω δεδομένα θα αναλυθούν με βάση τη βιβλιογραφική μας επισκόπηση και τα δεδομένα αντίστοιχων ερευνών και θα ερμηνευθούν με βάση το θεωρητικό μας πλαίσιο.

ΚΕΦ.6 ΣΥΖΗΤΗΣΗ ΔΕΔΟΜΕΝΩΝ

6.1 Εισαγωγή

Στο συγκεκριμένο κεφάλαιο θα πραγματοποιηθεί η συζήτηση των δεδομένων, τα οποία θα αναλυθούν και ερμηνευτούν με βάση τη βιβλιογραφική επισκόπηση και το θεωρητικό πλαίσιο, που παρουσιάστηκαν στα κεφάλαια 1,2,3. Η συζήτηση των δεδομένων είναι δομημένη με βάση τους τέσσερις θεματικούς άξονες παρουσίασης των δεδομένων. Με άλλα λόγια, τα ζητήματα που αναλύονται στην παρούσα ενότητα είναι οι τυπικές ή μη τυπικές γονεϊκές στρατηγικές επιλογής σχολείου, οι συνέπειες της εφαρμογής αυτών των στρατηγικών για τη σχολική κοινότητα, οι τρόποι διαχείρισης του ζητήματος των εγγραφών/ μετεγγραφών από τα σχολεία και η ύπαρξη συμπεριληπτικών σχολικών παρεμβάσεων ανατροπής του φαινομένου των μη τυπικών εγγραφών/μετεγγραφών.

6.2 Τυπικές ή μη τυπικές γονεϊκές στρατηγικές επιλογής σχολείου

6.2.1 Στρατηγικές και κοινωνικά χαρακτηριστικά γονέων

Όσον αφορά στη χρήση μη τυπικών στρατηγικών επιλογής σχολείου η πλειονότητα των γονέων του “Δημοφιλούς” Σχολείου (Γ2Δ, Γ3Δ, Π1Δ) και ένας από τους γονείς του “Μη Δημοφιλούς” Σχολείου (Π2ΜΔ) έχουν υιοθετήσει κάποιου είδους στρατηγική. Και αυτό γιατί όταν ερωτούνται σχετικά με το λόγο εγγραφής του παιδιού τους στο συγκεκριμένο σχολείο δεν αναφέρονται σε κάποια από τις προϋποθέσεις εγγραφών και μετεγγραφών που προβλέπονται από το ΠΔ 393/90, όπως για παράδειγμα, τη φοίτηση στη σχολική περιφέρεια όπου ανήκει η διεύθυνση κατοικίας ή την μετοίκηση σε περιοχή που ανήκει χωροταξικά σε άλλο σχολείο. Αντιθέτως, απαριθμούν διάφορα σχολικά χαρακτηριστικά δείχνοντας ότι διακατέχονται από τη νεοφιλελεύθερη κοινωνική αντίληψη, σύμφωνα με την οποία, οι γονείς, ως καταναλωτές, επιλέγουν προσεκτικά το σχολείο όπου θα φοιτήσει το παιδί τους ελέγχοντας τη ποιότητα των ποαρεχόμενων υπηρεσιών του (Mills, 2008). Το είδος της μη τυπικής στρατηγικής που έχουν υιοθετήσει οι προαναφερθέντες γονείς είναι η δήλωση ψευδούς διεύθυνσης κατοικίας που αποτελεί τη μία από τις τρεις επικρατέστερες γονεϊκές στρατηγικές επιλογής σχολείου στην ελληνική κοινωνία τις οποίες εντόπισαν οι Θεριανός & Φωτόπουλος (2014) μέσω της έρευνάς τους.

Οι γονείς, που σύμφωνα με τους Ball & Vincent (1998), επωφελούνται περισσότερο στο πεδίο της σχολικής επιλογής είναι οι μεσοαστοί γονείς που έχουν υψηλό επίπεδο εκπαίδευσης, άρα υψηλότερου επιπέδου πολιτιστικό, κοινωνικό και οικονομικό κεφάλαιο. Σε αυτήν την κατηγορία, ανήκουν και οι γονείς του δείγματός μας που έχουν επιλέξει με αθέμιτο τρόπο το σχολείο που θεωρούν κατάλληλο για τα παιδιά τους (Γ2Δ, Γ3Δ, Π1Δ, Π2ΜΔ), αφού είναι απόφοιτοι Τριτοβάθμιας Εκπαίδευσης που απασχολούνται ως ελεύθεροι επαγγελματίες ή δημόσιοι υπάλληλοι. Αντιθέτως, η πλειονότητα των γονέων του δείγματός μας που δεν έχουν επιλέξει σχολείο για τα παιδιά τους και έχουν ακολουθήσει ρητά το θεσμικό πλαίσιο έχουν χαμηλότερο επίπεδο εκπαίδευσης αφού είναι απόφοιτοι Δευτεροβάθμιας (Γ1Δ, Γ4ΜΔ, Γ5ΜΔ).

Το υψηλότερου επιπέδου πολιτιστικό κεφάλαιο που διαθέτουν οι γονείς με ανώτερη μόρφωση τους βοηθά να διαχειρίζονται καλύτερα τις πληροφορίες που λαμβάνουν για τα σχολεία, να θέτουν τις κατάλληλες ερωτήσεις και να κατανοούν πιο σύνθετα και πιο ολοκληρωμένα σύνολα στοιχείων λόγω των ανεπτυγμένων επικοινωνιακών και γνωστικών τους ικανοτήτων τις οποίες έχουν αποκτήσει μέσω των εκπαιδευτικών τους εμπειριών (Bourdieu, 1986, όπ. αναφ στους Rosey-Maddox, Kimelberg & Cucchiara, 2016). Αυτού του είδους τις δυνατότητες παρουσιάζουν και οι γονείς του δείγματός μας που έχουν υιοθετήσει μη τυπικές στρατηγικές επιλογής σχολείου και είναι απόφοιτοι Τριτοβάθμιας (Γ2Δ, Γ3Δ, Π1Δ, Π2ΜΔ), αφού εξετάζουν εξονυχιστικά τα σχολεία, εφαρμόζουν κριτήρια επιλογής, συγκρίνουν τις εναλλακτικές επιλογές και απορρίπτουν συγκεκριμένα σχολεία. Οι γονείς αυτοί, λαμβάνοντας υπόψη την κατηγοριοποίηση των Alegre & Benito (2012), θα χαρακτηρίζονταν ως “maximizing families” δηλαδή ντόπιοι γονείς πανεπιστημιακής εκπαίδευσης που το πολιτιστικό τους κεφάλαιο τους επιτρέπει να διαχειρίζονται σωστά τις πληροφορίες και να προβαίνουν στην καταλληλότερη γι’ αυτούς και τα παιδιά τους επιλογή σχολείου.

Οι γονείς που προέρχονται από υψηλότερα κοινωνικοοικονομικά στρώματα ενεργοποιούν, επίσης, το κοινωνικό τους κεφάλαιο, δηλαδή αξιοποιούν τις γνωριμίες τους για να επιλέξουν το καλύτερο σχολείο (Bourdieu, 1996). Αυτό ακριβώς έκανε και ένας από τους γονείς του δείγματός μας (Γ3Δ) ο οποίος βασισμένος στα θετικά σχόλια φίλων για ένα συγκεκριμένο σχολείο το επέλεξε για το παιδί του. Αυτός ο γονέας για τους Green & Vryonides (2005) θεωρείται οπαδός της παραδοσιακής αντίληψης αφού φαίνεται πως πιστεύει ότι η χρήση των κοινωνικών επαφών είναι ένας λογικός μηχανισμός επιλογής. Επίσης, το είδος των πληροφοριών που έλαβε ο συγκεκριμένος γονέας χαρακτηρίζεται από τους Ball & Vincent (1998, όπ. αναφ στους Rosey-Maddox, Kimelberg & Cucchiara, 2016) ως “hot knowledge” αφού πρόκειται για ανεπίσημες διαπροσωπικές πληροφορίες που κυκλοφορούν στα σχολικά δίκτυα.

6.2.2 Κριτήρια επιλογής σχολείου και λόγοι απόρριψης ορισμένων σχολείων

Η πλειονότητα των κριτηρίων επιλογής που χρησιμοποιούν οι γονείς του δείγματός μας, οι οποίοι έχουν επιλέξει το “Δημοφιλές” Σχολείο (Γ2Δ, Γ3Δ, Π1Δ), αποτελούν συστατικά στοιχεία του “habitus”, του εσωτερικευμένου πολιτιστικού κεφαλαίου που περιλαμβάνει γνώσεις, συνήθειες, συμπεριφορές, αξίες, ιδεολογίες, προτιμήσεις, ενδυμασία κ.α. (Bullen & Kenway, 2005). Ένα από αυτά τα κριτήρια επιλογής σχολείου για τους προαναφερθέντες γονείς είναι η κοινωνική τάξη προέλευσης των μαθητών η οποία, σύμφωνα με τον Bourdieu (1979), συνδέεται με τη θέση που κατέχουν τα άτομα/ομάδες στην κοινωνία και καθορίζει το σύστημα των διαθέσεων (habitus) που θα αποκτήσουν. Πιο συγκεκριμένα, οι γονείς αυτοί έχουν επιλέξει το “Δημοφιλές” Σχολείο διότι εκεί συχνάζει η “ελίτ”, δηλαδή παιδιά από ανώτερα κοινωνικοοικονομικά στρώματα, τα οποία διαθέτουν ένα υψηλότερου επιπέδου εσωτερικευμένο πολιτιστικό κεφάλαιο.

Ένα άλλο κριτήριο επιλογής που αξιοποίησαν οι γονείς του “Δημοφιλούς” Σχολείου κατά την επιλογή τους είναι η καλή συμπεριφορά των μαθητών του συγκεκριμένου σχολείου. Η συμπεριφορά είναι και αυτή ένα από τα βασικά συστατικά του “habitus”, η οποία εντυπώνεται μέσω μιας κοινωνικοποιητικής μαθησιακής διαδικασίας που ξεκινά από μικρή ηλικία και περιλαμβάνει τις καθημερινές επαφές με την οικογένεια, τους συνομήλικους και το σχολείο (Bourdieu, 1979). Επομένως, αντιλαμβανόμαστε ότι στην ουσία η “καλή συμπεριφορά” για τους γονείς αυτούς υποδηλώνει τη διαμόρφωση

υψηλότερου επιπέδου κοινωνικών επαφών για τα παιδιά τους μέσω των οποίων τα τελευταία θα αποκτήσουν ένα αναβαθμισμένο πολιτιστικό κεφάλαιο.

Ένα επιπρόσθετο κριτήριο επιλογής για τους γονείς που επέλεξαν το “Δημοφιλές” Σχολείο, το οποίο επιβεβαιώνεται και από τον εκπαιδευτικό (Ε2Δ), είναι το ακαδημαϊκό επίπεδο των μαθητών του συγκεκριμένου σχολείου που συνδέεται με το ανώτερο μορφωτικό επίπεδο των οικογενειών τους. Λαμβάνοντας υπόψη τον ορισμό του “habitus”, η μόρφωση ή οι γνώσεις αποτελούν ένα από τα βασικά συστατικά του. Επομένως, οι γονείς αυτοί θεωρούν ότι η ανώτερου επιπέδου μόρφωση των οικογενειών των μαθητών του συγκεκριμένου σχολείου συνδέεται με ένα ανεπτυγμένο πολιτιστικό κεφάλαιο (“habitus”) το οποίο κληροδοτείται στα παιδιά αυτών των οικογενειών, τα οποία ως κάτοχοι αυτού του κεφαλαίου παρουσιάζουν υψηλότερες ακαδημαϊκές επιδόσεις. Ως εκ τούτου, θεωρούν ότι και τα δικά τους παιδιά μέσω των σχολικών συναναστροφών θα καταφέρουν να αποκτήσουν το συγκεκριμένο κεφάλαιο (“habitus”) το οποίο θα βελτιώσει αντίστοιχα τα ακαδημαϊκά τους αποτελέσματα.

Η απουσία αλλοδαπών μαθητών αποτελεί και αυτή ένα από τα κριτήρια επιλογής που εφάρμοσαν οι γονείς οι οποίοι επέλεξαν το “Δημοφιλές” Σχολείο. Η χρήση της εθνοτικής σύστασης του μαθητικού πληθυσμού ως κριτηρίου επιλογής σχολείου οφείλεται, σύμφωνα με τον Hage (2000), στο γεγονός ότι οι αλλοδαποί μαθητές δεν διαθέτουν το κυρίαρχο πολιτιστικό, εθνικό κεφάλαιο (habitus) το οποίο επιτρέπει στους κατόχους του να εξουσιάζουν το χώρο του έθνους. Επομένως, για αυτούς τους γονείς η συναναστροφή των παιδιών τους μόνο με ντόπιους μαθητές θα οδηγήσει στη κατάκτηση ή διατήρηση αυτού του κεφαλαίου.

Τα παραπάνω κριτήρια επιλογής σχολείου που αξιοποίησαν οι γονείς (Γ2Δ, Γ3Δ, Π1Δ) φανερώνουν ότι η εκπαίδευση γι’ αυτούς αποτελεί επένδυση μέσα από την οποία τα παιδιά αποκτούν το κατάλληλο πολιτιστικό κεφάλαιο (habitus) (Bourdieu, 1986, όπ. αναφ στους Rosey-Maddox, Kimelberg & Cucchiara, 2016). Όπως φαίνεται και στο κεφάλαιο της βιβλιογραφικής επισκόπησης, στο διεθνή χώρο έχουν γίνει αρκετές έρευνες, οι οποίες έχουν καταλήξει σε παρόμοια γονεϊκά κριτήρια επιλογής σχολείου. Για παράδειγμα, η έρευνα του Reinoso (2008), με αντικείμενο μελέτης τα κριτήρια επιλογής σχολείου που χρησιμοποιούν οι μεσοαστοί γονείς στη Γρανάδα, κατέδειξε ότι οι γονείς αυτοί διαλέγουν σχολεία όπου φοιτούν μαθητές από υψηλά κοινωνικοοικονομικά στρώματα διότι οι κοινωνικές συναναστροφές των παιδιών τους θα επηρεάσουν τη συγκρότηση του “habitus” τους. Επίσης, η ίδια έρευνα ανέδειξε ένα επιπλέον γονεϊκό κριτήριο επιλογής σχολείου που είναι οι ακαδημαϊκές επιδόσεις ενός σχολείου. Μία άλλη έρευνα, αυτή των Yoon & Gulson (2010), με αντικείμενο μελέτης τα κριτήρια επιλογής σχολείου που χρησιμοποιούν οι λευκοί μεσοαστοί γονείς στο Vancouver του Καναδά, κατέδειξε ότι οι γονείς αυτοί αποφεύγουν να στέλνουν τα παιδιά τους σε σχολεία με μεγάλο πληθυσμό αλλοδαπών μαθητών διότι δε θα αναπαράγεται η κυρίαρχη πολιτιστική ταυτότητα.

Αυτό που πρέπει να επισημανθεί είναι ότι υπάρχει ένας γονέας (Γ6ΜΔ) που ενώ είναι απόφοιτος Τριτοβάθμιας εκπαίδευσης και δημόσιος υπάλληλος (γυναίκα μεσοαστή με υψηλό επίπεδο εκπαίδευσης) δεν έχει επιλέξει κάποιο σχολείο αλλά έχει προτιμήσει να παραμείνει το παιδί της στο σχολείο της γειτονιάς (“Μη Δημοφιλές”) καθώς δηλώνει ότι δεν έχει πρόβλημα με τους αλλοδαπούς μαθητές του συγκεκριμένου σχολείου. Η συγκεκριμένη μητέρα θα μπορούσαμε να πούμε ότι ανήκει, σύμφωνα με τον Bourdieu (1986, όπ. αναφ στους Rosey-Maddox, Kimelberg & Cucchiara, 2016), στις νέες καταναλωτικές τάξεις (“new consumption classes”) που περιλαμβάνουν μεσοαστούς γονείς οι οποίοι επιλέγουν κοινωνικά και εθνοτικά μικτά σχολεία ώστε να αποφύγουν την κοινωνική κατηγοριοποίηση και να διατηρήσουν την οντολογική τους ελευθερία. Σε παρόμοια αποτελέσματα κατέληξε η έρευνα της Van Zanten (2004, όπ.

αναφ στους Van Zanten & Kosunen, 2013) η οποία κατέδειξε ότι οι επαγγελματίες του δημόσιου τομέα είχαν μια πιο κοσμοπολίτικη θεώρηση της σύγχρονης κοινωνίας και δε δίσταζαν να επιλέξουν σχολεία μεικτής κοινωνικής και εθνοτικής σύστασης για τα παιδιά τους. Το παραπάνω εύρημά μας επιβεβαιώνεται και από την έρευνα της Reay (2008) η οποία αποκαλύπτει ότι οι λευκοί μεσοαστοί γονείς που επιλέγουν κοινωνικά και εθνοτικά μικτά σχολεία επιδιώκουν τα παιδιά τους να αποκτήσουν ένα πολυπολιτισμικό κεφάλαιο το οποίο θα τα βοηθήσει να κατακτήσουν υψηλές κοινωνικές θέσεις στη σημερινή πολυπολιτισμική κοινωνία.

Οι γονείς του δείγματός μας που έχουν επιλέξει με αθέμιτο τρόπο σχολείο για τα παιδιά τους (Γ2Δ, Γ3Δ, Π1Δ, Π2ΜΔ) έχουν υιοθετήσει και κάποια επιπρόσθετα κριτήρια επιλογής σχολείου που δεν συνδέονται με το “habitus” όπως είναι η εγγύτητα στο χώρο εργασίας, το ικανό εκπαιδευτικό προσωπικό, η οργάνωση δράσεων-εκδηλώσεων και η ασφαλής και επαρκής κτιριακή υποδομή. Αυτού του είδους οι γονεϊκές λογικές μικροεπιλογές που δεν επηρεάζονται άμεσα από κοινωνικούς πολιτιστικούς και οικονομικούς παράγοντες αλλά αφορούν στην καθημερινή αλληλεπίδραση μαθητή-ιδρύματος αποδίδονται, όπως έχει ήδη αναφερθεί, από τον Bourdieu (1990) με τον όρο “rational action” ή “ορθολογική δράση”. Παρόμοια ορθολογικά γονεϊκά κριτήρια επιλογής σχολείου αναδείχθηκαν και στην έρευνα του Ball (1997) τα οποία είναι η κατάρτιση των δασκάλων, οι μέθοδοι διδασκαλίας, οι εξωσχολικές δραστηριότητες και η ποιότητα των εγκαταστάσεων.

Οι γονείς του δείγματός μας που έχουν επιλέξει μέσω μη τυπικής στρατηγικής σχολείο για τα παιδιά τους (Γ2Δ, Γ3Δ, Π1Δ, Π2ΜΔ) έχουν απορρίψει κάποια άλλα σχολεία πριν την τελική τους επιλογή. Για τους γονείς (Γ2Δ, Γ3Δ, Π1Δ) που έχουν επιλέξει το “Δημοφιλές” Σχολείο ο κυριότερος λόγος απόρριψης κάποιων άλλων σχολείων ήταν η παρουσία αλλοδαπών και η ύπαρξη μαθητών από χαμηλότερα κοινωνικά στρώματα. Αυτό το εύρημα είναι σύμφωνο με τη βασική πηγή διαμόρφωσης κριτηρίων επιλογής σχολείου από αυτούς τους γονείς, που είναι το “habitus” που τους χαρακτηρίζει. Κατά συνέπεια, δε θα μπορούσαν να στείλουν τα παιδιά τους σε ένα σχολείο όπου φοιτούν πολλοί αλλοδαποί οι οποίοι δεν κατέχουν το κυρίαρχο εθνικό πολιτιστικό κεφάλαιο αλλά ούτε και σε ένα σχολείο όπου φοιτούν ντόπιοι μαθητές με κατώτερου επιπέδου πολιτιστικό κεφάλαιο, συνάρτηση της κοινωνικής τους τάξης. Η ανομοιογένεια του μαθητικού πληθυσμού αναδείχθηκε ως λόγος απόρριψης κάποιων σχολείων από τους γονείς και στην έρευνα που διεξήγαγαν οι Θεριανός & Φωτόπουλος (2014). Για τους γονείς (Γ2Δ, Γ3Δ, Π1Δ) ένας άλλος λόγος απόρριψης ενός σχολείου είναι η απόσταση από το χώρο εργασίας ενώ για τον γονέα (Π2ΜΔ) που έχει επιλέξει το “Μη Δημοφιλές” Σχολείο ο λόγος απόρριψης κάποιων άλλων σχολείων ήταν η παλαιότητα και οι ανεπαρκείς εγκαταστάσεις.

6.3 Συνέπειες γονεϊκών προτιμήσεων για τη σχολική κοινότητα

Η υπέρβαση των χωροταξικών καθορισμών που θέτει ο νόμος για τις εγγραφές των μαθητών στην Ελλάδα από τους γονείς μέσω της υιοθέτησης μη τυπικών στρατηγικών μπορεί να επιφέρει δυσάρεστες συνέπειες τόσο για τα σχολεία αυξημένης ζήτησης όσο και για τα σχολεία μειωμένης ζήτησης. Παρόλ’ αυτά, στο διεθνή χώρο αλλά και σε εθνικό επίπεδο δεν έχουν διεξαχθεί έρευνες με αντικείμενο μελέτης τις συνέπειες των γονεϊκών προτιμήσεων για τη σχολική κοινότητα.

Στη δική μας έρευνα, η πλειονότητα των εκπροσώπων του “Δημοφιλούς” Σχολείου (Γ1Δ, Γ3Δ, Π1Δ, Δ1Δ, Ε1Δ) θεωρούν ότι οι αυξημένες εγγραφές/μετεγγραφές προς το σχολείο τους δεν έχουν επιφέρει σοβαρές συνέπειες για τους μαθητές, λόγω του

υψηλού ακαδημαϊκού επιπέδου των μαθητών και των ικανών εκπαιδευτικών. Ωστόσο, δύο από τους εκπροσώπους του σχολείου (Γ2Δ, Ε2Δ) αναγνωρίζουν κάποιες αρνητικές συνέπειες που οφείλονται στον μαθητικό συνωστισμό. Η μία από αυτές αφορά στη μάθηση και ειδικότερα στην μείωση του χρόνου που αφιερώνεται από τον εκπαιδευτικό σε κάθε μαθητή. Η δεύτερη αρνητική συνέπεια είναι η ελλιπής κοινωνικοποίηση των μαθητών που φοιτούν στο “Δημοφιλές” έχοντας εγκαταλείψει το σχολείο της γειτονιάς τους. Με άλλα λόγια, η δεύτερη συνέπεια εστιάζει στην αδυναμία των μαθητών αυτών να αποκτήσουν ένα πολυπολιτισμικό κεφάλαιο λόγω του ότι δεν έρχονται σε επαφή με διαφορετικά είδη μαθητικού πληθυσμού (π.χ. με αλλοδαπούς ή μαθητές από χαμηλότερα κοινωνικοοικονομικά στρώματα).

Όσον αφορά στο “Μη Δημοφιλές” Σχολείο η πλειονότητα των εκπροσώπων του (Γ4ΜΔ, Γ5ΜΔ, Ε3ΜΔ, Ε4ΜΔ, Δ2ΜΔ) εντοπίζουν τρεις βασικές αρνητικές συνέπειες της συνεχούς μαθητικής διαρροής. Η πρώτη συνέπεια είναι η ελλιπής κοινωνικοποίηση των μαθητών που φοιτούν στο συγκεκριμένο σχολείο, γιατί δεν έρχονται σε επαφή με μαθητές που προέρχονται απ’ όλες τις κοινωνικές τάξεις και με τα διαφορετικά είδη πολιτιστικού κεφαλαίου (“habitus”) αλλά και γιατί χάνουν τους φίλους τους, οι οποίοι εγκαταλείπουν το συγκεκριμένο σχολείο. Η δεύτερη αρνητική συνέπεια που επισημαίνουν οι παραπάνω σχολικοί εκπρόσωποι είναι η στασιμότητα της επίδοσης των μαθητών του σχολείου διότι στα ολιγομελή τμήματα δεν καλλιεργείται σε μεγάλο βαθμό η ευγενής άμιλλα μεταξύ των μαθητών και, ως εκ τούτου, δεν υπάρχει άνοδος του επιπέδου επίδοσης. Η τρίτη αρνητική μακροπρόθεσμη συνέπεια είναι το κλείσιμο του σχολείου, καθώς οι μαθητές έχοντας δεθεί συναισθηματικά με τους φίλους τους που έχουν εγκαταλείψει το σχολείο ενδέχεται να τους μιμηθούν. Βέβαια, δύο από τους εκπροσώπους του σχολείου (Γ6ΜΔ, Π2ΜΔ) αναγνωρίζουν μία θετική συνέπεια των ολιγομελών τμημάτων που είναι η αφιέρωση περισσότερου σχολικού χρόνου σε κάθε παιδί.

6.4 Τρόποι διαχείρισης του ζητήματος των εγγράφων/μετεγγραφών

6.4.1 “Δημοφιλές” Σχολείο

Όπως είδαμε κατά την παρουσίαση των δεδομένων μας, η πλειονότητα των γονέων του “Δημοφιλούς” Σχολείου έχουν εγγράψει τα παιδιά τους στο συγκεκριμένο σχολείο δηλώνοντας ψευδή διεύθυνση κατοικίας. Η Πρόεδρος του Συλλόγου Γονέων επιβεβαιώνει αυτές τις αθέμιτες πρακτικές των γονέων και οι εκπαιδευτικοί κατονομάζουν τους πραγματικούς λόγους των μετεγγραφών. Ενώ όλοι σχεδόν οι εκπρόσωποι του “Δημοφιλούς” Σχολείου γνωρίζουν το φαινόμενο των μη τυπικών εγγράφων/μετεγγραφών δεν έχουν προβεί σε παρεμβατικές ενέργειες αλλαγής της κατάστασης, αφού παραδέχονται ότι εφόσον κάποιος γονέας καταφέρει να εξασφαλίσει τα απαραίτητα έγγραφα μπορεί να γίνει δεκτός.

Όσον αφορά τη τροποποίηση του θεσμικού πλαισίου εγγράφων/μετεγγραφών οι αλλαγές που προτείνουν οι γονείς δείχνουν την επιθυμία τους για μελλοντική νομιμοποίηση των μη τυπικών επιλογών τους και βασίζονται στα κριτήρια επιλογής σχολείου που υιοθετούν. Για παράδειγμα, ο γονέας (Π1Δ) προτείνει τη δυνατότητα μετεγγραφής με βάση το χώρο εργασίας των γονέων αφού προφανώς βασικό κριτήριο επιλογής σχολείου γι’ αυτόν αποτελεί η εγγύτητα στο χώρο εργασίας. Από την άλλη πλευρά, ο γονέας (Γ2Δ) προτείνει τη νομιμοποίηση της ελεύθερης επιλογής εντός της γεωγραφικής ζώνης, γιατί πιστεύει ότι έτσι τα σχολεία της γειτονιάς θα λειτουργήσουν ανταγωνιστικά προσπαθώντας να προσελκύσουν περισσότερους γονείς με αποτέλεσμα

να βελτιωθεί η ποιότητα των παρεχόμενων υπηρεσιών τους. Επομένως, αντιλαμβανόμαστε ότι ο γονέας αυτός ενστερνίζεται τη νεοφιλελεύθερη κοινωνική αντίληψη, σύμφωνα με την οποία τα σχολεία, ως επιχειρήσεις, αγωνίζονται συνεχώς να ικανοποιήσουν τους υποψήφιους πελάτες (Mills, 2008). Οι εκπαιδευτικοί του σχολείου (Ε1Δ, Ε2Δ) υποστηρίζουν την τήρηση των ορίων και μία πιθανή επανεξέταση χωρίς όμως να έχουν προβεί σε τέτοιου είδους αίτημα. Η Διευθύντρια (Δ1Δ) υποστηρίζει και αυτή την τήρηση των ορίων, αφού ανησυχεί για την πιθανή αξιολόγηση των σχολείων σε ένα σύστημα ελεύθερης επιλογής.

6.4.2 “Μη Δημοφιλές” Σχολείο

Το “Μη Δημοφιλές” Σχολείο, όπως μαρτυρούν όλοι οι εκπρόσωποί του, έχει προσπαθήσει να αντιμετωπίσει το φαινόμενο των μη τυπικών εγγραφών/μετεγγραφών, που έχει ως συνέπεια την αυξανόμενη μαθητική του διαρροή, μέσω συμβουλίων, ενστάσεων και ενημέρωση της Διεύθυνσης Πρωτοβάθμιας Εκπαίδευσης. Επίσης, έχει γίνει προσπάθεια προσέγγισης της Διευθύντριας του “Δημοφιλούς” Σχολείου σύμφωνα με τους ισχυρισμούς του Προέδρου του Συλλόγου Γονέων του “Μη Δημοφιλούς” Σχολείου (Π2ΜΔ). Όμως, όλες αυτές οι προσπάθειες δεν έφεραν κάποιο θετικό αποτέλεσμα.

Όσον αφορά στη τροποποίηση του θεσμικού πλαισίου όλοι οι εκπρόσωποι του “Μη Δημοφιλούς” Σχολείου είναι αρνητικοί απέναντι στην ελεύθερη επιλογή σχολείου και προτείνουν κάποιες αλλαγές στο ήδη υπάρχον θεσμικό πλαίσιο. Αυτές οι αλλαγές είναι ο αυστηρότερος έλεγχος της διεύθυνσης κατοικίας των γονέων, η αφαίρεση της διαχείρισης των μετεγγραφών από τις αρμοδιότητες των Διευθυντών και η μείωση του αριθμού των μαθητών που μπορούν να δεχτούν τα δημοφιλή σχολεία, ένα μέτρο που έλαβαν και οι δημοτικές αρχές στη Δανία ώστε να αποφευχθεί η γκετοποίηση ορισμένων σχολείων σύμφωνα με την έρευνα των Wiborg & Larsen (2017).

6.5 Συμπεριληπτικές σχολικές παρεμβάσεις μετασχηματισμού των γονεϊκών προτιμήσεων

6.5.1 “Δημοφιλές” Σχολείο

Στο “Δημοφιλές” Σχολείο, σύμφωνα με τις απαντήσεις όλων των εκπροσώπων του, δεν υπάρχει ειδική μέριμνα για τους μειονεκτούντες μαθητές και πιο συγκεκριμένα για τους αλλοδαπούς μαθητές. Η απουσία παροχής ειδικής υποστήριξης στους αλλοδαπούς μαθητές αποδίδεται από τους ερωτώμενους στο γεγονός ότι είναι λίγοι και έχουν ενσωματωθεί. Διαπιστώνουμε, επομένως, ότι η ενσωμάτωση, δηλαδή η εξομοίωση με την ολότητα, και η υιοθέτηση της κυρίαρχης εθνικής κουλτούρας θεωρείται από τους εκπροσώπους του συγκεκριμένου σχολείου ως μία θετική έκβαση για τους αλλοδαπούς μαθητές και την πρόοδό τους στο ελληνικό εκπαιδευτικό σύστημα. Η αντίληψή τους αυτή επιβεβαιώνεται από αναφορές που γίνονται στην ιστοσελίδα του σχολείου σχετικά με την οργάνωση δράσεων ,όπως συμμετοχή σε μουσικοχορευτικές και θεατρικές παραστάσεις, φεστιβάλ παιδικού τραγουδιού, ραδιοφωνικές εκπομπές και καλλιτεχνικές και αθλητικές δραστηριότητες, που στοχεύουν στην καλλιέργεια του κυρίαρχου πολιτιστικού προτύπου. Η εκπαιδευτική πραγματικότητα που περιγράφεται από τους ερωτώμενους του “Δημοφιλούς” Σχολείου θα μπορούσε να χαρακτηριστεί ως

πολυπολιτισμική διότι αλλοδαποί και ντόπιοι μαθητές συνυπάρχουν σε ένα κοινό εκπαιδευτικό χώρο. Δεν θα μπορούσε όμως να χαρακτηριστεί ως “διαπολιτισμική” διότι, σύμφωνα με τους Molina & Casado (2014), για να αποδοθεί αυτός ο χαρακτηρισμός πρέπει να υπάρχει αλληλεπίδραση μεταξύ των διαφορετικών πολιτισμών που φέρουν οι μαθητές. Η απουσία αλληλεπίδρασης μεταξύ των διαφορετικών πολιτισμών στο συγκεκριμένο σχολείο δεν συνάδει με την ιδεολογία της συμπεριληπτικής εκπαίδευσης, η οποία σύμφωνα με τους Ζώνιου-Σιδέρη (1998), αναδεικνύει τις προσωπικές, εναλλακτικές εμπειρίες των ατόμων. Αντιλαμβανόμαστε, επομένως, πως οι εκπρόσωποι του “Δημοφιλούς” Σχολείου δε φαίνεται να θεωρούν πως η εφαρμογή της συμπεριληπτικής εκπαίδευσης είναι λειτουργική και απαραίτητη για το σχολείο τους και πιο συγκεκριμένα για τους μαθητές τους.

6.5.2 “Μη Δημοφιλές” Σχολείο

Στο “Μη Δημοφιλές” Σχολείο, όπως μαρτυρούν όλοι οι εκπρόσωποί του, εφαρμόζεται μία ποικιλία πρακτικών που στόχο έχουν την ισότιμη αντιμετώπιση όλων των μαθητών συμπεριλαμβανομένων των μειονεκτούντων μαθητών και την ανατροπή των γονεϊκών προτιμήσεων. Μία από αυτές τις πρακτικές αφορά στη δράση των εκπαιδευτικών, οι οποίοι ζητούν από τους αλλοδαπούς μαθητές να περιγράψουν ήθη, έθιμα, παραδόσεις του πολιτισμού τους κατά τη διάρκεια του μαθήματος και να τα παρουσιάσουν σε εκδηλώσεις που διεξάγονται στο σχολείο. Οι δράσεις αυτές χαρακτηρίζονται από τους Ασκούνη, Μάγος, Χρηστίδου-Λιοναράκη (2001) ως “διαπολιτισμικές” διότι στοχεύουν στην ανάδειξη του πολιτιστικού υποβάθρου των αλλοδαπών μαθητών και εφαρμόστηκαν από τους Διευθυντές Ελληνοκυπριακών δημοτικών σχολείων σύμφωνα με την έρευνα της Hajisoteriou (2012).

Σύμφωνα με τον Dyson (1997) οι εκπαιδευτικοί οφείλουν να βοηθήσουν τους περιθωριοποιημένους μαθητές, όπως είναι και οι αλλοδαποί μαθητές, να αποκτήσουν την κυρίαρχη πολιτιστική κουλτούρα ώστε να ενταχθούν ομαλά στη σύγχρονη κοινωνία δίνοντάς τους ευκαιρίες μετασχηματισμού των εμπειριών τους. Τέτοιου είδους ευκαιρίες φαίνεται να παρέχονται στο “Μη Δημοφιλές” Σχολείο, αφού σύμφωνα με την ιστοσελίδα του, οργανώνονται δραστηριότητες όπως παρακολούθηση θεατρικών παραστάσεων, συμμετοχή σε αθλητικούς αγώνες, εκπαιδευτικές επισκέψεις και καλλιτεχνικές δραστηριότητες χορού και ζωγραφικής. Παρόμοιες δραστηριότητες κοινωνικοποιητικών εμπειριών υιοθέτησαν και οι Διευθυντές σχολικών μονάδων σε τρεις περιοχές της Αγγλίας σύμφωνα με τους Muijs, Ainscow, Dyson, Raffo, Goldrick, Kerr, Lennie & Miles (2010). Τα ερευνητικά υποκείμενα υποστηρίζουν ότι η απόκτηση της κυρίαρχης πολιτιστικής κουλτούρας προωθείται από το “Μη Δημοφιλές” Σχολείο και μέσω της συμμετοχής των αλλοδαπών μαθητών σε εθνικές εορτές, κατά τις οποίες απαγγέλουν ποιήματα. Αυτού του είδους οι παρεμβάσεις χαρακτηρίζονται από τον Ζαχαρενάκη (1992) ως “συμπεριληπτικού τύπου” καθώς ενισχύουν τη γλωσσική ικανότητα των παιδιών από αλλόφωνο περιβάλλον.

Από τα παραπάνω στοιχεία, συμπεραίνουμε ότι στο “Μη Δημοφιλές” Σχολείο οι εκπαιδευτικοί διδάσκουν στα παιδιά τις δεξιότητες που απαιτούνται στην κυρίαρχη κοινωνία ανταποκρινόμενοι παράλληλα στην πολιτισμική τους διαφορετικότητα. Επομένως, φαίνεται πως οι εκπαιδευτικοί του “Μη Δημοφιλούς” Σχολείου, σύμφωνα με τους Bourdieu & Wacquant (1992), προσπαθούν να μετασχηματίσουν τους κανόνες του πεδίου αλλάζοντας τη συναλλαγματική ισοτιμία μεταξύ των διαφορετικών ειδών πολιτισμικού κεφαλαίου με την προώθηση της “διαπολιτισμικότητας” που περιλαμβάνει την ανάπτυξη αλληλεπίδρασης μεταξύ των διαφορετικών πολιτισμών

(Bolaffi et al, 2003). Ως εκ τούτου, οι αλλοδαποί μαθητές του συγκεκριμένου σχολείου αποκτούν εμπειρίες, οι οποίες διατηρούν το παρελθόν τους (προϋπάρχουσα πολιτιστική ταυτότητα) και ταυτόχρονα ανοίγουν νέες μελλοντικές δυνατότητες. Αυτό σημαίνει πως οι μαθητές αυτοί απολαμβάνουν ένα από τα τρία βασικά δικαιώματα του Bernstein (1996), το δικαίωμα στην ατομική προαγωγή.

Μία επιπρόσθετη πρακτική του “Μη Δημοφιλούς” Σχολείου είναι, σύμφωνα με τα λεγόμενα των εκπροσώπων του, η καλλιέργεια συμπεριληπτικών σχολικών παρεμβάσεων στους μαθητές όπως η ανοχή, ο σεβασμός στη διαφορετικότητα και η αλληλεγγύη. Αυτού του είδους οι αρχές καλλιεργούνται μέσω δράσεων ή σχεδίων εργασίας, δηλαδή δραστηριοτήτων μέσω των οποίων ευνοείται το άνοιγμα του σχολείου στην κοινωνία διαμέσου της επαφής με κοινωνικούς φορείς (Ανδρούτσου, Ασκούνη, Μάγος & Χρηστίδου-Λιοναράκη, 2001). Σχετικές δράσεις του συγκεκριμένου σχολείου, όπως αναφέρθηκε στο προηγούμενο κεφάλαιο, είναι τα μπαζάρ, τα έσοδα των οποίων προσφέρονται σε ορφανοτροφεία, η προσφορά τροφίμων για τη στήριξη των Γιατρών του Κόσμου και η οργάνωση εκδηλώσεων ανάλυσης του κοινωνικού έργου της Εκκλησίας.

Όσον αφορά στη διδασκαλία, οι ερωτώμενοι μας ανέφεραν ότι οι εκπαιδευτικοί προσαρμόζουν το μάθημα στις ανάγκες του κάθε μαθητή παρέχοντας εξειδικευμένες ασκήσεις. Έτσι, δεν διαχωρίζουν τους μειονεκτούντες μαθητές από το γενικό μαθητικό πληθυσμό, κάτι που αποτελεί και βασικό συστατικό της συμπερίληψης κατά τον Slee (1995). Ακόμη, οι εκπαιδευτικοί εθελοντικά και σε ώρες κενού παρέχουν επιπλέον διδακτική στήριξη σε μαθητές που το έχουν ανάγκη. Η παροχή αυτού του είδους διδακτικής στήριξης αλλά και η παροχή εξειδικευμένων ασκήσεων στις τάξεις γενικής εκπαίδευσης δείχνουν ότι οι εκπαιδευτικοί του “Μη Δημοφιλούς” Σχολείου σέβονται την ατομικότητα, την ανεξαρτησία και τις προσωπικές ανάγκες των μειονεκτούντων μαθητών. Έτσι, οι μαθητές αυτοί φαίνεται να απολαμβάνουν το δικαίωμα της συμπερίληψης, που σύμφωνα με τον Bernstein (1996), δεν συνδέεται αναγκαστικά με την απορρόφηση αλλά και την αυτονομία του ατόμου.

Όσον αφορά στη στήριξη των παιδιών που αντιμετωπίζουν οικονομικές δυσκολίες, τόσο η Διευθύντρια όσο και όλοι οι ερωτηθέντες αναφέρθηκαν στο δωρεάν πρόγραμμα σίτισης, το οποίο καλύπτει όλα τα παιδιά ανεξάρτητα από την οικονομική τους κατάσταση. Η προσπάθεια κάλυψης των βιοποριστικών αναγκών των μειονεκτούντων μαθητών είναι πρακτική που ακολουθείται σε διάφορες χώρες με διάφορα κρατικά προγράμματα ή με χρήματα από άλλες πηγές (βλ. για παράδειγμα, McHenry-Sorber & Provinzano, 2016).

Η καλή συνεργασία του σχολείου με τους γονείς επιβεβαιώνεται από τους γονείς, τους εκπαιδευτικούς και το Πρόεδρο του Συλλόγου Γονέων. Πιο συγκεκριμένα, πραγματοποιούνται συναντήσεις του Συλλόγου Γονέων και του Συλλόγου Διδασκόντων ώστε να συζητηθούν οι ιδιαίτερες ανάγκες κάποιων μαθητών. Επιπλέον, πραγματοποιούνται, κατά τα λεγόμενά τους, συναντήσεις του Συλλόγου Γονέων όπου οι γονείς ενημερώνονται για το έργο του σχολείου, και τις επιμορφώσεις που μπορούν να παρακολουθήσουν. Επίσης, οργανώνουν τον τρόπο διαφήμισης του σχολείου μέσω των κοινωνικών δικτύων. Τέτοιου είδους συμπεριληπτικές πρακτικές ανάπτυξης συνεργασίας με τους γονείς εφαρμόστηκαν σε τοπικά σχολεία των Η.Π.Α. όπου η δημιουργία ομάδων γονέων με τακτές συναντήσεις και λήψη μέτρων διαφήμισης του σχολείου συντέλεσε στη βελτίωση της ποιότητας των τοπικών σχολείων και την ανατροπή των γονεϊκών προτιμήσεων (Rosey-Maddox, Kimelberg & Cucchiara, 2016).

6.6 Σύνοψη

Στο κεφάλαιο αυτό έγινε η συζήτηση των δεδομένων μας με βάση τη βιβλιογραφική μας επισκόπηση και το θεωρητικό πλαίσιο. Στην παραπάνω συζήτηση τα κυριότερα ζητήματα που αναδείχθηκαν ήταν οι στρατηγικές και τα κριτήρια επιλογής σχολείου που αξιοποίησαν οι γονείς του δείγματός μας, οι συνέπειες των γονεϊκών προτιμήσεων για τα εμπλεκόμενα μέλη των εξεταζόμενων σχολείων, οι τρόποι διαχείρισης του ζητήματος των εγγραφών/μετεγγραφών καθώς η εφαρμογή τυχόν συμπεριληπτικών παρεμβάσεων από τους εκπροσώπους των δύο σχολείων με απώτερο σκοπό τον περιορισμό του φαινομένου των μη τυπικών γονεϊκών επιλογών. Στο επόμενο και τελευταίο κεφάλαιο της παρούσας μελέτης θα παρουσιαστούν τα κυριότερα συμπεράσματα, ώστε να δοθεί απάντηση στα ερευνητικά ερωτήματα.

ΚΕΦ.7 ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ-ΠΡΟΤΑΣΕΙΣ

7.1 Εισαγωγή

Η παρούσα εμπειρική έρευνα, έχοντας ως δείγμα τους γονείς, τους Προέδρους των Συλλόγων Γονέων, τους εκπαιδευτικούς και τους Διευθυντές δύο δημόσιων σχολείων πρωτοβάθμιας εκπαίδευσης μιας από τις μεγαλύτερες πόλεις της Ελλάδας, προσπάθησε να μελετήσει το φαινόμενο της χρήσης γονεϊκών στρατηγικών επιλογής σχολείου. Πιο συγκεκριμένα, εξέτασε τις τυπικές ή μη τυπικές γονεϊκές στρατηγικές επιλογής σχολείου, τους λόγους αποφυγής του σχολείου της γειτονιάς και τα κριτήρια επιλογής σχολείου που αξιοποιούν οι γονείς. Επιπρόσθετα, εστίασε σε δύο λιγότερο μελετώμενες πτυχές του φαινομένου των γονεϊκών προτιμήσεων που είναι οι συνέπειές του για τα εμπλεκόμενα μέλη της σχολικής κοινότητας και η συσχέτισή του με την εφαρμογή συμπεριληπτικών σχολικών παρεμβάσεων. Στο κεφάλαιο αυτό θα αναδειχθούν τα κυριότερα συμπεράσματα της έρευνάς μας και θα δοθεί απάντηση στα ερευνητικά ερωτήματα. Επίσης, θα παρουσιαστούν προτάσεις διεξαγωγής μελλοντικών ερευνών.

7.2 Βασικά συμπεράσματα

Σχετικά με την ύπαρξη τυπικών ή μη τυπικών γονεϊκών στρατηγικών επιλογής σχολείου (1^ο ερευνητικό ερώτημα), η πλειονότητα των γονέων του “Δημοφιλούς” Σχολείου και ένας από τους γονείς του “Μη Δημοφιλούς” έχουν υιοθετήσει μια συγκεκριμένη μη τυπική στρατηγική επιλογής σχολείου που είναι η δήλωση ψευδούς διεύθυνσης κατοικίας. Ως προς τα κοινωνικά χαρακτηριστικά των γονέων αυτών πρόκειται για μεσοαστούς με υψηλό επίπεδο εκπαίδευσης, αφού είναι απόφοιτοι Τριτοβάθμιας και απασχολούνται ως ελεύθεροι επαγγελματίες ή δημόσιοι υπάλληλοι. Λόγω της ανώτερης μόρφωσής τους, διαθέτουν υψηλού επιπέδου πολιτιστικό κεφάλαιο που τους δίνει τη δυνατότητα να εξετάζουν εξονυχιστικά τα σχολεία συγκρίνοντας τις εναλλακτικές επιλογές πριν την τελική απόφαση. Μάλιστα ένας από αυτούς τους γονείς επιστράτευσε το κοινωνικό του κεφάλαιο για την επιλογή του καταλληλότερου σχολείου αφού η γνώμη των φίλων του αποτέλεσε κριτήριο επιλογής ενός συγκεκριμένου σχολείου.

Στο πρώτο μας ερευνητικό ερώτημα περιλαμβάνεται και η εξέταση των κριτηρίων επιλογής του σχολείου που οι γονείς θεωρούν κατάλληλο για τα παιδιά τους. Τα επικρατέστερα κριτήρια επιλογής που αξιοποίησαν οι γονείς που επέλεξαν το “Δημοφιλές” Σχολείο μέσω μη τυπικής στρατηγικής, συνδέονται με το “habitus”, δηλαδή το εσωτερικευμένο πολιτιστικό κεφάλαιο. Ένα από αυτά τα κριτήρια ήταν η ανώτερου κοινωνικοοικονομικού επιπέδου τάξη προέλευσης των μαθητών του σχολείου, η οποία συνδέεται και με ένα αντίστοιχα αναβαθμισμένο “habitus” των μαθητών αυτών. Η συμπεριφορά αποτελεί ένα από τα βασικά συστατικά του εσωτερικευμένου πολιτιστικού κεφαλαίου. Ως εκ τούτου, ένα άλλο κριτήριο επιλογής για τους γονείς αυτούς αποτέλεσε η καλή συμπεριφορά των μαθητών του σχολείου που υποδηλώνει την ύπαρξη ενός υψηλότερου επιπέδου πολιτιστικού κεφαλαίου στο σχολικό χώρο. Η μόρφωση αποτελεί και αυτή ένα βασικό στοιχείο που συγκαταλέγεται στο “habitus”. Οι γονείς που επέλεξαν το “Δημοφιλές” Σχολείο θεωρούν ότι το ανώτερο μορφωτικό κεφάλαιο των γονέων των μαθητών ενός σχολείου, που αποτελεί

δείκτη κατοχής ανεπτυγμένου πολιτιστικού κεφαλαίου, μεταβιβάζεται στα παιδιά των οικογενειών αυτών τα οποία σημειώνουν υψηλότερες ακαδημαϊκές επιδόσεις. Ως εκ τούτου, το υψηλό ακαδημαϊκό επίπεδο των μαθητών του “Δημοφιλούς” Σχολείου αποτέλεσε κριτήριο επιλογής για τους γονείς αυτούς. Ένα τελευταίο κριτήριο επιλογής για τους προαναφερθέντες γονείς, το οποίο συνδέεται με το “habitus”, ήταν η απουσία αλλοδαπών μαθητών. Και αυτό γιατί σε ένα σχολείο όπου υπάρχουν πολλοί αλλοδαποί θεωρείται ότι δεν καλλιεργείται το κυρίαρχο πολιτιστικό, εθνικό κεφάλαιο.

Όλα τα παραπάνω κριτήρια επιλογής δείχνουν ότι οι γονείς που επέλεξαν το “Δημοφιλές” Σχολείο με μη τυπικό τρόπο για το παιδί τους, θεωρούν ότι το καταλληλότερο σχολείο είναι αυτό στο οποίο οι μαθητές κατέχουν ένα ανεπτυγμένο εσωτερικευμένο πολιτιστικό κεφάλαιο (“habitus”) το οποίο είτε κατέχουν και τα δικά τους παιδιά ή θα μεταδοθεί σε αυτά μέσω των κοινωνικών συναναστροφών. Βέβαια, στη έρευνά μας, εντοπίσαμε και έναν γονέα ο οποίος, ενώ είναι μεσοαστός με υψηλό επίπεδο εκπαίδευσης, δεν μπήκε στη διαδικασία της επιλογής και έστειλε το παιδί του στο σχολείο της γειτονιάς (“Μη Δημοφιλές”), ένα σχολείο με πολλούς αλλοδαπούς μαθητές. Γι’ αυτόν τον γονέα το διαφοροποιημένο “habitus” των μαθητών του σχολείου δεν αποτέλεσε λόγο αποφυγής του τοπικού σχολείου.

Εκτός από τα παραπάνω κριτήρια, οι γονείς της έρευνάς μας που επέλεξαν με αθέμιτο τρόπο σχολείο για τα παιδιά τους υιοθέτησαν κάποια επιπρόσθετα ορθολογικά κριτήρια τα οποία δεν συνδέονται άμεσα με το “habitus” αλλά αφορούν στην καθημερινή αλληλεπίδραση μαθητή – ιδρύματος. Αυτά τα κριτήρια είναι η εγγύτητα στο χώρο εργασίας, το ικανό εκπαιδευτικό προσωπικό, η οργάνωση δράσεων – εκδηλώσεων και η ασφαλής και επαρκής κτιριακή υποδομή.

Μία άλλη παράμετρος του φαινομένου των γονεϊκών προτιμήσεων που περιλαμβάνεται στο πρώτο μας ερευνητικό ερώτημα είναι οι λόγοι αποφυγής του σχολείου της γειτονιάς. Οι συνηθέστεροι λόγοι απόρριψης του σχολείου της γειτονιάς που αναφέρονται από τους γονείς στην έρευνά μας είναι η παρουσία αλλοδαπών μαθητών που επιφέρει τη μειωμένη κυριαρχία του εθνικού πολιτιστικού κεφαλαίου στο σχολικό χώρο και η ύπαρξη μαθητών από χαμηλότερα κοινωνικοοικονομικά στρώματα που υποδηλώνει την ύπαρξη ενός υποβαθμισμένου “habitus” στο σχολικό χώρο. Για τους γονείς ένας επιπλέον λόγος απόρριψης ενός σχολείου είναι η απόστασή του από το χώρο εργασίας των γονέων, η παλαιότητά του και οι ανεπαρκείς εγκαταστάσεις του.

Όπως αντιλαμβανόμαστε απ’ όλα τα παραπάνω, ενώ η γονεϊκή επιλογή είναι μια πολιτική που δεν είναι νομοθετικά κατοχυρωμένη στην Ελλάδα, φαίνεται πως στην πράξη εφαρμόζεται μέσω μη τυπικών διόδων. Μάλιστα, κυρίως οι μεσοαστοί γονείς είναι αυτοί που αποδίδουν ιδιαίτερη σημασία στην εκπαίδευση των παιδιών τους καθώς θεωρούν ότι η τελευταία αποτελεί το μέσο αναπαραγωγής της κοινωνικής τους θέσης ή προώθησης της κοινωνικής κινητικότητας των γόνων τους. Επομένως, μέσα στο ελληνικό εκπαιδευτικό σύστημα εντοπίζονται ατομικιστικές βλέψεις που αποκλίνουν της νόμιμης οδού.

Μία από τις λιγότερο μελετώμενες πτυχές του φαινομένου των γονεϊκών προτιμήσεων είναι οι συνέπειες που μπορεί να φέρει για τα εμπλεκόμενα μέλη της σχολικής κοινότητας. Ο πιθανός εντοπισμός τέτοιου είδους συνεπειών ενδέχεται να αποτελέσει κίνητρο εφαρμογής παρεμβατικών ενεργειών για την αναστολή του φαινομένου και γι’ αυτό αποτελεί έναν από τους επιμέρους στόχους της έρευνάς μας (2^ο ερευνητικό ερώτημα). Αξιοσημείωτο είναι ότι μέσα από την έρευνά μας προκύπτει ότι οι εκπρόσωποι και των δύο σχολείων αναγνωρίζουν την ύπαρξη αρνητικών επιπτώσεων. Αυτό το γεγονός είναι πολύ σημαντικό διότι η αναγνώριση είναι το πρώτο βήμα για την αντιμετώπιση προβληματικών καταστάσεων.

Οι αρνητικές συνέπειες του φαινομένου των γονεϊκών προτιμήσεων που εντοπίζονται στην έρευνά μας έχουν ως αποδέκτη κυρίως τους μαθητές. Για τους μαθητές του “Δημοφιλούς” Σχολείου οι επιπτώσεις προσανατολίζονται σε δύο άξονες. Ο ένας αφορά στην ελλιπή κοινωνικοποίησή τους λόγω της απουσίας συναναστροφών με μαθητές χαμηλότερου κοινωνικοοικονομικού επιπέδου. Ο δεύτερος άξονας αφορά στη μειωμένη αλληλεπίδραση δασκάλου-μαθητή κατά τη διάρκεια της διδασκαλίας εξαιτίας του μαθητικού συνωστισμού. Για τους μαθητές του “Μη Δημοφιλούς” Σχολείου οι επιπτώσεις περιλαμβάνουν την απουσία κοινωνικών επαφών με μαθητές από ανώτερα κοινωνικοοικονομικά στρώματα και την στασιμότητα της επίδοσής τους που οφείλεται στη μειωμένη καλλιέργεια της ευγενούς άμιλλας εντός της τάξης λόγω της μαθητικής διαρροής. Αυτό που παρατηρούμε είναι ότι η ελλιπής κοινωνικοποίηση πλήττει τους μαθητές και των δύο σχολείων, κάτι που μας γεννά ανησυχίες σχετικά με τον αντίκτυπο που ενδέχεται να έχουν οι γονεϊκές προτιμήσεις στη διαμόρφωση της κοινωνικής ταυτότητας των μαθητών.

Όπως βλέπουμε, οι αρνητικές επιπτώσεις του φαινομένου των γονεϊκών προτιμήσεων έχουν αρχίσει να γίνονται εμφανείς και αντιληπτές από γονείς και εκπαιδευτικούς. Αυτό σημαίνει ότι το φαινόμενο έχει αρχίσει να εξαπλώνεται και ότι αποτελεί επιτακτική ανάγκη να ενεργοποιηθούν οι σχολικές κοινότητες για την αντιμετώπισή του. Το θέμα όμως που τίθεται και αποτελεί ταυτόχρονα το τρίτο μας ερευνητικό ερώτημα είναι το κατά πόσο τα σχολεία εφαρμόζουν παρεμβάσεις για τον μετασχηματισμό των γονεϊκών προτιμήσεων και την αποφυγή διαχωρισμού τους.

Όσον αφορά στο “Δημοφιλές” Σχολείο είδαμε τόσο τους γονείς όσο και τους εκπαιδευτικούς να επισημαίνουν ότι δεν απαιτείται παροχή ειδικής υποστήριξης στους αλλοδαπούς μαθητές, διότι έχουν ήδη ενσωματωθεί. Η παραπάνω δήλωσή τους φανερώνει ότι θεωρούν ότι η ενσωμάτωση, δηλαδή η εξομείωση με την ολότητα είναι μια ιδανική κατάσταση για τους αλλοδαπούς μαθητές. Αυτή η αντίληψή τους δε συνάδει με μία από τις βασικές αρχές της συμπεριληπτικότητας που είναι η ανάδειξη των προσωπικών εναλλακτικών εμπειριών των μειονεκτούντων μαθητών. Επομένως, αντιλαμβανόμαστε πως το σχολείο αυτό δε φαίνεται να υιοθετεί την ιδεολογία της συμπερίληψης κάτι που επιβεβαιώνεται από την ανάγνωση της ιστοσελίδας του, όπου αναφέρεται η οργάνωση πολιτιστικών δράσεων που δίνουν έμφαση στην προώθηση της κυρίαρχης πολιτιστικής ταυτότητας.

Η έρευνά μας έδειξε ότι οι εκπαιδευτικοί του “Δημοφιλούς” Σχολείου παραδέχονται ότι πολλοί γονείς επιλέγουν το συγκεκριμένο σχολείο για να ικανοποιήσουν προσωπικές τους ανάγκες. Παρόλ’ αυτά, δεν εφαρμόζουν κάποια παρέμβαση αντιμετώπισης του φαινομένου και δε θεωρούν ότι η τροποποίηση του υπάρχοντος θεσμικού πλαισίου θα διορθώσει την κατάσταση. Το ότι οι εκπαιδευτικοί παραμένουν αδρανείς θα μπορούσαμε να το αποδώσουμε στο γεγονός πως ίσως δε θέλουν να αναμειχθούν, ώστε να αποφύγουν πιθανές σφοδρές αντιδράσεις των γονέων και να προστατέψουν τον εαυτό τους. Φυσικά, πρόκειται μόνο για μια υπόθεση που κάνουμε καθώς δεν έχουμε στη διάθεσή μας αρκετά στοιχεία που να επιβεβαιώνουν την παραπάνω αιτιακή σχέση.

Όσον αφορά στους γονείς του “Δημοφιλούς” Σχολείου βλέπουμε πως επιθυμούν είτε τη νομιμοποίηση της γονεϊκής επιλογής είτε τη δυνατότητα μετεγγραφής με βάση το χώρο εργασίας των γονέων. Επομένως, αντιλαμβανόμαστε πως οι προτάσεις που διατυπώνουν σχετικά με το ενδεχόμενο θεσμικών αλλαγών στοχεύουν στην ικανοποίηση των προσωπικών τους αναγκών. Είναι εμφανές, λοιπόν, πως οι γονείς του “Δημοφιλούς” Σχολείου εκδηλώνουν μια ατομικιστική λογική που δεν αφήνει περιθώρια κινητοποίησής τους για την προάσπιση του συλλογικού συμφέροντος.

Δεν μπορούμε να υποστηρίξουμε με βεβαιότητα ότι υπάρχει σχέση μεταξύ του τρόπου διαχείρισης του ζητήματος των μη τυπικών εγγραφών/μετεγγραφών από τους εκπροσώπους του “Δημοφιλούς” Σχολείου και της απουσίας συμπεριληπτικών δράσεων. Είναι βέβαιο, όμως, ότι εφόσον εκπαιδευτικοί και γονείς, σύμφωνα με τα δεδομένα μας, φαίνεται να μην παρεμβαίνουν για την αντιμετώπιση του φαινομένου των μη τυπικών μετεγγραφών η προβληματική κατάσταση διαιωνίζεται. Με άλλα λόγια, οι μεσοαστοί γονείς συνεχίζουν να εξασφαλίζουν με αθέμιτο τρόπο τα απαραίτητα έγγραφα που νομιμοποιούν την επιλογή τους με αποτέλεσμα η σύσταση του μαθητικού πληθυσμού του συγκεκριμένου σχολείου να μην διαφοροποιείται αισθητά ως προς το ποσοστό των αλλοδαπών μαθητών στο γενικό σύνολο του μαθητικού πληθυσμού. Επομένως, η υιοθέτηση της συμπεριληπτικής ιδέας εικάζουμε πως δεν αποτελεί ζήτημα ή προτεραιότητα για το συγκεκριμένο σχολείο και γι’ αυτό δεν υιοθετείται.

Το “Μη Δημοφιλές” Σχολείο, όπως μαρτυρούν όλοι οι εκπρόσωποί του, εφαρμόζει συμπεριληπτικές σχολικές παρεμβάσεις που στόχο έχουν την ανάδειξη του και τον μετασχηματισμό των γονεϊκών προτιμήσεων. Μία από αυτές τις παρεμβάσεις είναι η ανάδειξη του πολιτιστικού υποβάθρου των αλλοδαπών μαθητών μέσω της παρουσίασης στοιχείων του πολιτισμού τους εντός της τάξης αλλά και σε σχολικές εκδηλώσεις. Σύμφωνα με τα λεγόμενα των εκπροσώπων του αλλά και την ιστοσελίδα του, το σχολείο προσπαθεί να μεταδώσει ταυτόχρονα την κυρίαρχη εθνική κουλτούρα στους αλλοδαπούς μαθητές παρέχοντάς τους νέες κοινωνικοποιητικές εμπειρίες. Τέτοιου είδους εμπειρίες είναι η παρακολούθηση θεατρικών παραστάσεων, η συμμετοχή σε αθλητικούς αγώνες και καλλιτεχνικές δραστηριότητες, όπως επίσης, και η συμμετοχή σε εθνικές εορτές. Ακόμη, το σχολείο, όπως αναφέρουν οι ερωτώμενοι, καλλιεργεί τις συμπεριληπτικές αρχές της αλληλεγγύης και της ανοχής στη διαφορετικότητα μέσω δράσεων προσφοράς και επαφής με την Εκκλησία. Μία επιπρόσθετη συμπεριληπτική παρέμβαση, που επισημαίνουν τα ερευνητικά υποκείμενα, αφορά στη δράση των εκπαιδευτικών, οι οποίοι προσαρμόζουν το μάθημα στις ανάγκες του κάθε μαθητή και παρέχουν εθελοντικά διδακτική στήριξη στους μειονεκτούντες μαθητές. Η συμμετοχή στο πρόγραμμα μεσημεριανού φαγητού αποτελεί μια πρόσθετη συμπεριληπτική πρακτική, που όπως μας πληροφόρησε η Διευθύντρια του σχολείου, στοχεύει στην κάλυψη των βιοποριστικών αναγκών των μαθητών με οικονομικές δυσκολίες. Τέλος, οι γονείς του σχολείου παραδέχονται ότι νιώθουν ότι συμπεριλαμβάνονται στα σχολικά δρώμενα αφού συνεργάζονται στενά με τους εκπαιδευτικούς αλλά και με το Σύλλογο Γονέων, ο οποίος τους ενημερώνει για το έργο του σχολείου και τις πιθανές επιμορφώσεις.

Η προσπάθεια των εκπροσώπων του “Μη Δημοφιλούς” Σχολείου να μετασχηματίσουν τις γονεϊκές προτιμήσεις αξιοποιώντας τη συμπερίληψη φανερώνει ότι επιθυμούν την ανατροπή της υπάρχουσας κατάστασης. Αυτή η επιθυμία τους αποτυπώνεται στις παρεμβάσεις που έχουν εφαρμόσει για την αντιμετώπιση της μαθητικής διαρροής όπως είναι η σύγκλιση συμβουλίων, η υποβολή ενστάσεων, η ενημέρωση της Διεύθυνσης Πρωτοβάθμιας Εκπαίδευσης και η προσπάθεια προσέγγισης της Διευθύντριας του “Δημοφιλούς” Σχολείου. Εκτός αυτού, προτείνουν αλλαγές του υπάρχοντος θεσμικού πλαισίου όπως ο αυστηρότερος έλεγχος των διευθύνσεων, η άρση ανάθεσης και διαχείρισης των μετεγγραφών από τους Διευθυντές και η μείωση του αριθμού των μαθητών που μπορούν να δεχτούν τα “δημοφιλή” σχολεία, οι οποίες δεν έχουν σκοπό να ικανοποιήσουν προσωπικά συμφέροντα αλλά να εξασφαλίσουν μια πιο δίκαιη κατανομή των μαθητών στα σχολεία.

7.3 Προτάσεις μελλοντικών ερευνών

Η συγκεκριμένη εργασία, εκτός από την εξέταση των τυπικών ή μη τυπικών γονεϊκών στατηγικών, των κριτηρίων επιλογής σχολείου που οι γονείς θεωρούν κατάλληλο για τα παιδιά τους και των λόγων απόρριψης των τοπικών σχολείων, εστίασε σε δύο λιγότερο μελετώμενες πτυχές του φαινομένου των γονεϊκών προτιμήσεων που είναι οι συνέπειές του και η συσχέτισή του με την εφαρμογή συμπεριληπτικών σχολικών παρεμβάσεων. Ασφαλώς, το θέμα, όμως, δεν εξαντλείται με την εκπόνηση της συγκεκριμένης εργασίας, η οποία αποτελεί μια βάση παροχής ερεθισμάτων για περαιτέρω ερευνητικούς προβληματισμούς. Μέσα από την ενασχόλησή μας με το συγκεκριμένο ερευνητικό πεδίο αναδύθηκαν ορισμένα σχετικά ζητήματα που χρήζουν διερεύνησης όπως:

- ❖ Ο ακριβής προσδιορισμός των κοινωνικών χαρακτηριστικών των γονέων, που υιοθετούν τυπικές ή μη τυπικές στρατηγικές επιλογής σχολείου, μέσω της χρήσης δεικτών μέτρησης του οικονομικού, κοινωνικού και πολιτιστικού κεφαλαίου.
- ❖ Η διερεύνηση χρήσης τυπικών στρατηγικών επιλογής σχολείου από γονείς που έχουν επιλέξει ιδιωτικό ή πειραματικό σχολείο για το παιδί τους.
- ❖ Η διερεύνηση ύπαρξης τυχόν στρατηγικών επιλογής σχολείου από αλλοδαπούς γονείς.
- ❖ Η εξέταση του λόγου για τον οποίο μεσοαστοί γονείς με υψηλό μορφωτικό επίπεδο επιλέγουν να παραμείνουν στα κοινωνικά και εθνοτικά μικτά σχολεία της γειτονιάς.
- ❖ Ο προσδιορισμός των γραφειοκρατικών διαδικασιών μέσω των οποίων ορισμένοι γονείς εξασφαλίζουν τα απαραίτητα έγγραφα δήλωσης ψευδούς διεύθυνσης κατοικίας, ώστε να καταφέρουν να εγγράψουν/μετεγγράψουν το παιδί τους σε ένα συγκεκριμένο σχολείο.
- ❖ Η πραγματοποίηση ερευνών ανάδειξης των συνεπειών του φαινομένου των γονεϊκών προτιμήσεων για όλα τα μέλη της σχολικής κοινότητας.
- ❖ Η μελέτη του τρόπου διαχείρισης του ζητήματος των εγγραφών/μετεγγραφών από τα “δημοφιλή” σχολεία.
- ❖ Η εξέταση του τρόπου διαχείρισης των ενστάσεων των “μη δημοφιλών” σχολείων για τις μη τυπικές εγγραφές/μετεγγραφές από τους σχολικούς συμβούλους και τους υπεύθυνους των Διευθύνσεων Πρωτοβάθμιας Εκπαίδευσης.
- ❖ Η διεξαγωγή έρευνας για το βαθμό συμπεριληπτικότητας των “δημοφιλών” σχολείων.
- ❖ Η εξέταση των απόψεων των εκπαιδευτικών σχετικά με τη δυνατότητα μετασχηματισμού του “habitus” των μαθητών και παρέμβασης στο θέμα των γονεϊκών προτιμήσεων.
- ❖ Η μελέτη της επιρροής που μπορεί να έχει η διαφήμιση ενός σχολείου από τους γονείς, των οποίων τα παιδιά φοιτούν σε αυτό, στην προσέλκυση και άλλων γονέων.

7.4 Σύνοψη

Στο κεφάλαιο αυτό παρουσιάστηκαν τα κυριότερα συμπεράσματα της έρευνάς μας και δόθηκε απάντηση στα ερευνητικά ερωτήματα. Η συγκεκριμένη έρευνα ανέδειξε το είδος των τυπικών ή μη τυπικών στρατηγικών και των κριτηρίων επιλογής σχολείου που αξιοποιούν οι Έλληνες γονείς δύο δημόσιων σχολείων Α΄ /βάθμιας εκπαίδευσης σε μια από τις μεγαλύτερες πόλεις της Ελλάδας. Επίσης, έριξε φως σε δύο πτυχές του φαινομένου των γονεϊκών προτιμήσεων που δεν έχουν μελετηθεί εκτεταμένα σε διεθνές επίπεδο. Αυτές είναι οι συνέπειες που έχουν οι μη τυπικές γονεϊκές επιλογές για τους μαθητές των εξεταζόμενων σχολείων και η διερεύνηση της υιοθέτησης εκ μέρους των δύο σχολείων συμπεριληπτικών σχολικών παρεμβάσεων για τον μετασχηματισμό των γονεϊκών προτιμήσεων. Φυσικά, το θέμα είναι πολύπλευρο και δεν εξαντλείται με την εκπόνηση της συγκεκριμένης εργασίας, η οποία όμως αποτελεί κίνητρο πραγματοποίησης μελλοντικών παρόμοιων ερευνών.

ΞΕΝΟΓΛΩΣΣΗ ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

- Alegre, M.A., & Benito, R. (2012). ‘The best school for my child?’ Positions, dispositions and inequalities in school choice in the city of Barcelona. *British Journal of Sociology of Education*, 33:6, 849-871.
- Angelides, P. , Antoniou, E. & Charalambous, C. (2010). Making sense of inclusion for leadership and schooling: a case study from Cyprus. *International Journal of Leadership in Education*, 13:3, 319-334.
- Angus, L. (2015). School choice: neoliberal education policy and imagined futures. *British Journal of Sociology of Education*, 36:3, 395-413.
- Ball, S .J. (1997). On the cusp: parents choosing between state and private schools in the UK: action within an economy of symbolic goods. *International Journal of Inclusive Education*, 1:1, 1-17.
- Ball, S.J. & Vincent, C. (1998). I heard it on the Grapevine: ‘hot’ knowledge and school choice. *British Journal of Sociology of Education*, 19(3), 377-400.
- Bereményi, B. A. & Carrasco, S. (2017). Caught in the triangle of mobility: social, residential and pupil mobility. *British Journal of Sociology of Education*.
- Bernstein, B. (1990). *The structuring of pedagogic discourse*. London: Routledge.
- Bolaffi, G., Bracalenti, R., Braham, P. & Gindro, S. (2003). *Dictionary of Race, Ethnicity and Culture*. London: Sage.
- Bourdieu, P. (1979). *The inheritors: French students and their relation to culture*. Chicago: University of Chicago Press.
- Bourdieu, P. (1990). *The Logic of Practice* .Cambridge: Polity Press.
- Bourdieu, P. & Wacquant, L.J.D. (1992). *An invitation to reflexive sociology*. Chicago: University of Chicago Press.
- Bourdieu, P. (1996). “Forms of Power and Their Reproduction.” In *The State Nobility: Elite Schools in the Field of Power*, edited by Pierre Bourdieu, 263–299. Oxford: Polity.
- Bozic, G. (2006). *European Politics and Societies Reeducating the Hearts of Bosnian Students: An Essay on Some Aspects of Education in Bosnia and Herzegovina*. 20, pp. 319–342.
- Bullen, E. & Kenway, J. (2005). Bourdieu, subcultural capital and risky girlhood. *Theory and Research in Education* 3, no. 1: 47–61.

- Byrne, B. & De Tona, C. (2012). 'Trying to find the extra choices': migrant parents and secondary school choice in Greater Manchester. *British Journal of Sociology of Education*, 33:1, 21-39.
- Cohen, L., Manion, L., Morrison, K. (1994). *Μεθοδολογία εκπαιδευτικής έρευνας*. (Μητσοπούλου, Χ. & Φιλοπούλου, Μ. μτφ.). Αθήνα: Μεταίχμιο.
- Coldron, J., Cripps, C. & Shipton, L. (2010). "Why Are English Secondary Schools Socially Segregated?" *Journal of Education Policy*, 25 (1): 19–35.
- DeMatthews, D. (2015). Making Sense of Social Justice Leadership: A Case Study of a Principal's Experiences to Create a More Inclusive School. *Leadership and Policy in Schools*, 14:2, 139-166.
- Dyson, A.H. (1997). *Writing superheroes: Contemporary childhood, popular culture, and classroom literacy*. New York: Teachers College Press.
- Gewirtz, S., Ball, S.J. & Bowe, R. (1995). *Markets, Choke and Equity in Education*. Buckingham: Open University Press.
- Giroux, H. (1990). Reading texts, literacy, and textual authority. *Journal of Education* 172, no. 1: 85–103.
- Green, A. & Vryonides, M. (2005). Ideological tensions in the educational choice practices of modern Greek Cypriot parents: the role of social capital. *British Journal of Sociology of Education*, 26:3, 327-342.
- Hage, G. (2000). *White nation: Fantasies of white supremacy in a multicultural society*. New York: Routledge.
- Hajisoteriou, C. (2012). Listening to the winds of change: school leaders realizing intercultural education in Greek-Cypriot schools. *International Journal of Leadership in Education*, 15:3, 311-329.
- Jacott, L. & Maldonado Rico, A. (2006). The Centros Concertados in Spain, Parental Demand and Implications for Equity. *European Journal of Education*, Vol. 41, No. 1.
- Katzman, L. (2007). High-stakes testing. In A. Bursztyn (Ed.), *The Praeger handbook of special education* (pp. 127–129). Westport, CT: Praeger.
- McHenry-Sorber, E. & Provinzano, K. (2016). Confronting Rapid Change: Exploring the Practices of Educational Leaders in a Rural Boomtown. *Leadership and Policy in Schools*.
- Mills, C. (2008). Reproduction and transformation of inequalities in schooling: the transformative potential of the theoretical constructs of Bourdieu. *British Journal of Sociology of Education*, 29:1, 79-89.

Molina, F. & Casado, N. (2014). Living Together in European Intercultural Schools: the case of the Catalan school system (Spain). *European Journal of Education*, Vol. 49, No. 2.

Muijs, D. , Ainscow, M., Dyson, A., Raffo, C., Goldrick, S., Kerr, K., Lennie, C. & Miles, S. (2010) .Leading under pressure: leadership for social inclusion. *School Leadership & Management*, 30:2, 143-157.

Proudford, C. & Baker, R. (1995). Schools that Make a Difference: a sociological perspective on effective schooling. *British Journal of Sociology of Education*, 16:3, 277-292.

Reay, D. (2008). Class out of place. The white middle classes and intersectionalities of class and ‘race’ in urban state schooling in England. In *The way class works: Readings on school family and the economy*, ed. L. Weis, 87–99. New York: Routledge.

Reinoso, A. O. (2008). Middle-Class Families and School Choice: Freedom versus Equity in the Context of a ‘Local Education Market’ . *European Education Research Journal*, 7:2, p.176-194.

Posey-Maddox, L., Kimelberg, S.M. & Cucchiara, M. (2016). Seeking a ‘critical mass’: middle-class parents’ collective engagement in city public schooling. *British Journal of Sociology of Education*, 37:7, 905-927.

Slee, R. (1995). Education for all: Arguing principles or pretending agreement? *Australian Disability Review*, 2: 3–19.

Sliwka, A. & Istance, D. (2006). Choice, Diversity and ‘Exit’ in Schooling — A Mixed Picture. *European Journal of Education*, Vol. 41, No. 1.

Van Zanten, A. & Kosunen, S. (2013). School choice research in five European countries: the circulation of Stephen Ball’s concepts and interpretations. *London Review of Education*, Vol. 11, No. 3, 239–255.

Westwood, P. (2003). *Commonsense Methods for Children with Special Educational Needs: Strategies for the Regular Classroom*. London: Routledge/Falmer.

Wiborg, S. & Larsen, K.A. (2017). Why School Choice Reforms in Denmark Fail: the blocking power of the teacher union. *European Journal of Education*, 52:92–103.

Yoon, E.S. & Gulson, K.N. (2010) .School choice in the stratilingual city of Vancouver. *British Journal of Sociology of Education*, 31:6, 703-718.

ΕΛΛΗΝΟΓΛΩΣΣΗ ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

- Ανδρούσου, Α., Ασκούνη, Ν., Μάγος, Κ. & Χρηστίδου – Λιοναράκη, Σ. (2001). *Εκπαίδευση: Πολιτισμικές Διαφορές και Κοινωνικές Ανισότητες, Εθνοπολιτισμικές Διαφορές και Εκπαίδευση*. Πάτρα: Ελληνικό Ανοικτό Πανεπιστήμιο.
- Bernstein, B. (1996). Εκπαίδευση & Δημοκρατία. *Ο Πολίτης*, 32, 21-24. Μτφρ. Ι. Σολομών. Αθήνα: Αλεξάνδρεια. 1997.
- Bourdieu, P. (1966). Το συντηρητικό σχολείο: οι ανισότητες στην εκπαίδευση και την παιδεία. Στο Φραγκουδάκη, Α. (1985). *Κοινωνιολογία της Εκπαίδευσης: Θεωρίες για την κοινωνική ανισότητα στο σχολείο*, σσ. 357-387. Αθήνα: Παπαζήση.
- Ζαχαρενάκης, Κ. (1992). *Αντισταθμιστική αγωγή, για ίσες εκπαιδευτικές αφετηρίες*. Αθήνα: Γρηγόρης.
- Ζώνιου–Σιδέρη, Α. (1998). *Οι Ανάπηροι και η Εκπαίδευση τους*. Αθήνα: Ελληνικά Γράμματα.
- Θεριανός, Κ. & Φωτόπουλος, Ν. (2014). Επιλογή σχολείου και στρατηγικές κοινωνικών τάξεων. *Εισήγηση στο Τρίτο Τακτικό Συνέδριο Ελληνικής Κοινωνιολογικής Εταιρείας*.
- Ιωσηφίδης, Θ. (2003). *Ανάλυση Ποιοτικών Δεδομένων στις Κοινωνικές Επιστήμες*. Αθήνα: Κριτική.
- Κυριαζή, Ν. (2002). *Η Κοινωνιολογική Έρευνα. Κριτική Επισκόπηση των Μεθόδων και των Τεχνικών*. Αθήνα: Ελληνικά Γράμματα.
- Mason, J. (2003). *Η Διεξαγωγή της Ποιοτικής Έρευνας*. 5η Έκδοση, (Επιστημονική Επιμέλεια Κυριαζή, Ν., Μετάφραση Δημητριάδου, Ε.). Αθήνα: Ελληνικά Γράμματα.
- Μυλωνά, Ζ. (2005). *Διευθυντής και αποτελεσματική σχολική μονάδα*. Θεσσαλονίκη: Κυριακίδη.
- Μυλωνάς, Θ. (1981). Η Αναπαραγωγή των Κοινωνικών Τάξεων μέσα από τους Σχολικούς Μηχανισμούς. *Λόγος και Πράξις*, 3 (13-14), 12-23.
- Παπαγεωργίου, Γ. (2004). *Μέθοδοι στην κοινωνιολογική έρευνα*. Αθήνα: Τυπωθήτω
- Χασσάνδρα, Μ., & Γούδας, Μ. (2003). Κριτήρια εγκυρότητας και αξιοπιστίας στην ποιοτική – ερμηνευτική έρευνα. *Επιστημονική Επετηρίδα της Ψυχολογικής Εταιρείας Βορείου Ελλάδος*, 2, 3148.
- Χατζησαββίδης, Σ. (2001). Γραμματισμός, διαπολιτισμικότητα και επικοινωνία στη διδασκαλία της ελληνικής ως δεύτερης γλώσσας σε αρχάριους μαθητές. Στο: *Η ελληνική ως δεύτερη ή ξένη γλώσσα: μια διαπολιτισμική προσέγγιση*, επιμ. Γεωργογιάννης, Π. Πάτρα: Κέντρο Διαπολιτισμικής Εκπαίδευσης.

ΠΡΟΕΔΡΙΚΟ ΔΙΑΤΑΓΜΑ

Προεδρικό Διάταγμα 393/1990 Φ.Ε.Κ. 156/21-11-1990, τ.Α' «Οργάνωση και λειτουργία σχολείων Α' βάθμιας και Β' βάθμιας εκπαίδευσης».

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ 1 : ΟΔΗΓΟΙ ΣΥΝΕΝΤΕΥΞΗΣ

Εκφώνηση

Η παρούσα έρευνα, που πραγματοποιείται στο πλαίσιο εκπόνησης της διπλωματικής μου εργασίας, έχει ως σκοπό τη διερεύνηση των γονεϊκών στρατηγικών επιλογής σχολείου, των συνεπειών των γονεϊκών προτιμήσεων για τη σχολική κοινότητα και των συμπεριληπτικών σχολικών παρεμβάσεων που μπορούν να εφαρμοστούν για το μετασχηματισμό των γονεϊκών προτιμήσεων.

Θα ήθελα να ζητήσω την άδειά σας προκειμένου να ηχογραφηθεί η συζήτησή μας, ώστε να καταγραφούν με τη μέγιστη ακρίβεια οι απόψεις σας για το θέμα. Σας βεβαιώνω ότι θα διατηρηθεί το απόρρητο των προσωπικών σας στοιχείων και ότι οι απαντήσεις σας θα χρησιμοποιηθούν με τρόπο τέτοιο ώστε να διαφυλαχθεί απολύτως η ανωνυμία σας.

Η συμμετοχή σας στην παρούσα έρευνα είναι εθελοντική. Σε περίπτωση που αποφασίσετε να συμμετάσχετε, διατηρείτε συνεχώς το δικαίωμά σας να διακόψετε οποιαδήποτε στιγμή.

Σας ευχαριστώ εκ των προτέρων για τη συμμετοχή σας σε αυτό το ερευνητικό εγχείρημα.

1.1 Σχέδιο συνέντευξης για τους γονείς (Γ)

ΑΤΟΜΙΚΟ ΠΡΟΦΙΛ

Φύλο:

Εθνικότητα:

Επίπεδο εκπαίδευσης:

Επάγγελμα:

ΕΡΩΤΗΣΕΙΣ

Γ.1 Τυπικές ή μη τυπικές γονεϊκές στρατηγικές επιλογής σχολείου

Γ.1.1 Γιατί γράψατε / μετεγγράψατε το παιδί σας στο συγκεκριμένο σχολείο;

Γ.1.2 Με βάση ποια κριτήρια επιλέξατε το σχολείο και γιατί; Ποια είναι τα θετικά και αρνητικά του χαρακτηριστικά;

Γ.1.3 Ποια διαδικασία ακολουθήσατε για την εγγραφή ή μετεγγραφή του παιδιού σας; Χρειάστηκε κάποια ιδιαίτερη διαδικασία εκτός των όσων προβλέπονται στο θεσμικό πλαίσιο;

Γ.1.4 Υπήρχαν και άλλα σχολεία που βρίσκονταν κοντά στην περιοχή κατοικίας σας; Για ποιους λόγους τα απορρίψατε;

Γ.2 Συνέπειες γονεϊκών προτιμήσεων για τη σχολική κοινότητα

Γ.2.1 Ποιες συνθήκες δημιουργούνται στο σχολείο λόγω του αριθμού των εγγραφών - μετεγγραφών και ποιες είναι οι συνέπειες για το παιδί σας;

Γ.3 Συμπεριληπτικές σχολικές παρεμβάσεις μετασχηματισμού των γονεϊκών προτιμήσεων

Γ.3.1 Πώς ανταποκρίνονται τα σχολεία (οι προϊστάμενες αρχές, οι εκπαιδευτικοί, ο Σύλλογος Γονέων κ.λ.π.) στις αιτήσεις εγγραφών – μετεγγραφών των μαθητών και πώς διαχειρίζονται τις συνθήκες που δημιουργούνται εξ' αυτών;

Γ.3.2 Πώς ανταποκρίνεται το σχολείο στις ανάγκες των μειονεκτούντων μαθητών (παιδιά με μαθησιακές δυσκολίες, αλλοδαπούς μαθητές και μαθητές χαμηλού κοινωνικοοικονομικού επιπέδου);

Γ.3.3 Πώς εμπλέκεστε εσείς στις δράσεις/ παρεμβάσεις/ διαδικασίες που περιγράψατε παραπάνω;

Γ.3.4 Θεωρείτε ότι πρέπει να υπάρξουν αλλαγές στον τρόπο διαχείρισης του ζητήματος των εγγραφών – μετεγγραφών σε επίπεδο νομοθετικό, διοικητικό, εκπαιδευτικό και κοινωνικό;

1.2 Σχέδιο συνέντευξης για τον Πρόεδρο του Συλλόγου Γονέων (Π)

ΑΤΟΜΙΚΟ ΠΡΟΦΙΛ

Φύλο:

Εθνικότητα:

Επίπεδο εκπαίδευσης:

Επάγγελμα:

ΕΡΩΤΗΣΕΙΣ

Π.1 Τυπικές ή μη τυπικές γονεϊκές στρατηγικές επιλογής σχολείου

Π.1.1 Γιατί γράψατε / μετεγγράψατε το παιδί σας στο συγκεκριμένο σχολείο;

Π.1.2 Με βάση ποια κριτήρια επιλέξατε το σχολείο και γιατί; Ποια είναι τα θετικά και αρνητικά του χαρακτηριστικά;

Π.1.3 Ποια διαδικασία ακολουθήσατε για την εγγραφή ή μετεγγραφή του παιδιού σας; Χρειάστηκε κάποια ιδιαίτερη διαδικασία εκτός των όσων προβλέπονται στο θεσμικό πλαίσιο;

Π.1.4 Υπήρχαν και άλλα σχολεία που βρίσκονταν κοντά στην περιοχή κατοικίας σας; Για ποιους λόγους τα απορρίψατε;

Π.1.5 Ποια θεωρείτε ότι είναι τα στοιχεία που τοποθετούν το συγκεκριμένο σχολείο υψηλά ή χαμηλά στις προτιμήσεις των γονέων;

Π.2 Συνέπειες γονεϊκών προτιμήσεων για τη σχολική κοινότητα

Π.2.1 Ποιες συνθήκες δημιουργούνται στο σχολείο λόγω του αριθμού των εγγραφών - μετεγγραφών και ποιες είναι οι συνέπειες για το παιδί σας;

Π.3 Συμπεριληπτικές σχολικές παρεμβάσεις μετασχηματισμού των γονεϊκών προτιμήσεων

Π.3.1 Πώς ανταποκρίνονται τα σχολεία (οι προϊστάμενες αρχές, οι εκπαιδευτικοί, ο Σύλλογος Γονέων κ.λ.π.) στις αιτήσεις εγγραφών – μετεγγραφών των μαθητών και πώς διαχειρίζονται τις συνθήκες που δημιουργούνται εξ' αυτών;

Π.3.2 Πώς ανταποκρίνεται το σχολείο στις ανάγκες των μειονεκτούντων μαθητών (παιδιά με μαθησιακές δυσκολίες, αλλοδαπούς μαθητές και μαθητές χαμηλού κοινωνικοοικονομικού επιπέδου);

Π.3.3 Ως Σύλλογος Γονέων, πώς ανταποκρίνεστε στο ζήτημα των εγγραφών – μετεγγραφών των μαθητών και πώς διαχειρίζεστε τις συνθήκες που δημιουργούνται;

Π.3.4 Πώς εμπλέκεστε εσείς στις δράσεις/ παρεμβάσεις/ διαδικασίες που περιγράψατε παραπάνω;

Π.3.5 Θεωρείτε ότι πρέπει να υπάρξουν αλλαγές στον τρόπο διαχείρισης του ζητήματος των εγγραφών – μετεγγραφών σε επίπεδο νομοθετικό, διοικητικό, εκπαιδευτικό και κοινωνικό;

1.3 Σχέδιο συνέντευξης για το Διευθυντή (Δ)

ΑΤΟΜΙΚΟ ΠΡΟΦΙΛ

Φύλο:

Χρόνια εργασιακής εμπειρίας:

Ανώτερο πτυχίο σπουδών:

Επιπλέον προσόντα:

ΕΡΩΤΗΣΕΙΣ

Δ.1 Τυπικές ή μη τυπικές γονεϊκές στρατηγικές επιλογής σχολείου

Δ.1.1 Ποιοι είναι οι πιο συχνοί λόγοι μετεγγραφής μαθητών από / προς το σχολείο σας;

Δ.1.2 Πιστεύετε ότι ίσως κάποιιοι από αυτούς τους λόγους να αποτελούν στρατηγικές των γονέων με στόχο την επιλογή ενός σχολείου της προτίμησής τους; Αν ναι, έχετε υπόψην σας τέτοιου είδους περιστατικά;

Δ.1.3 Διακρίνετε στους γονείς που επιλέγουν μετεγγραφή του παιδιού τους από ή προς το σχολείο σας κάποια συγκεκριμένα κοινωνικά χαρακτηριστικά;

Δ.1.4 Ποια θεωρείτε ότι είναι τα στοιχεία που τοποθετούν το συγκεκριμένο σχολείο υψηλά ή χαμηλά στις προτιμήσεις των γονέων;

Δ.2 Συνέπειες γονεϊκών προτιμήσεων για τη σχολική κοινότητα

Δ.2.1 Ποιες συνθήκες δημιουργούνται στο σχολείο λόγω του αριθμού των εγγραφών - μετεγγραφών και ποιες είναι οι συνέπειες για τους μαθητές;

Δ.3 Συμπεριληπτικές σχολικές παρεμβάσεις μετασχηματισμού των γονεϊκών προτιμήσεων

Δ.3.1 Πώς ανταποκρίνεται το σχολείο (Σύλλογος Διδασκόντων, Σύλλογος Γονέων) και πώς εσείς προσωπικά, ως Διευθυντής, στις αιτήσεις εγγραφών – μετεγγραφών των μαθητών; Πώς διαχειρίζεστε τις συνθήκες που δημιουργούνται;

Δ.3.2 Πώς ανταποκρίνεται το σχολείο στις ανάγκες των μειονεκτούντων μαθητών (παιδιά με μαθησιακές δυσκολίες, αλλοδαπούς μαθητές και μαθητές χαμηλού κοινωνικοοικονομικού επιπέδου);

Δ.3.3 Θεωρείτε ότι πρέπει να υπάρξουν αλλαγές στον τρόπο διαχείρισης του ζητήματος των εγγραφών – μετεγγραφών σε επίπεδο νομοθετικό, διοικητικό, εκπαιδευτικό και κοινωνικό;

1.4 Σχέδιο συνέντευξης για τους Εκπαιδευτικούς (Ε)

ΑΤΟΜΙΚΟ ΠΡΟΦΙΛ

Φύλο:

Χρόνια εργασιακής εμπειρίας:

Ανώτερο πτυχίο σπουδών:

Επιπλέον προσόντα:

ΕΡΩΤΗΣΕΙΣ

E.1 Τυπικές ή μη τυπικές γονεϊκές στρατηγικές επιλογής σχολείου

E.1.1 α) Οι περισσότερες μετεγγραφές γίνονται από ή προς το σχολείο σας; β) Ποιοι είναι οι συχνότεροι λόγοι μετεγγραφών;

E.1.2 α) Υπάρχουν περιπτώσεις όπου οι επικαλούμενοι λόγοι αποτελούν πρόφαση των γονέων με στόχο την εγγραφή του παιδιού σε ένα σχολείο της προτίμησής τους; β) Αν ναι, ποια είναι τα κοινωνικά χαρακτηριστικά αυτών των γονέων;

E.1.3 Ποια θεωρείτε ότι είναι τα στοιχεία που τοποθετούν το συγκεκριμένο σχολείο υψηλά ή χαμηλά στις προτιμήσεις των γονέων;

E.2 Συνέπειες γονεϊκών προτιμήσεων για τη σχολική κοινότητα

E.2.1 Ποιες συνθήκες δημιουργούνται στο σχολείο λόγω του αριθμού των εγγραφών - μετεγγραφών και ποιες είναι οι συνέπειες για τους μαθητές;

E.3 Συμπεριληπτικές σχολικές παρεμβάσεις μετασχηματισμού των γονεϊκών προτιμήσεων

E.3.1 Πώς ανταποκρίνεται το σχολείο (Διευθυντής, Σύλλογος Διδασκόντων, Σύλλογος Γονέων) και πώς εσείς προσωπικά, ως εκπαιδευτικοί, στις αιτήσεις εγγραφών – μετεγγραφών των μαθητών; Πώς διαχειρίζεστε τις συνθήκες που δημιουργούνται;

E.3.2 Πώς ανταποκρίνεται το σχολείο στις ανάγκες των μειονεκτούντων μαθητών (παιδιά με μαθησιακές δυσκολίες, αλλοδαπούς μαθητές και μαθητές χαμηλού κοινωνικοοικονομικού επιπέδου);

E.3.3 Θεωρείτε ότι πρέπει να υπάρξουν αλλαγές στον τρόπο διαχείρισης του ζητήματος των εγγραφών – μετεγγραφών σε επίπεδο νομοθετικό, διοικητικό, εκπαιδευτικό και κοινωνικό;

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ 2 : ΔΕΙΓΜΑΤΑ ΣΥΝΕΝΤΕΥΞΕΩΝ

2.1 Δείγμα συνέντευξης του γονέα (Γ5ΜΔ)

ΑΤΟΜΙΚΟ ΠΡΟΦΙΛ

Φύλο: γυναίκα

Εθνικότητα: Ελληνική

Επίπεδο εκπαίδευσης: Δευτεροβάθμια

Επάγγελμα: αισθητικός

ΕΡΩΤΗΣΕΙΣ

Γ.1 Τυπικές ή μη τυπικές γονεϊκές στρατηγικές επιλογής σχολείου

Γ.1.1 Γιατί γράψατε / μετεγγράψατε το παιδί σας στο συγκεκριμένο σχολείο;

Εδώ ανήκουν τα παιδιά, γιατί είμαστε κάτοικοι της περιοχής.

Γ.1.2 Με βάση ποια κριτήρια επιλέξατε το σχολείο και γιατί; Ποια είναι τα θετικά και αρνητικά του χαρακτηριστικά;

Έχουμε φτιάξει ασφαλή προαύλειο χώρο και γυμναστήριο για τα παιδιά. Παιδιά, παλαιότεροι μαθητές αυτού του σχολείου, έχουν αριστεύσει στο γυμνάσιο. Η Διευθύντρια έχει πολλή ενέργεια και μας έκανε να θέλουμε να φτιάξουμε Σύλλογο. Οι εκπαιδευτικοί είναι άψογοι(...) εκπαιδευτικός κρεμασμένος στα κάγκελα παρακαλούσε μαθητή, που έμενε απέναντι, να έρθει να παρακολουθήσει και ας μην κάνει ασκήσεις. Οι αλλοδαποί δεν με ενοχλούν γιατί πολλοί από αυτούς έχουν περισσότερη θέληση για μάθηση.

Γ.1.3 Ποια διαδικασία ακολουθήσατε για την εγγραφή ή μετεγγραφή του παιδιού σας; Χρειάστηκε κάποια ιδιαίτερη διαδικασία εκτός των όσων προβλέπονται στο θεσμικό πλαίσιο;

Δεν χρειάστηκε γιατί είμαστε κάτοικοι εδώ.

Γ.1.4 Υπήρχαν και άλλα σχολεία που βρίσκονταν κοντά στην περιοχή κατοικίας σας; Για ποιους λόγους τα απορρίψατε;

Υπήρχαν, αλλά εδώ ανήκουν τα παιδιά μου.

Γ.2 Συνέπειες γονεϊκών προτιμήσεων για τη σχολική κοινότητα

Γ.2.1 Ποιες συνθήκες δημιουργούνται στο σχολείο λόγω του αριθμού των εγγραφών - μετεγγραφών και ποιες είναι οι συνέπειες για το παιδί σας;

Το σχολείο θέλει παιδιά για να ανθίσει και να διαφημιστεί.

Γ.3 Συμπεριληπτικές σχολικές παρεμβάσεις μετασχηματισμού των γονεϊκών προτιμήσεων

Γ.3.1 Πώς ανταποκρίνονται τα σχολεία (οι προϊστάμενες αρχές, οι εκπαιδευτικοί, ο Σύλλογος Γονέων κ.λ.π.) στις αιτήσεις εγγραφών – μετεγγραφών των μαθητών και πώς διαχειρίζονται τις συνθήκες που δημιουργούνται εξ' αυτών;

Το έχουν κυνηγήσει. Έχουν πάει με δικηγόρους.

Γ.3.2 Πώς ανταποκρίνεται το σχολείο στις ανάγκες των μειονεκτούντων μαθητών (παιδιά με μαθησιακές δυσκολίες, αλλοδαπούς μαθητές και μαθητές χαμηλού κοινωνικοοικονομικού επιπέδου);

Οι εκπαιδευτικοί κάθονται σε ώρες κενού για να καλύψουν ελλείψεις παιδιών. Πέντε κινεζάκια μιλάνε άπτεστα ελληνικά και παρουσιάζουν ποιήματα σε γιορτές.

Γ.3.3 Πώς εμπλέκεστε εσείς στις δράσεις/ παρεμβάσεις/ διαδικασίες που περιγράψατε παραπάνω;

Κάνουμε όσο το δυνατόν περισσότερα για να φανεί το σχολείο μας.

Γ.3.4 Θεωρείτε ότι πρέπει να υπάρξουν αλλαγές στον τρόπο διαχείρισης του ζητήματος των εγγραφών – μετεγγραφών σε επίπεδο νομοθετικό, διοικητικό, εκπαιδευτικό και κοινωνικό;

Πρέπει να γίνει σοβαρός έλεγχος.

2.2 Δείγμα συνέντευξης του Προέδρου του Συλλόγου Γονέων (Π2ΜΔ)

ΑΤΟΜΙΚΟ ΠΡΟΦΙΛ

Φύλο: άντρας

Εθνικότητα: Ελληνική

Επίπεδο εκπαίδευσης: Τριτοβάθμια

Επάγγελμα: αρχιτέκτονας εσωτερικών χώρων

ΕΡΩΤΗΣΕΙΣ

Π.1 Τυπικές ή μη τυπικές γονεϊκές στρατηγικές επιλογής σχολείου

Π.1.1 Γιατί γράψατε / μετεγγράψατε το παιδί σας στο συγκεκριμένο σχολείο;

Είναι εδώ από κάτω το γραφείο μου. Επίσης το σχολείο έχει καλή κτιριακή υποδομή και βρίσκεται σε ήσυχη τοποθεσία.

Π.1.2 Με βάση ποια κριτήρια επιλέξατε το σχολείο και γιατί; Ποια είναι τα θετικά και αρνητικά του χαρακτηριστικά;

Έχει αλλοδαπούς αρκετούς αλλά δεν έχω πρόβλημα.

Π.1.3 Ποια διαδικασία ακολουθήσατε για την εγγραφή ή μετεγγραφή του παιδιού σας; Χρειάστηκε κάποια ιδιαίτερη διαδικασία εκτός των όσων προβλέπονται στο θεσμικό πλαίσιο;

Δεν αντιμετώπισα κάποια δυσκολία, γιατί είναι λίγα τα παιδιά και θέλανε και κόσμο.

Π.1.4 Υπήρχαν και άλλα σχολεία που βρίσκονταν κοντά στην περιοχή κατοικίας σας; Για ποιους λόγους τα απορρίψατε;

Κανονικά με βάση την κατοικία μου ήταν να το πάω σε ένα σχολείο στο κέντρο το οποίο είναι παλιό και δεν έχει μεγάλο προαύλιο.

Π.1.5 Ποια θεωρείτε ότι είναι τα στοιχεία που τοποθετούν το συγκεκριμένο σχολείο υψηλά ή χαμηλά στις προτιμήσεις των γονέων;

Οι περισσότεροι μένουν κοντά. Πολλοί γονείς πέρνουν τα παιδιά τους για να τα πάνε στο “Δημοφιλές”. Από τα 12-15 που ήταν στο νηπιαγωγείο τα 5-6 έφυγαν.

Π.2 Συνέπειες γονεϊκών προτιμήσεων για τη σχολική κοινότητα

Π.2.1 Ποιες συνθήκες δημιουργούνται στο σχολείο λόγω του αριθμού των εγγραφών - μετεγγραφών και ποιες είναι οι συνέπειες για το παιδί σας;

Είναι θετικό που είναι λίγα τα παιδιά, γιατί αφιερώνεται χρόνος σε κάθε παιδί. Όμως το αρνητικό είναι ότι το σχολείο θα κλείσει και θα αναγκαστούν να φύγουν τα παιδιά μας.

Π.3 Συμπεριληπτικές σχολικές παρεμβάσεις μετασχηματισμού των γονεϊκών προτιμήσεων

Π.3.1 Πώς ανταποκρίνονται τα σχολεία (οι προϊστάμενες αρχές, οι εκπαιδευτικοί, ο Σύλλογος Γονέων κ.λ.π.) στις αιτήσεις εγγραφών – μετεγγραφών των μαθητών και πώς διαχειρίζονται τις συνθήκες που δημιουργούνται εξ' αυτών;

Η Διευθύντριά μας είχε επισκεφθεί τη Διευθύντρια του “Δημοφιλούς” Σχολείου για να της πει: « Κάποια παιδιά που βλέπετε ότι ανήκουν στο δικό μας σχολείο να μην τα παίρνετε». Εκείνη της απάντησε : «Κάποια παιδιά άμα μπορούν να σωθούν γιατί όχι;»

Π.3.2 Πώς ανταποκρίνεται το σχολείο στις ανάγκες των μειονεκτούντων μαθητών (παιδιά με μαθησιακές δυσκολίες, αλλοδαπούς μαθητές και μαθητές χαμηλού κοινωνικοοικονομικού επιπέδου);

Υπάρχει ενδιαφέρον για τα παιδιά με οικονομικές δυσκολίες.

Π.3.3 Ως Σύλλογος Γονέων, πώς ανταποκρίνεστε στο ζήτημα των εγγραφών – μετεγγραφών των μαθητών και πώς διαχειρίζεστε τις συνθήκες που δημιουργούνται;

Είναι στις προθέσεις μας να κάνουμε μια συνάντηση με τους δασκάλους, ώστε αν υπάρχουν ζητήματα μαθητών με δυσκολίες να τα λύσουμε, ώστε να μην φύγουν και άλλα παιδιά.

Π.3.4 Πώς εμπλέκεστε εσείς στις δράσεις/ παρεμβάσεις/ διαδικασίες που περιγράψατε παραπάνω;

Άνοιξα μια σελίδα στο fb για διαφήμιση του σχολείου.

Π.3.5 Θεωρείτε ότι πρέπει να υπάρξουν αλλαγές στον τρόπο διαχείρισης του ζητήματος των εγγραφών – μετεγγραφών σε επίπεδο νομοθετικό, διοικητικό, εκπαιδευτικό και κοινωνικό;

Αν υπάρξει ελεύθερη επιλογή κάποια σχολεία θα κλείσουν. Δεν θα πρέπει να είναι στην κρίση του Διευθυντή η εγγραφή ή μετεγγραφή του παιδιού γιατί έρχεται σε άμεση επαφή με τον γονέα και δέχεται πιέσεις.

2.3 Δείγμα συνέντευξης της Διευθύντριας (Δ2ΜΔ)

ΑΤΟΜΙΚΟ ΠΡΟΦΙΛ

Φύλο: γυναίκα

Χρόνια εργασιακής εμπειρίας: 30

Ανώτερο πτυχίο σπουδών: Διδακτορικό στην ειδικότητά της

Επιπλέον προσόντα: Πτυχίο Εκπαίδευσης Ενηλίκων

ΕΡΩΤΗΣΕΙΣ

Δ.1 Τυπικές ή μη τυπικές γονεϊκές στρατηγικές επιλογής σχολείου

Δ.1.1 Ποιοι είναι οι πιο συχνοί λόγοι μετεγγραφής μαθητών από / προς το σχολείο σας;

Το σχολείο από 12-θέσιο έχει γίνει 6-θέσιο διότι έφυγαν πολλοί μαθητές λόγω των αλλοδαπών μαθητών.

Δ.1.2 Πιστεύετε ότι ίσως κάποιιοι από αυτούς τους λόγους να αποτελούν στρατηγικές των γονέων με στόχο την επιλογή ενός σχολείου της προτίμησής τους; Αν ναι, έχετε υπόψην σας τέτοιου είδους περιστατικά;

Άλλοι λένε τον πραγματικό λόγο ότι τα παιδιά τους δεν μπορούν να κάνουν παρέα με Αλβανούς. Άλλοι ισχυρίζονται ότι μετακόμισαν ή έδιναν τη διεύθυνση της γιαγιάς ή πήγαιναν με ψεύτικα στοιχεία και οι άλλοι διευθυντές τους δεχόντουσαν.

Δ.1.3 Διακρίνετε στους γονείς που επιλέγουν μετεγγραφή του παιδιού τους από ή προς το σχολείο σας κάποια συγκεκριμένα κοινωνικά χαρακτηριστικά;

Είναι γιατροί ,δικηγόροι που προτιμούν να το πάνε στο “Δημοφιλές”. Μπορεί όμως να είναι και Αλβανοί που έχουν ελληνοποιηθεί. Είναι γενικά όσοι φοβούνται τον ξένο.

Δ.1.4 Ποια θεωρείτε ότι είναι τα στοιχεία που τοποθετούν το συγκεκριμένο σχολείο υψηλά ή χαμηλά στις προτιμήσεις των γονέων;

Είναι χαμηλά στις προτιμήσεις λόγω των αλλοδαπών.

Δ.2 Συνέπειες γονεϊκών προτιμήσεων για τη σχολική κοινότητα

Δ.2.1 Ποιες συνθήκες δημιουργούνται στο σχολείο λόγω του αριθμού των εγγραφών - μετεγγραφών και ποιες είναι οι συνέπειες για τους μαθητές;

Τα παιδιά χάνουν τους φίλους τους.

Δ.3 Συμπεριληπτικές σχολικές παρεμβάσεις μετασχηματισμού των γονεϊκών προτιμήσεων

Δ.3.1 Πώς ανταποκρίνεται το σχολείο (Σύλλογος Διδασκόντων, Σύλλογος Γονέων) και πώς εσείς προσωπικά, ως Διευθυντής, στις αιτήσεις εγγραφών – μετεγγραφών των μαθητών; Πώς διαχειρίζεστε τις συνθήκες που δημιουργούνται;

Έχουν γίνει συμβούλια, ενστάσεις, κατηγορίες εναντίον διευθυντών, όμως τίποτα. Διαφημίζουμε το σχολείο σε τοπικά κανάλια και συνεργαζόμαστε με το δήμο.

Δ.3.2 Πώς ανταποκρίνεται το σχολείο στις ανάγκες των μειονεκτούντων μαθητών (παιδιά με μαθησιακές δυσκολίες, αλλοδαπούς μαθητές και μαθητές χαμηλού κοινωνικοοικονομικού επιπέδου);

Εδώ υπάρχει ενισχυτική διδασκαλία και παράλληλη στήριξη. Παιδιά Ρομά ηλικίας 9-16 ετών έχουν μάθει μέσα σε λίγους μήνες να διαβάζουν και να γράφουν.

Δ.3.3 Θεωρείτε ότι πρέπει να υπάρξουν αλλαγές στον τρόπο διαχείρισης του ζητήματος των εγγραφών – μετεγγραφών σε επίπεδο νομοθετικό, διοικητικό, εκπαιδευτικό και κοινωνικό;

Η ελεύθερη επιλογή δε θα ήταν καλή, γιατί τα παιδιά δεν μπορούν να πάνε πολύ μακριά. Θεωρώ ότι τα σχολεία θα μπορούσαν να ανοίξουν τις πόρτες τους για μια εβδομάδα ώστε γονείς να έρθουν να γνωρίσουν το σχολείο.

2.4 Δείγμα συνέντευξης του εκπαιδευτικού (Ε3ΜΔ)

ΑΤΟΜΙΚΟ ΠΡΟΦΙΛ

Φύλο: άντρας

Χρόνια εργασιακής εμπειρίας: 7

Ανώτερο πτυχίο σπουδών: Αγγλική Φιλολογία

Επιπλέον προσόντα: -

ΕΡΩΤΗΣΕΙΣ

Ε.1 Τυπικές ή μη τυπικές γονεϊκές στρατηγικές επιλογής σχολείου

Ε.1.1 α) Οι περισσότερες μετεγγραφές γίνονται από ή προς το σχολείο σας; β) Ποιοι είναι οι συχνότεροι λόγοι μετεγγραφών;

Ο λόγος των μετεγγραφών είναι τα παιδιά άλλης εθνικότητας (Αλβανοί, Ρομά) γιατί ίσως αυτοί κάνουν φασαρία ή κλέβουν πράγματα.

Ε.1.2 α) Υπάρχουν περιπτώσεις όπου οι επικαλούμενοι λόγοι αποτελούν πρόφαση των γονέων με στόχο την εγγραφή του παιδιού σε ένα σχολείο της προτίμησής τους; β) Αν ναι, ποια είναι τα κοινωνικά χαρακτηριστικά αυτών των γονέων;

Οι περισσότεροι γονείς που φεύγουν έχουν ανώτερη μόρφωση και υψηλότερες φιλοδοξίες και δεν θέλουν τα παιδιά τους να συνυπάρχουν με μαθητές κατώτερου επιπέδου.

Ε.1.3 Ποια θεωρείτε ότι είναι τα στοιχεία που τοποθετούν το συγκεκριμένο σχολείο υψηλά ή χαμηλά στις προτιμήσεις των γονέων;

Χαμηλά στις προτιμήσεις λόγω αλλοδαπών μαθητών

Ε.2 Συνέπειες γονεϊκών προτιμήσεων για τη σχολική κοινότητα

Ε.2.1 Ποιες συνθήκες δημιουργούνται στο σχολείο λόγω του αριθμού των εγγραφών - μετεγγραφών και ποιες είναι οι συνέπειες για τους μαθητές;

Ίσως κάποια παιδιά να ακολουθήσουν το παράδειγμα των φίλων τους που έφυγαν.

E.3 Συμπεριληπτικές σχολικές παρεμβάσεις μετασχηματισμού των γονεϊκών προτιμήσεων

E.3.1 Πώς ανταποκρίνεται το σχολείο (Διευθυντής, Σύλλογος Διδασκόντων, Σύλλογος Γονέων) και πώς εσείς προσωπικά, ως εκπαιδευτικοί, στις αιτήσεις εγγραφών – μετεγγραφών των μαθητών; Πώς διαχειρίζεστε τις συνθήκες που δημιουργούνται;

Έχουν γίνει παρεμβάσεις, χωρίς κανένα αποτέλεσμα Ο Σύλλογος Γονέων ενημερώνει τους γονείς για το σχολείο έτσι ώστε να επιστρέψουν τα παιδιά.

E.3.2 Πώς ανταποκρίνεται το σχολείο στις ανάγκες των μειονεκτούντων μαθητών (παιδιά με μαθησιακές δυσκολίες, αλλοδαπούς μαθητές και μαθητές χαμηλού κοινωνικοοικονομικού επιπέδου);

Συνάδελφοι στα κενά τους παίρνουν τα παιδιά για να τα βοηθήσουν και μέσα στην τάξη τους δίνουν πιο βατές ασκήσεις. Ρωτάμε τους αλλοδαπούς για τα έθιμα της περιοχής τους. Γίνονται σεμινάρια για εκπαιδευτικούς.

E.3.3 Θεωρείτε ότι πρέπει να υπάρξουν αλλαγές στον τρόπο διαχείρισης του ζητήματος των εγγραφών – μετεγγραφών σε επίπεδο νομοθετικό, διοικητικό, εκπαιδευτικό και κοινωνικό;

Αν γίνει ελεύθερη επιλογή τα σχολεία θα κλείσουν. Να γίνει αυστηρότερος έλεγχος.